

SALA DE
LECTURĂ

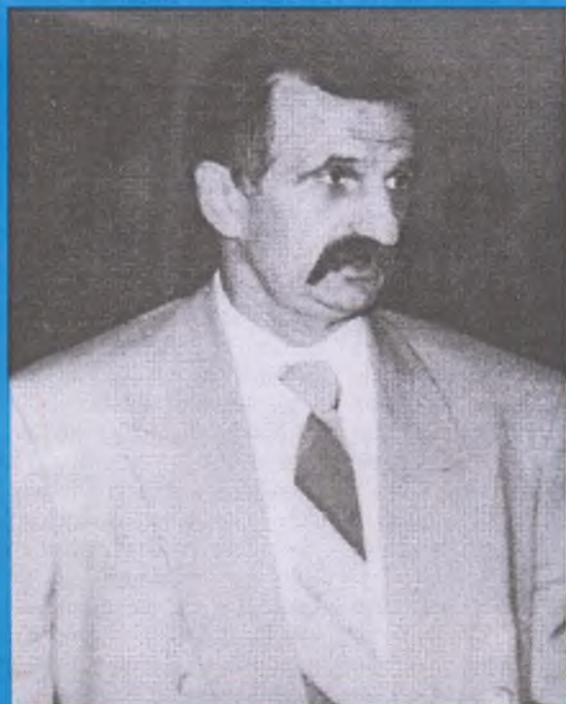
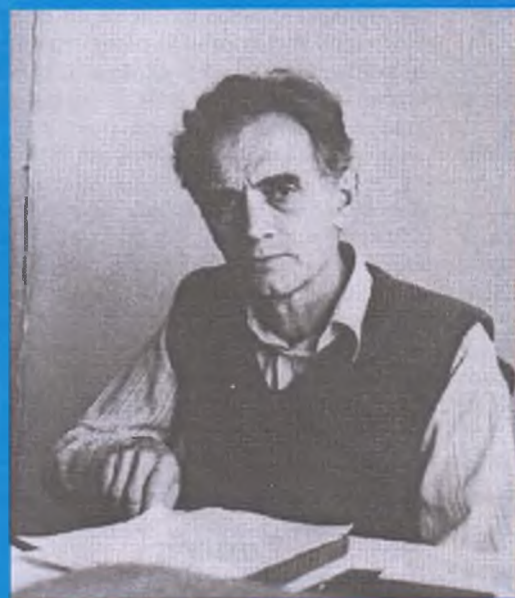
Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 4 (348), serie nouă. Miercuri 4 februarie 1998. Preț: 2.000 lei

cornel ungureanu
EUROPA CENTRALĂ
VĂZUTĂ PRIN
SUPRAVIEȚUITORII EI

livius ciocârlie
NICI SFÂNT,
NICI SALTIMBANC

mircea m. ionescu
INCREDIBILA IUBIRE
DINTRE UN TURNĂTOR
ȘI O ACTRIȚĂ

PANOUL CIURUIT (IV)

Nu i-a cerut nimeni lui Adrian Păunescu să-și auto-analizeze poezia, și, cu atât mai mult, să-și dea verdictul asupra scrisului altora. Dar suficiența, aroganța și parcimonia meditațiilor sale îl împing în poligoane minate, astfel că, filosofandările sale (de care îl învinuia cândva și Augustin Doinaș) trădează amatorismul condeierului și lipsa de suflare a supraponderalului. Două enunțuri extrase la întâmplare din cugetările sale sahariene oferă reala dimensiune a cugetătorului de la Bârca: „Nu poți să fii mare poet dacă faci poezie. Poeții mari sunt cei care trăiesc și emit poezii”. Ar fi atâtea de comentat în jurul acestor confuzii, încât am putea acoperi o pagină de revistă. Dar îi lăsăm pe cititori să se amuze, sesizând, fără greutate, umorul involuntar, ineptiile care fac de multă vreme casă bună (era să zicem partid!) cu bardul de la Bârca. *Dacă de această dată ne-am concentrat asupra **gânditorului A.P.**, nu putem trece impasibili și peste alte însușiri, fiindcă oricine știe acum că stilul e omul. Mai zice A.P. cu o dezinvoltură dezarmantă: „... mi-am format convingerea că faptul de cultură, că faptul de creație e o parte a realității. Iarși o revelație pe care mulți nu o au până la sfârșitul vieții. Eu am avut-o la 20 de ani”. Fie, nu vrem să trezim pe nimeni din somnolența în care zace, dar noi rămânem la părerea celor **mulți** incriminați de bard, dar ce ne facem că, mai departe, el însuși se autoaccidentează (cu alte cuvinte își dă cu stângul în dreptul) și ajunge la altă convingere: „Sigur că, uneori, ea este un act de exorcism de scoatere a răului din om și din lume”. Simplu gândind, ca să ne pliăm pe filosofia împăunată, realitatea e bruscată în vederea purificării sale. Oare, odele închinare savantei de largă respirație internațională ca și stejarului din Scornicești, reprezentau tot un act de exorcism? Nu cumva stabilizau răul, îl admirau și-l gonflau? Fiindcă există un alt condeier român care să fi ridicat cultul dictatorului la paroxism mai mult decât A.P.? Dar mai vorovea bardul că poeziile ar fi bandaje care nu pot sta la Muzeul Independenței. Atât de invitat de inspirație și de sintagme delirante, admite că poezia ar deține un principiu al vaccinului. La acest capitol are o teorie care l-ar face invidios și pe Lucian Blaga dacă s-ar mai afla printre noi. Ce-ar mai fi poezia? „Este trimiterea în organismul viu a semnelor - pentru că semne sunt, nu au viață - neputincioase ale bolii care va să vină. Și atunci organismul, luând cunoștință de ele, reacționează. Și reacționează cum? Dezvoltând anticorpi (n.n. poetici?). Deci, dezvoltând apărarea, starea de imunitate. Asta poate face poezia”. Băltind în prolixitate, trisme și confuzii, Adrian Păunescu ține neapărat, ca și în politică, să ne dea lecții de etică și poetică. Cei care îl cultivă, fiți siguri, sunt în condiția lui. Se adună doar aceia care se aseamănă.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul
Cu sprijinul Fundației Soros
pentru o Societate Deschisă
și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul

DE LA GLUMĂ LA FAPTĂ: UN PAS

de NICOLAE PRELIPCEANU

Foarte adesea, bancurile sintetizează situații, psihologii, ba chiar mai mult. Am relatat aici, o dată sau de două ori, asemenea creații ale spiritului colectiv (oare?). O să-mi permit de data aceasta, față cu viața crudă, încă un banc: „Zice că un american, un rus și un român sunt prinși de canibali - că n-aveau altă treabă decât să exploreze zone periculoase împreună. Vă mâncăm, le spune canibalul șef și, când vede că aceștia se pierd cu firea, adaugă: dar vă puteți salva, fie plătind o sută de dolari, fie încasând o sută de băte pe spinare, fie mâncând un kilogram de rahat (fecale, adică, vai, căcat). Americanul se înșeninează, scoate suta de dolari și e eliberat. Rusul, mai încrunțat, își pleacă spinarea și, după cele 100 de lovituri, pleacă, mai mult clătănându-se, pe urmele americanului. Românul e mai frământat, se frământă el așa o vreme, după care cere kilogramul de materie urât mirositoare. Înghite 1/2 kg și i se face greață. Renunță și se oferă celor 100 de băte. După a 50-a nu mai poate, face „halt” și scoate bancnota de 100 de dolari SUA”.

Bancul poate părea, multora, cam scârbos. Dar nu e, vă asigur, mai scârbos decât a fost situația în care ne-am aflat cu toții zeci de ani la rând și căreia unii dintre noi îi mai găsesc, încă, părți bune. Dar nu despre asta e vorba, ci de faptul că o matură chibzuință, bazată pe cunoașterea forțelor proprii, ne-ar duce mai direct la țintă, pe căile cele mai potrivite firii noastre, fără să înghițim ce nu trebuie, fără să încasăm ce nu putem. Dar, de unde nu e, nici Dumnezeu nu așteaptă nimic.

Mi-am amintit de acest banc, vechi ca toate bancurile - unii spun că multe dintre ele ne veneau din Rusia, nu cred, din Rusia ne veneau realitățile provocatoare de astfel de bancuri - mi-am amintit, zic, de acest banc dinainte 16-22 (decembrie 1989) văzând ezitățile și revenirile din comportamentul politicianilor români care, și ei, ca orice român, se avântă spre îngurgitarea a ce n-ar trebui, în alianțe și coaliții contra naturii, pe urmă iau ciomegele cuvenite, dar nici acelea până la capăt și singurul obol pe care-l dau integral survine după ce au plătit și celelalte taxe, mai murdare și mai dureroase. Asta o fi fiind firea noastră, a românilor? Șovăielnică, ezitantă, nehotărâtă?

Dacă în bancul de mai sus, cele trei neplăceri i se întâmplau numai unuia dintre noi, în realitatea de azi e antrenat, cu sau fără voie, pus la înghițit spurcăciuni, la încasat lovituri pe degeaba și plătit obolul „întregul nostru popor”, vorba aceea, de lemn, care se mai poate aplica, și ea, din când în când.

acolade

STRATEGIILE DISPERĂRII

de MARIUS TUPAN

Schimbară de regim (cât a fost!), Srotirea aproape insesizabilă a cadrelor, oportunistul pregătit treptat în unele laboratoare, de obicei, economice, au adus și destule bulversări în domeniul artistic, au zdruncinat, în parte, ierarhiile literare, pregătind, bănuim, alte dicționare și istorii ce se anunță, dar încă nu se arată. Ca și în alte cazuri similare, câștigă cei merituși, pierd alții abuziv cocoțați unde nu le era locul, se limpezesc valorile și se tulbură mințile impostorilor. Aceștia din urmă, obișnuiți cu favoruri, privilegiu și sinecure, nu renunță ușor la condiția lor de **staruri**, dimpotrivă, sunt dispuși la orice șiretlicuri și compromisuri, numai pentru a recâștiga sau staționa în prim planul vieții noastre spirituale. Asistăm, scârbit, deunăzi la jalnicele lingușeli ale unui bard, definitiv compromis, făcute unui sferțodot și mârlan, cum se dovedește cu fiecare emisiune Marius Tucă, numai fiindcă fusese invitat în fața microfonului, acolo unde speră să se mai arate pentru a ne demonstra nouă cum e cu democrația, cum e luat el de valul muzelor și cum știe să declame, de se zguduie Antena 1. Un altul, care are tot atâtea clase cât se află la tren, care

a scris mai multe cărți decât a citit, și-a pus în mișcare camarila, pentru a face publicitate și în revista noastră. La toate insistențele și promisiunile de milioane, am refuzat fără tăgadă, fiindcă nu putem macula o gazetă într-o altă formulă, înnegrită mai ieri de condeiele unor servitori de serviciu care nu catadiceau să se pună în slujba artei românești, ci numai a celor care se găseau pe atunci la putere. Astfel de propensiuni sunt departe de noi și vom demonstra, cu altă ocazie, că cei instalați la Ministerul Culturii (ne referim la finanțisti) trec și ei prin crize de identitate, aruncând prin redacții faxuri și promisiuni, numai pentru a intra în opinia publică favorabil. Dar noi îi avertizăm că s-ar putea să cunoască în curând și organele de justiție. Un bob zăbavă și vom dezvălui șiretlicurile celor care, în umbra guvernamentalilor și a unor legi vetuste, stimulează harababura ministerială și furia noastră. P.S. În toilul pretențiilor ca puterea să guverneze cu sindicatele, istoricul Al. Zub ne-a reamintit cu delicatețea-i cunoscută că, deși puține la număr, elitele asigură modelele, identitatea și memoria unui popor. Alte comentarii ar fi de prisos.

LOUVRE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

O carte publicată cu aproape trei decenii în urmă de unul din oamenii politici de o mare celebritate, care a ocupat multă vreme planul prim al vieții publice în țara sa, ca și cel al vieții internaționale, mort de numai câțiva ani, se intitula „Aici și acum”. Desigur, principiul „Hic et nunc” aparține în egală măsură logicii, politicii sau, printr-o necesară translație temporară, poeziei tragice, precum și aproape tuturor domeniilor de acțiune sau reflecție în care situația în real este o condiție mai mult sau mai puțin necesară.

A situa lucrurile „aici și acum” este și obligația unei enorme părți a comunicării umane - unei părți măsurat de mare, dar în nici un caz a totalității comunicării. În fond, decalajul de timp aparține actorilor care alterează mesajul - mesajul pozitiv, generând eroare, pierdere, negativitate dar, adesea, și mesajul negativ, salvând nu rareori subiecții comunicării de implicarea în reacții și atitudini de rezistență sau ostilitate care se pot dovedi aberante câteva zile, câteva ore sau chiar câteva minute mai târziu. O parte a comunicării este aplatizată de timp.

La urmă formele esențiale ale comunicării ar putea fi socotite două: nenumăratele transmițeri de mesaje, simboluri, stări, date sau idei, în care emisia și de recepție sunt de fapt, ori trebuie socotite, instantanee - aduse, cel puțin, fie și la o aproximativă instantaneitate - și acea comunicare în care între emisie și recepție, în mod special și necesar, este chemat să se însere timpul. Ce altceva este arta decât introducerea duratei în structura și substanța însăși a comunicării? Timpul încarcă de semnificații sporite și noi purtătorul de mesaj - în această ultimă formă a comunicării pe care o numim creație. Mesajul - odată cu el purtătorul indisociabil al acestui mesaj - se desparte de emițător, încercându-se de timp, evoluând prin durată, nu în sine, ci în capacitatea sa de a reprezenta o lume, sau parte a unei lumi ce se relevă, se vede acum depășit, dincolo de origină, independent de aceasta și,

aproape, nenăscut. În artă primim mesaje - din partea cui, din partea unui artist, din partea sufletului uman, din partea unui principiu al suferinței, din partea unui principiu al bucuriei, din partea absolutului? Umanul pare să existe - și să persiste - cel mai bine separat de uman; umanitatea transcende umanul rămânând totuși formă de existență a omului concret, căci ea, abia, este capabilă să ne facă să simțim că purtăm în noi modelul, expresia chipului și asemănarea Divinității. Doar situându-se dincolo de timp și, totodată, încercându-se de timp fără a suferi schimbarea fizică a obiectelor sale, ci doar ca un flux al simbolului, arta, în calitatea sa de comunicare inseră omul în lume, preschimbă golul care ar putea să îl înconjoare într-un mare spațiu al prevalenței omenești. Prezența eternă a umanului nu este poate nicăieri atât de aparentă precum se oferă lumii și generațiilor care se succed la Louvre, la British Museum, la Dahlem, la National Gallery-Londra, la Smithsonian, la Metropolitan, la Vatican. Și totuși marele muzeu nu oferă un bloc încremenit - chiar dacă și divers în structura sa - al umanului, ci, dincolo de scurgerea aceluși timp în care desfășoară agitația, speranțele, evenimentele și eclipsele noastre, relevă existența unei alte durate în care ceva de esența divinului evoluează, după reguli diferite, într-un alt ritm, nu mai puțin profund, autentic și sfâșietor, decât viața individuală, atomică și profund aderentă a mulțimilor umane.

Louvre-ul este, în această privință, un exemplu și o dovadă de neevitat, o demonstrație care se cere apreciată și imens respectată. Este, se știe, cel mai mare muzeu al lumii, iar principalele sale colecții au început a se constitui încă de pe vremea regelui Francisc I și, în câteva privințe, chiar mai înainte. Regi ai Franței, mari oameni de finanțe, sultani turci contribuie neîntrerupt la acumularea de valori care poartă numele supracelebru de Louvre. Recent este

constituită, pusă la punct și deschisă aripa Sackler, permanentizând numele acestui amator de artă orientală care creează un muzeu la Washington și asigură colecțiile unei foarte mari părți a secției antice a muzeului parizian. Au fost donate către Louvre capodopere grecești, romane, asiatice, italiene, spaniole, germane, pe lângă enormele asamblări ale creației franceze. Muzeul reflectă, în mare, gustul dominant al Europei de Apus - și vocația universalistă a continentului - în perioada dintre constituirea monarhiei franceze intens centralizată și domnia lui Napoleon al III-lea. Bruce ajungi să îți pui întrebarea: de ce apare ca atât de fascinantă sala Donatello care grupează, recent, piesele cele mai importante, aflate în afara Italiei ale sculpturii italiene timpurii, de până în momentul realizării maturității Renașterii? Și apoi: de ce bucuria atât de specială - chiar dacă prima din toate iubirile, în această ordine a spiritului, rămâne Louvre - a contemplării picturii italiene primitive la Londra, în Galeria Națională, a portretului Ginevrei de Benci de Leonardo și a numeroase portrete de Botticelli sau Filipino Lippi la Muzeul Național din Washington, a unor incomparabile Vermeer la Metropolitan, în New York? De ce, pe lângă toate acestea, nevoia de a vizita colecții celebre, deși cu totul alte dimensiuni decât acelea ale marilor muzee - precum Isabela Stuart Gardner la Boston, Havemayer la New York, Phillips la Washington, Courtauld la Londra? Avem dorința adunării chiar și a valorilor permanente sub criteriile a mai mult decât un singur principiu, iar colecțiile mai noi oferind o astfel de șansă. Realizările supreme ale artei se află, chiar și ele, într-o supraevenire. Între Mona Lisa și Ginevra de Benci, chipul existenței absolute se caută și, poate, se deplasează lent; între corpul Afroditei și Cnidos și chipul pasionat și tragic al unei amazone rănite - sculptură a aceleiași epoci a artei - se stabilește înfinit de încet o corespondență inevitabilă. El Greco abandonează într-o perioadă a gustului chipul lui Ludovic cel Sfânt, pentru a oferi unei vremi diferite imaginea personalității unui alt sfânt - Sfântul Martin, în caldă sa legătură cu un cerșetor, artă și la Smithsonian.

Ceea ce este uman rămâne, poate, totdeauna integral uman și doar durata în care își definește marile valori umanitatea lor schimbătoare pare dincolo de percepție.

minimax

TALK-SHOW PE PÂINE (I)

de ȘERBAN LANESCU

În *Național*-ul de sâmbătă 24 ianuarie curent (din a cărui casetă editorială a plecat - oare de ce? - *Lacademicianul* Liviu Mihaiu) citesc următorul anunț: «**SĂPTĂMÂNĂ VIITOARE** va debuta la **PRIMA TV** emisiunea *De vorbă cu Ion Cristoiu*. Invitații acestui inedit (! - n. mea) talk-show, ce va fi difuzat în fiecare joi, de la ora 23,30, nu vor fi personalități politice sau culturale, ci oameni obișnuiți, care vor discuta cu Ion Cristoiu despre problemele cu care se confruntă societatea românească» Mda. Așadar încă unul, încă un *talk-show*! Genul a ajuns la concurență cu seriile (sud-) americane, ba le și bate iar dacă, după cum pare-se că rezultă din sondaje, ce face în *materie* unul ca M. Tucă atrage cel mai numeros telepublic... Dumnezeu cu mila! Noapte bună România oriunde te-ai afla! Agonie culturală/spirituală care, în virtutea unei porniri masochiste, îl include însă și pe sussemnatul. După constatare ar fi apoi de găsit explicația. De unde sau din ce (ni) se trage? Și mai departe, *cui prodest*? Care sunt, dacă sunt, efectele urmărite? Fenomenul este spontan (natural) ori, dimpotrivă, *cu hăitate*, ținând încotrova? Cine pe cine/ce țintește? În căutarea deschisă de asemenea întrebări o primă explicație se ștețe imediat la interferența dintre, pe de o parte, **apetitul (chiar bulimia) pentru taclale și bârfă** cu, pe de altă parte, **raționalitatea economică subiăcentă difuzării de informație**. Păi dacă românului îi place

la nebulie trănăneala, de ce să nu i-o servești pe săturatelea? Trănăneala împănată cu calupuri (supozitoare) de publicitate. Publicu' nostru, stăpânu' nostru! Că decât să cumperi (a produce... mai va!) seriale/filme, sau să realizezi alte tipuri de emisiuni ce presupun investiții și oareșce creativitate, *talk-show*-ul este fără doar și poate mult mai ieftin, deci mai rentabil. Să fie asta însă tot *șpilul*? Iar dacă așa este, atunci prea bine. *Ergo*, piața cu mâna-i invizibilă își dovedește și-n această privință virtuțile. Concurența dintre TVR și cele patru posturi particulare (că *SperNOVA*, ori cum s-o fi chemând șuşaneaua sponsorizată de un „mare patriot”, îmi pare rezervată unei anumite minorități etnice și culturale) cu timpul va avea consecințe benefice. Altcândva, s-a scandat pe stradă «**Cu televizoru'/Ați mințit poporu'**!», acum, gata! De când Puterea și-a pierdut acest monopol, nu mai ține. Telepoporul poate afla adevărul, har Domnului!, se poate lumina, ajutat fiind de ziariști, care de care mai independenți, de oameni politici, de analiști și specialiști, de toți cei care, aproape în fiecare seară și adesea până noaptea târziu, cu abnegație, se străduie din răsputeri întru ridicarea nivelului de cultură politică al maselor. (Am zis-o!). Și nu doar că se străduie da' chiar izbănesc în acest nobil efort, cu atât mai neavenite fiind dară cârtelile Puterii despre ce se-ntâmplă în mass-media. Cam așa rezultă și dintr-un recent comentariu dedicat

elogios *talk-show*-urilor, al unui observator sagace (pe bune) «**Fenomenele politice din ultima vreme, ca și evoluțiile din sfera discuțiilor public-televizuale au autonomizat considerabil politicul pur, au pus în discuție rolul public al talk-show-urilor de televiziune, iar acestea, la rândul lor, au devenit, literalmente „peste noapte”, niște dezbateri pline de conținut, centrate pe adevărate probleme.**» Bravos națiune! Or, dacă așa s-a-ntâmplat într-adevăr, „peste noapte” (măi să fie!), înseamnă că, pentru cele spuse mai sus, ar trebui să recurg la *Mea culpa!*, chiar *Mea maxima culpa!* și în continuare să consum liniștit *talk-show*-uri, ca-acum-aș (sic!) avea ce învăța din ele. Să mă dumiresc, bunăoară, de la îl mai specialist mare în drept constituțional că președintele trebuie grabnic destituit din moment ce-a-nălcat Constituția iorgovană. La fel după cum, s-o iau în serios ideea cunoașterii și reconsiderării comunismului (care ne-a lăsat moștenire marea industrie) pen' c-așa ne-a povățuit un distins politolog... independent precum V. Pasti cel cu studiul la ISE (căruia i se zicea Institutul de Salvarea Epavelor) și, pe lângă alte îndeletniciri, șef de campanie electorală a lui I. Năstase. Ori aspectele controversate din istoria României, așa cum pot ele rezulta dintr-o dezbateră condusă de... reputatul istoric S. Nicolaescu, și el, neîndoielnic, măcinat și mănânat doar de căutarea adevărului. Bașca profețiile și analizele, pe cât de originale, pe atât de profunde și, «nu-i așa», fără părtinire, ale unui S. Brucan proaspăt cănit. Și exemplificarea ar putea fi mult prelungită, cu subiecte «centrate (într-adevăr, dar cum?! - n. mea) pe adevărate probleme». D-apoi să te ții ce urmează, «**dezbateri pline de conținut**», când, în fine, o să aibă și Cristoiul *talk-show*-ul său propriu și personal cu oameni simpli din popor! Adică, serios vorbind, continuarea analizei se impune.

Bogdan Ghiu, **O criză de creștere: câștigarea distanței**, în *Dilema*, anul VI, nr. 260, 23-29 ianuarie 1998.

CĂRȚILE - CA NIȘTE LUMI PARALELE

de DUMITRU MATALĂ

„**T**oate familiile fericite seamănă între ele; fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei”. Transcriu cea dintâi frază, fraza cu care se deschide **Anna Karenina**. Iar după aia bătrânul Tolstoi chiar asta face, pe tot parcursul cărții: demonstrează, ar-gu-men-tea-ză această singură frază, pusă în capul celei dintâi pagini, ca un motto, ca o emblemă. Mai mult decât atât. Înaintând în lectură realizezi nu numai că asta a făcut, el, autorul, ci că asta a și vrut să facă. A urmărit, adică, dinainte, gospodărește, totul, creator atotputernic conștient de atotputernicia sa.

Poate că asta a fost mai curând ultima frază, concluzia la care a ajuns și pe care pe urmă a mutat-o pur și simplu acolo unde se află acum? Ar fi mai greu de dat un răspuns aici și poate nici n-ar avea cine știe ce importanță. Ceea ce trebuie reținut în primul rând - ori ceea ce am reținut eu, pentru mine - este cât adevăr cuprinde o frază sau alta, poate chiar indiferent ce anume a vrut autorul ei să spună. Căci, dacă este adevărat că toate familiile fericite seamănă între ele, tot atât de adevărat este că literatura, prin definiție, caută nu ceea ce se aseamănă, ci ceea ce se deosebește. Altfel ar însemna ca și cărțile, toate, să semene între ele ca și familiile fericite ale bătrânului Tolstoi.

„Vieții puțin îi pasă de veridicitate atunci când își scrie romanele” - zice Julien Green undeva. Și este, fără îndoială, perfect adevărat, numai că și incomplet. Ca și viața, literatura scrie și ea niște romane și tocmai de veridicitate trebuie să țină seama ca să dea senzația de viață. Să nesocotească viața chiar într-atât o cerință care, pentru literatură, se dovedește esențială? Dacă am împinge, din punctul ăsta, raționamentul mai departe, ar însemna să opunem, în ultimă instanță, literatura vieții sau invers. Dar ar fi cât se poate de fals și într-un caz, și în altul. Pentru că viața nici nu știe că nesocotește ceva sau altceva. Ea pur și simplu habar n-are că puțin îi pasă - de veridicitate sau de orice altceva.

Să însemne, în cazul ăsta, că literatura este, dacă nu opusă, măcar superioară vieții, tocmai din pricină că ei îi pasă? Tot atât de bine s-ar putea zice și invers, exact din același motiv. Adevărul este că nici literatura, care și ea își scrie romanele, ca și viața, nu urmărește să fie totul adevărat, ca în viață. Câte cărți despre care autorii ne asigură, cu mâna pe inimă, că sunt „exact așa cum s-a întâmplat în realitate” nu ne lasă totuși impresia de fals, de incredibil! Asta din cauză că viața își poate permite, în nenumăratele sale peripeții, să fie și incredibilă, pe câtă vreme literatura nu.

S-ar putea pronunța, de aici, verdictul că viața este superioară literaturii, tocmai din această cauză că și poate permite orice? Tot atât de bine s-ar putea zice și invers, exact din același motiv. Mult mai cumpătat este, decât să

cauți opoziții sau comparative de superioritate, să mă uit dacă nu cumva conviețuiesc ori se întrepătrund, într-atât încât să nu poată exista una fără alta. Asta da, asta cred că se poate spune. Adică nici viața fără literatură!

Cel dintâi a spus-o Seneca: „Nu fiindcă sunt lucrurile grele nu avem noi curaj, ci fiindcă nu avem noi curaj sunt ele grele”. Iar

ceva mai târziu și Brâncuși îi dădea dreptate: „Lucrurile nu sunt greu de făcut. Greu este să ne punem în starea de a le face”. N-ar fi deloc întâia dată când oameni mari, situați la mile și milenii depărtare unul de altul, rostesc exact același lucru - așa că nu bizara coincidență m-ar interesa de data asta. Poate că nici măcar adevărul, și el același, pe care ni-l încredințează cele două mărturisiri.

Ca să pot întări cât adevăr există în aceste cuvinte, ar trebui să refac întâi eu însumi drumul, același drum, așa cum și ei l-au făcut, fiecare pe cont propriu. Să am, adică, și curajul unuia, și starea celui alt, în așa fel încât, abia ajuns acolo, pe locul unde fără îndoială și ei se aflau, să pot exclama la rândul meu: da, au avut amândoi dreptate - sau nu!

Dă-mi, Doamne, curajul de care vorbește Seneca și starea pe care o invocă Brâncuși! Ori e cumva mare cutezanța de a ți le cere pe amândouă deodată?

O carte proastă se scrie tot așa de greu ca și una bună - spunea nu mai știu care mare scriitor. Iar concluzia pare logică și de aceea cu atât mai triumfătoare. Nici un raționament nu are nevoie de mai mult decât o premisă fragilă pentru a-și împinge demonstrația către un adevăr aparent imbatabil. Și totuși, în cazul ăsta cel puțin, adevărul nu stă perfect, neclintit, în picioare. Ceva mărunț, insesizabil cu ochiul liber, îi subminează verticalitatea sau, dimpotrivă, vrea să i-o rezeme, nesigur, dintr-o parte. Sub aparența unei veritabile naivități,

paradoxul, strălucitor ca orice paradox strecoară și o doză de diversivune.

Munca rămâne, desigur, atributul esențial în zămisirea unei opere de artă sau a unei opere, pur și simplu, însă nu este, ea singură, suficientă. Ceea ce uită - sau se face că uită - paradoxul cu pricina este amănuntul că cele două cărți pomenite sunt una proastă și una bună; deci că a introdus el însuși, când le-a apreciat, încă un atribut, în afară de cel al trudei depuse: pe cel al valorii. Să mă ferească sfântul, așadar, de a mă găsi eu însumi vreodată, în situația să invoc, în apărarea vreunei cărți, numai numărul anilor trudiți la ea

S-ar părea că între talent și caracter nu există decât un singur punct comun: amândouă sunt date din naștere. După aia, adică după naștere, evoluează fiecare pe traiectorii perfect independente. Nu este, vreun să zic obligatoriu să fii un om integru, cu o comportare ireproșabilă, ca să scrii cărți de rezistență; de referință; de căpătâi. Tot așa cum nu este, sper, o consolare, dacă n-ai scris o viață întreagă decât câteva cărți modeste. Nici nu vor, de altfel, rândurile de față să se o pledoarie pentru una sau alta, ori pentru una în dauna alteia, ci numai să constate și una și alta.

Mai cu seamă că, oricât aș pleda eu și pentru orice aș pleda, cărțile se vor scrie și de azi înainte, întotdeauna, cu unul și același instrument; va fi suficient, adică, și de acur încolo, unul singur. O întrebare, totuși, parcă mi-aș pune, mie însumi, nimănui altcuiva: dacă, la sfârșitul unei vieți fără cusur, exemplare, la capătul unei existențe măndre, și pe bună dreptate, de rectitudine ei, mi s-ar propune să renunț la toate ca să devin, în schimb, autorul unei cărți fundamentale, un alt **Război și pace**, de pildă, sau un alt **Veac de singurătate** - oare la ce aș renunța?

De-a lungul paragrafelor și paginilor și capitolelor unei cărți, personajul nu face altceva decât să respecte un itinerar pe care singurul autor i l-a croit - impus - aprobat și tot el îl pune, punct cu punct, în aplicare. Orice s-ar zice și oricât ar fi de răspicat proclamată suveranitatea personajului într-un roman, în spatele lui, întotdeauna, irevocabil, există un autor. Există, firește, și anumite abateri de la traseul inițial, modificări pe care le reclamă evoluția evenimentelor și le dictează chiar evoluția personajelor, însă pe care tot autorul le hotărăște, suveran el însuși, atât cât poate fi cu el însuși. Pentru că, oricare ar fi libertatea și egalitatea și autoritatea personajelor, ale tuturor personajelor dintr-un roman, în final ele creionează o carte de vizită care nu-i alta decât aceea a creatorului lor.

Altfel spus, este lesne de presupus că personajul nu are cum să fie mai inteligent decât autorul său; că, prin urmare, limitele personajului sunt întotdeauna, fatal, aceleași cu ale scriitorului. Or, asta înseamnă că nici experiența de viață a personajului nu poate fi alta, mai întinsă, mai bogată, decât aceea a creatorului său. Mai puțină, da, sau mai săracă, asta se poate, pentru că, pe de o parte, nici scriitorul nu toarnă, nu are cum să toarne tot ceea ce știe într-o singură carte, iar pe de altă parte pentru că, de cele mai multe ori, nu scrie ceea ce vrei, ci scrie ceea ce poți.

ISTORIE ȘI MIRACOL

de IOAN STANOMIR

Viața și faptele lui Ilie Cazane” (Editura Cartea Românească, București, 1997) este un text prin care Răzvan Rădulescu rescrie polemic o temă familiară „romanului politic” al deceniilor trecute. Prin ludic și grotesc, prin miraculos și fantezie, prozatorul demitizează chipul puterii, proiectându-l în cheie grotescă.

Ambiguitatea perspectivei e vizibilă din însuși titlul romanului - un titlu trimițând în egală măsură la Jarry ca și la bildungsromanele tradiționale. Acest Ilie Cazane să fie doar tatăl (posedând un talent miraculos) sau fiul, cu o propensiune către invenții neobișnuite? Sau și tatăl și fiul, reuniți într-o ființă mixtă, având în comun capacitatea săvârșirii minunilor? Căci ceea ce îi unește este un anume fel neobișnuit de a fi în lume, o modificare aproape involuntară a realului. Debutul narațiunii este semnificativ -

torit în Liveni, Ilie Cazane senior își uimește proprii socri prin absolut uimitoarea sa capacitate de muncă. Absența unui alibi rațional proiectează totul în fabulos: „În ceea ce o privește pe bătrână, dacă a avut îndoieli asupra hărniciei ginerelei, acestea aveau să-i fie spulberate de a doua zi dimineața, în zori când să aprindă focul în bucătărioară, îl găsi acolo pe Cazane senior, bine dispus, îndesând două lemne grosicioare în sobă. Măturase deja pe jos, spălase cu leșie blidele din ajun și le rânduise la locul lor” (pag. 8). Pânda bătrânei dornică de a descifra enigma matinalului ginere evocă mecanismul basmului. După cum integrată în basm apare și prodigioasa vocație demiurgică a lui Ilie Cazane senior. Totul se sustrage explicației raționale, în pofida candorii ginerelei năzdrăvan: „Participa voios la muncile agricole primăvara, iar toamna recolta produse de două trei ori mai mari decât ceilalți. I se dusesse vorba și prin vecini și toți se minunau. Începuseră în primăvara următoare, să-l cheme și pe la ei să însămânțeze. Și cum să nu-l chemi, când Cazane arunca în pământ o sămânță de semințe, iar toamna, toate roșiile de pe vrejul acelei semințe cântăreau fiecare cât un pepenăș” (pag. 8).

Istoria nu poate rata întâlnirea cu miracolul. Suntem la sfârșit de „obsedant deceniu”, în 1962, și orice se sustrage rațiunii dominante devine subversiv. Denunțul anonim evocă tocmai darul lui Cazane, iar onorabila instituție a securității apare în scenă: „Cineva din sat povestise la sediul (...) despre fabuloasele capacități ale lui Cazane de a obține roșii mari cât dovlecei (...). Desigur, povestea informatorului referitoare la minunile lui Ilie și la așa zisele lui puteri spranaturale era o prostie (...). Vorba e dacă omul nu cumva posedă un îngrășământ necunoscut inventat de el” (pag. 10). Cursul evenimentelor ia o turnură implacabilă. Ancheta se dovedește incapabilă să explice misterul creșterii roșiilor, după cum nici Ilie Cazane nu poate furniza formula secretă. Eliberat din detenție, acesta va fi accidentat mortal de un camion ce dispare fără urmă.

Cel de al doilea Ilie pare la rândul lui un năzdrăvan. Ilie cel mic conservă un talent de a inventa mașini neobișnuite - în spațiul arcadic de la Liveni, copilul se încapățânează să redescopere pe cont propriu minunile tehnice ale lumii. Dacă Cazane senior intra într-o relație privilegiată cu pământul, dându-i ceva din fecunditatea divină, fiul e mai degrabă un posedat al invențiilor, al magiei moderne. Mașina de fulgere inventată de micul Ilie se situează la granița dintre jocul infantil și conduita genialoidă: „Desigur că Ilie habar nu avea de televizor, nu se pomenește prin sat nici măcar aparat de radio, căci

Liveniul nu avea să fie electrificat decât în toamna târzie a lui 1966, la o lună și ceva după ce Ilie își omologase invenția. În plus, Ilie nu voise să obțină un televizor, ci o mașină de fulgere, ceea ce schimbă automat datele problemei” (pag. 25). Cei doi Cazane, atât de depărtați de normalitatea lumii înconjurate, modifică profund destinul unui om obișnuit să trăiască în regimul certitudinilor absolute ale științei. Prozatorul recompune în colonelul Vasile Chiriță, anchetatorul de la securitate al lui Ilie Cazane senior, imaginea unei mediocrități în rău, dublată de conformismul social. „Erou al timpului său” (era poreclit de subalterni „două autobuze”, asta pentru că unitatea sa de măsură favorită, când era vorba de trimis la pușcărie, la canal, sau de scos muncitorii din fabrică la demonstrație, era autobuzul (pag. 36), Vasile Chiriță refuză să accepte prezența misterului. Refugiul favorit este lectura lui Marx, devenit fără voie oracol portativ. Problema sufletului e rezolvată, iar colonelul poate respira ușurat: „Ne-am lămurit, spuse el. (...) - Cu sufletul ăsta. Spune și-n carte (aici ciocăni cu degetul în cotor) sufletul este material și cântărește 0,24 grame. Nu cum spun ăștia că e un abur și alte prostii” (pag. 42).

Ancheta decurge în „dulcele stil clasic”. Pagina se divide, pentru a permite coexistența dintre realismul anchetei și laconismul forțat al procesului verbal. Rețeta din finalul unei reprize de interogatoriu rezumă o epocă. Brutalitatea colonelului e lipsită de patimă, aproape mecanică: „Te sui cu tocul de la bocanc - eu n-am bocanci, da-ți spun să știi, pe mâna stângă, nu pe dreapta, că cu aia trebuie să semneze, și te răsucești. Urlă, pârâie, da-și vine în fire. Acum îl ridic de la masă și-l pui iar să semneze. Dacă nu semnează, îl pui iar pe jos, iar bocancul și tot așa” (pag. 59).

Însă acest anchetat ideal devine o prezență inconfortabilă pentru colonel. Omul cu roșiile subminează rectitudinea ideologică: „Colonelul ar fi fost curios să vadă cu ochii lui unul dintre acele miracole pe care știința nu le poate explica și spera pe de altă parte ca miracolul să nu se producă” (pag. 61). Cele 0,24 grame de suflet ale colonelului sunt puse la grea încercare - Vasile Chiriță își propune un experiment pentru a verifica empiric minunea: „Păi, tocmai asta e, dacă le face el să crească așa de la sine, să le crească în august direct cu semințe, dacă e el așa de bun, replică iritat colonelul” (pag. 64). Rațiunea își procură propriile alibiuri: „Mă, roșia nu crește direct din sămânță, poți să ai tu și prafurile lui Cristos” (pag. 65).

Și totuși, miracolul se produce. Cu atât mai surprinzător cu cât locul de desfășurare e sediul securității, mai precis biroul colonelului: „În clipele când rămânea singur, Chiriță trăgea icnind lada de sub birou și o așeza mai în lumină. Deja după Anul Nou, când nevasta îl pune să caute prin piața Amzei roșii de seră și el se întorcea acasă cu câteva exemplare mici și probabil fade (...) roșia plantată de Cazane ajunsese de dimensiunea unui balon din cele care se vindeau fie vară, fie iarnă în fața magazinului Romarta

copiilor” (pag. 68). Dispariția fizică a lui Cazane nu-l eliberează pe colonel de obsesia legumei. Roșia gigantică devine un nas gogolian, creând o dilemă de conștiință, a cărei unică rezolvare e eliminarea ei la crematoriu. O ultimă surpriză îi punctează destinul: „Mirarea lor a fost mare doar când pe coșurile crematoriului a început să iasă fum și peste maghernițele din susul dealului s-a înstăpânit un miros ademenitor de bulion” (pag. 82).

Existența unui descendent al lui Ilie Cazane e la originea unui interes aproape strategic al colonelului. Talentul se cere protejat: „Că deja când e un om ieșit din comun, talentul ăsta al lui nu mai e al lui; e al statului care l-a crescut și i-a dat bani și haine și mâncare” (pag. 90). Interesul „patern” al colonelului pentru micul Ilie e vizibil: o vizită la Liveni și discuția cu mai vechea sa cunoștință, madam Sticlaru, în vederea rezervării unei camere pe strada Paleologu, pentru stabilirea adolescentului Cazane la București. Viața colonelului iese de pe traiecul ei cotidian. În registrul bulgakovian, punctul de cotitură e întâlnirea cu diavolul însuși. Un diavol în spiritul timpului, semănând izbitor cu ministrul de justiție și amintind prin locvacitate de maestrul Woland. Ciudatul oaspete din compartimentul de tren e purtătorul unor vești proaste - colonelul Chiriță va fi degradat și mutat la Arhivele statului. Raționamentul diavolului-ministru e infailibil: „Ține minte ce-ți spun eu; patria poate fi servită în multe feluri, poți să fii anchetator și să porți lumina adevărului în lupta cu forțele dușmănoase, poți să fii arhivar la Arhivele statului și să ai grijă ca mărturiile trecutului să nu se degradeze, tot că-ți servești patria se cheamă” (pag. 99).

Deși aparent episodul pare a fi doar un coșmar, verdictul anunțat de diavol în trenul de București se confirmă și colonelul Chiriță va fi mutat, cu adevărat mutat la Arhivele statului. Destinul se dovedește ironic. Intențiile colonelului se îndeplinesc - fiica sa Tamara devine eleva Liceului de muzică, în vreme ce Ilie cel mic sosește de la Liveni pentru a da admitere cu succes la Liceul Lazăr. Într-un vagon de tren, cei doi se intersectează și privirile lor se întâlnesc în spațiul oglinzii: „Din cauza neonului din compartiment, deși mai departe în spațiul reflectat, mustața se vede mai bine decât oricare din trăsăturile feței Tamarei. (...) Ca și cum simpla deschidere a genelor una de pe alta ar genera un uriaș vacuum, fereastra și compartimentul și perdelele și piesele de șah se aglomerează și se resorb una în alta rotindu-se vertiginos, iar fața lui Ilie ajunge atât de aproape de fața Tamarei, încât nasurile lor se ating” (pag. 124). Realul e tulburat de viziuni - ordinea cronologică se fisurează, iar Ilie cel mic, izolat în patul său din Liveni, își contemplă propriul viitor alături de Tamara.

Capitolul final „Vedere în zbor asupra Livenilor” aduce revenirea ciclică în Liveni. Electrificarea tulbură satul, iar micul Ilie își experimentează mașina de fulgere. Experimentul său reface actul demiurgic al tatălui său: moarte urmată de înviere, totul într-un joc aparent inocent: „Ilie pune mașina de fulgere în funcțiune, clipea des din ochi, își alegea câte o țintă dintre cei de față, bubuia scurt din buze, omul vizat nu-i dădea atenție, atunci Ilie îi învăța ce trebuie să facă și striga agitat, țopăind, „acum voi mureați”. Câte un vecin mai hâtru, care prinsese războiul, intra în jocul lui Ilie și se prefăcea mort, căzut într-o rână. Ilie îl privea mulțumit și striga: „Gata. Acum înviați. Acum mureați. Iar înviați” (pag. 140). Secvența de încheiere (uzând de un travelling cinematografic) îl surprinde pe micul Ilie fericit în universul său arcadic.

Relația dintre istorie și sacru e în centrul volumului de față. Explorând capacitatea asumării miracolului în timpuri nepregătite să-l descopere și să-l valorizeze, Răzvan Rădulescu oscilează între ironie și fantastic, între grațios și grotesc. „Viața și faptele lui Ilie Cazane” rămâne unul dintre debuturile remarcabile ale ultimilor ani.

marian ilea

Poemul mângălit

(fragmente)

uite c-ai ajuns să mângălești poeme
bine-ți era la-mpins vagoane pe șinele de mină
printre traverse putregăite de se umpleau
cizmele largi
cu apă gălbuie - pe un teren minat
ardee! măă! ardee! mă! și-o lua pe bubuituri
și-o luai la goană pe galeria principală
pufnau de răs ziaristiți „mângălitind” lămpașe
minerești
ajunse pe străzile bucureștiului
de strajă în lampa lui Ilici
să-l vezi pe unu' de asta „mângălititor” fără un
lămpaș pe galerie
legat la ochi și izbit de peretele stâncă
de peretele-frate-umed ca un țipar
ăștia cred că vagonetele o iau pe șine de turtă
dulce
și-s pline cu cremeș
să tot stai la umbră
ca-n Țiganiada lui Budai-Deleanu
le-mpingei mă vasele
le-mpingea-i mă gheorghe
până la colivie
de aia-i zice colivie de la colivă și de la gratii
să mângălești romane pe buza de vagonet și
fără haine vârgate
pentru ăia de la bucurești și de la ploiești și de
la iași și
de la timișoara și din gara basarab
așa de nebun și la lumina lămpașelor
să li se scoale ălora preț de-o metaforă de-o
melancolie
ori preț de patruzecișisapte de minute ca la o
coborâre
la orizontul cincisprezece
ori preț de aceleași patruzeci șișapte de minute
cât ține
o penetrare și o ejaculare de onest cetățean
columbian
care prin Medelin și prin romanele sud-
americane
cântă aproape moldovenește

„singur stau în crâșmă și beau și mă gândesc
numai la tine
chelnerul se uită la mine și ne înțelegem din
priviri
ar face el mici găinării
beau un ban să uit de amar și mă gândesc
numai la tineeee
(în acest punct culminant se poate sparge un
pahar de sticlă
de Poiana Codrului ori de Montevideo)
chelnerul se uită la mine de parcă aş avea mari
lipsuri în ținută
așezat pe un scaun din plastic alb mă întreb
unde a zburat porumbelul din vitrina
magazinului cu cosmetice
lumea și ea râde de mine și mă gândesc numai
la tine
beau băuturi fine
chelnerul intrigant așteaptă ora închiderii
trei guri de hrănit m-așteaptă pe mine
ceaiul amarui de rostopască și femeia obosită
cu pielea gălbuie
și chelnerul se uită la mine și eu beau băuturi
fine
cu disprețul chelnerului și cu șiretul de la
pantoful stâng
desfăcut atârând ca o spaghetti fiartă
lumea și ea râde de mine”

baia minerilor și loviturile cu prosoape fără
pluș
peste cur și peste spate să se miște sângele
ce vremuri! ce femei!
nu ca astăzi când curul muieresc e plin de
finețuri

mariaanaangela și ledaculebăda

animalule! sălbaticule! numai la sex îți stă
capul
soft & silky moisturizing body lotion
azi nu merge cu poveștile lui Rebreanu
lotion corporelle lotion parfumeé pour la bain
ou la douche
laisse longtemps la peau douce et veloutée
și ce piele avea bunica - spumă de lapte-finețe
de blană de pisică
se pricepea la săpunuri din slană aușită și
grăsime de porc
și sodă caustică
și spăla rufe la râu ca-n doine și balade ca-n
sara pe dealuri
și fasole cu mărar cu zamă și cu ceapă oțetită
în casă la masă la câmp
laisse longtemps la peau douce et veloutée
futu-i mama mă-sii de treabă
fără soft & silky nu mai ține figura
alte bordeie alte obiceieee
vorba lui țârlea despre poemele lui ilea
s-a prostit și ăsta domnule!

„suntem aici domnule ilea câteva muieri tinere
ca pe buza vagonetului
ești șeful nostru și am făcut pariu că fiecare
dintre noi va fi
aia cu care te vei culca de primaș dată
ajută-ne să nu pierdem pariul - fă ceva că de
aia ai ajuns șef
cu fiecare zi în care ne vei controla burtica și
mai jos
și mai sus de la buric înspre... vei simți pielea
întinsă ca pe tobă
trecea prin sat dobașul strigând
încă de astăzi sunteți așteptați la primărie să
puneți pirostriile
ai putea legaliza situația în patul nostru cu

arcuri comune
n-avem ochi decât pentru dumneata domnule
ilea
n-avem mâini decât pentru dumneata domnule
ilea
și înlăuntrul nostru avem râuri spumegânde și
fluvii umflate
pe frunți
degeaba zici că ne-am pierdut somnul liniștit
al celor care nu cunosc
din pricina ta sunt toate doamne
domnule ilea

cream conditioner with herbs for normal and
greasy hair
shine and vitality for every day
dermatologically tested

în pielea goală căldură și ciment
prin galerii se mișcau șobolâneii de apă
învățăcei minunați dând din picamere ori
târnăcop
iar te-ai oprit pe buza vagonetului să
mângălești romane
liniște vasele liniște gheorghe
ilea își scrie cărțile pentru ăia de la bucurești
și-aici eu fac planul ca stahanov
și-aici eu reconstruiesc socialismul utopic
și-aici eu sap să-mi hrănesc pruncii
liniște din picamerul ăla
ilea își scrie cărțile pentru ăia de la bucurești
dictatura-i administrarea fricii picătură cu
picătură
măi vasele măi gheorghe măiii...

domnule ilea m-am așezat la masa asta
tânără fiind de douăzecișidoi de ani
sunteți șeful meu suprem locuiesc în gazdă și
vă invit
la patru sărmăluțe știu nu vă plac sarmalele
știu vă plac
sarmalele dar aveți lombosciatică
eu am doi părinți în asuaju de sus un tată
zootehnist
o mamă profesoară
știu la țară nu se face carte ca la oraș
am terminat liceul șincai și--mi era frică de
singurătate
știu că după filologie voi face și altă facultate
tata era gelos pe mine și pe soră-mea
noi am ieșit din găoace și-am crescut mai
băiețoase
știu nu vă plac sarmalele domnule ilea
eu aș învăța de la dumneata dar nu vrei să-mi
arăți
cum și mai ales când
știu dumneata ai lombosciatică
eu am sinuzită și încă un an de facultate
știu pe dumneata te cheamă ca pe oameni
dar și eu sunt o femeie frumoasă subțire și cu
mecanismul
visceral stricat
mă ustură fiecare idee ce pătrunde în orificiu
domnule ilea
mă ustură fiecare minciună spusă cu
nonșalanță
n-am crezut că un mecanism făcut de cineva
poate fi stricat de altcineva
dar și eu sunt femeia ce trăiește în jurul
bărbatului
dar și eu sunt femeia ta domnule ilea
zău așa
și-acuma ne putem căsători.

EVLAVIA FAȚĂ DE ...

de ALEXANDRU GEORGE

Una dintre cele mai uluitoare și mai jalnice constatări ce mi-au fost dat a le face observând situația literaturii de după Eliberare a fost aceea a supra gravei crize (să nu-i spun chiar: decadențe) a spiritului critic în examinarea situației, judecarea operelor, abordarea istorică. Fapt cu atât mai curios cu cât critica, în rosturile ei fundamentale beneficiind de „dezghețul” de la mijlocul anilor 60, a făcut o frumoasă figură, atâta cât se putea, și în comunism. Și totuși...

Mai mult decât fatală i-a fost nu dogmatismul impus de sus în anii precedenți și abia atenuați în cei care au urmat până în 1989, ci delirul naționalist, cu ecouri și prelungiri până în clipa de față în mass-media, cultul religios al „valorilor”, lauda hiperbolică născând și întreținând o atmosferă de fudulie subculturală și ducând la imaginea unui firmament de glorie sau a unor vaste câmpii eliseene, cu statui uriașe din care nu ne e dat să vedem necum atinge decât soclul pedestalul. Religiozitatea, atât de dureros de absentă din viața publică și intimă a românului, s-a mutat în domeniul „valorilor”, al figurilor emblematice și evenimentelor istorice din trecut, totdeauna din trecut. Probabil că suntem singura țară din spațiul culturii europene în care evlavia (tradusă în formule de adorație bombastică și sterilă) înlocuiește spiritul de examen și critica serioasă, ba chiar o osândește în numele patriotismului, al apărării ființei naționale.

Cum spuneam, deși comunismul este vinovat de această gravă anomalie, nu dogma marxistă se impune în cele mai multe spirite, deformându-le sau paralizându-le, ci vechiul „naționalism cultural” pe care bietul E. Lovinescu și criticii imediat următori lui își închipuiseră că a fost anihilat sau măcar neutralizat de Maioreșcu acum mai bine de o sută de ani. Și totuși cred că suntem una din rarele țări din lume în care un om de știință care a făcut mult caz de această caracteristică a sa, D. Caracostea, își putea începe o vastă cercetare asupra culturii populare cu următoarele cuvinte: „Evlavia față de creațiile etnice nu implică diminuarea, cum se întâmplă de obicei, a simțului critic...” (19). Evlavia și critica, iată două lucruri incompatibile, aduse silnic într-o enumerare de cineva care vrea să-l strecoare pe cel de-al doilea...

Asemenea situații descalifică o cultură, anulând o funcție esențială a ei și o secțiune dintre cele mai glorioase ale patrimoniului ei. Și cum ridicolul nu ucide pe cei care se fac vinovați de el, vedem proliferând atitudini subculturale, care nici nu mai sunt percepute ca atare, dar care în mod curios sunt cultivate cu aere patriotice de criticii înșiși care sapă în fapt fundamentul unei culturi și așa deformată

de eveniment din afara ei, cum comunismul a oferit cu duimul.

Am luat mereu atitudine împotriva unei asemenea stări de lucruri pentru îndreptarea căreia se vede că nu e de-ajuns „eliberarea” politică; am oferit nu doar câteva exemple de exerciții proprii, dar și o serie de informații factuale asupra unei epoci pe care eu am trăit-o dramatic, în timp ce contrazicătorii mei nu o cunosc decât din auzite și din evocări tendențioase, deformante. Cazul cu G. Călinescu, pomenit chiar în această revistă, este unul dintre nenumăratele care s-ar cere cercetat, analizat, evaluat, pentru ca să nu se mai ia lumea după memorialistica falsificatoare a unui Ov.S. Crohmălniceanu sau Ion Rotaru, după impresiile subiective ale unui Emil Manu sau Cornelia Ștefănescu. Personal am avut ghinionul (sau i-aș spune: tristul noroc) să fiu martor lucid al unor întâmplări, al unor procese pe care le-am contemplat cu consternare și dezgust. De ce să nu fiu crezut eu, când avansez fapte, nu doar interpretări? O opinie, un mod de a vedea ar trebui luată sub beneficiu de inventar, dar la o adică trebuie ținut seama de ea atâta timp cât nu se vede contrazisă.

Iată un fapt: în pamfletul său împotriva mea, Marin Mincu susține o teză larg răspândită în apologia „colaboraționiștilor” noștri: dacă nu s-ar fi dat cu comuniștii, el ar fi ajuns să moară de foame. (E scuza prin care și Marin Preda a rămas director la Cartea Românească, ba a mai devenit pe deasupra și deputat!), o variantă a acesteia e că dacă nu comiteau actele de trădare față de cultura română și de ei înșiși, cei care s-au salvat astfel ar fi ajuns la Canal. Și, nu e mai bine că l-am avut pe un Ralea, Călinescu, dar mai ales Sadoveanu și Arghezi, într-un loc privilegiat al sinistrului panopticum înjghebat de comuniști pentru a înșela pe ultimii naivi? Cu ce am folosit noi, spectatorii, cu ce ei înșiși, anihilați în fond ca și victimele regimului? Nici o acțiune benefică nu a pornit de la marii profitori ai vânzării, nici un act de generozitate nu se poate semnala în afară de oarecari gesturi minime.

Și e o mare minciună afirmația că „intelectualilor” li s-a pus pistolul în tâmplă și că a existat pentru un singur om de cultură de atunci alternativa Academia sau Canalul. Am stat de vorbă cu o serie de martori direcți, am o mărturie de la cineva care a tranzacționat „împăcarea” regimului cu Arghezi; toți cei din Aparat au rămas mirați de ușurința cu care oamenii de cultură români s-au vândut. Și pentru ce? Orice crimă e și o prostie, pe care toți aceștia au săvârșit-o; nu doar în absolut, atitudinea unui Mircea Florian, C. Noica sau Anton Dumitriu a fost și mai inteligentă decât

aceea a unui Călinescu, Camil Petrescu, Ralea.

Nici un academician din acea vreme nu ar fi murit de foame, cum crede Marin Mincu, dacă nu s-ar fi bălăcit (și încă voluptos) în turpitudini. Unui om cu merite recunoscute regimul nu-i cerea decât unele iscălituri de complezență pe cutare Apel pentru pace sau protest la executarea unui Nicos Beloianis. Eschiva nici măcar nu a fost avută în vedere de cei care vorbesc, nu ar fi avut de ce...

Și, pentru a încheia pe o notă mai luminoasă, să povestesc un fapt de experiență, care oferă un temei unei anume judecăți. E tot o informație factuală și rog să fie reținută cel puțin ca atare. Pe la începutul anilor 50 s-a întâmplat să ajung în casa academicianului G. Murnu, într-un interior burghez, de comoditate și chiar lux, cu nuanță artistică, fapt datorat și fiului său un pictor reputat. Murnu trăia împreună cu soția sa (probabil) din acel minimum de venituri pe care i-l asigura pensia de profesor universitar și indemnizația de academician. Era mai mult decât îi trebuia, date fiind sumele, de ce ar fi închinat el precum Călinescu și ceilalți ode regimului?... Nu este aici și un subiect de meditat? Omul a murit în onestitatea lui, fără vacarmul din jurul autorului **Scrinului negru**, dar opera lui este ceea ce este exact ca și a celuilalt.

P.S. Promisesem să închei, dar mă văd silit să semnalez o dezmințire dintr-un recent articol al lui T. Vârgolici, despre **Evocările lui Ovidiu Papadima (Adevărul lit. și artistic, 18 ian. 1998)** unde se recunosc unele merite directorului de Institut, care ar fi depus în instanță în favoarea colaboratorului său aflat la ananghie. E o excepție, deci, pe care o admit cu plăcere, chiar dacă nu mă pot și recunoaște când același vorbește de „blasfemiile unor ipochimeni care se erijează în «justițieri» ai lui G. Călinescu, încercând să-i zgârie cu unghiile lor murdare monumentul său horațian, mai trainic decât bronzul”. E un moemnt care face onoare lui Călinescu, dar care nu „infirmă” deloc cele spuse de mine și de alții, în defavoarea sa. Cât privește reangajarea lui Dinu Pillat și Vladimir Streinu, după ieșirea lor din închisoare, ea era în firea lucrurilor, Partidul își schimbase linia, se recuperau câți mai mulți dintre cei năpăstuiți.

Iar asupra operației în sine, să-mi fie permis în spiritul adevărului să produc un amănunt. Cu ocazia unei comemorări a lui Streinu la Muzeul de literatură, adjunctul lui Călinescu, ilustrul Mihail Novicov, s-a lăudat că el l-a angajat după eliberare, fapt cu atât mai merituos cu cât el prinsese pentru victimă o mare simpatie, (confirmată și de alții). El ar fi aranjat să-l bage în schemă pe acest colaborator extern. Și a făcut-o mărturisind că la data aceea nici nu știa cine e Vladimir Streinu și nu citise nimic de el. Și totuși...

Mărturia acestui atotputernic în literatura română timp de mai bine de un deceniu te lămurește și asupra nivelului științific al Institutului lui Călinescu, unde acesta era director adjunct, însărcinat în plus cu multe alte misiuni.

INCREDIBILA IUBIRE DINTRE UN TURNĂTOR ȘI O ACTRIȚĂ

(Fragment)

de MIRCEA M. IONESCU

SCENA IV.

PROFESORUL: Urmează o temă de improvizație, la alegere.

ASISTENTUL: Aici s-au împotmolit mai toți. Cel mai greu lucru e să ai libertatea de a alege un subiect dintr-o infinitate. (El și Ea gândesc gravi).

ASISTENTA: Până acum se băteau cu pumnul în piept, făceau pe avangardiștii! Filozofia generației „blugilor și a adidașilor”, cei mai deștepți, cei moderniști, ei născuți actori geniali. Acum să vă vedem, „leilor!”

ASISTENTUL: Niște teribiliști ca atâția alții din generația lor.

PROFESORUL: Ambii au personalitate. Nu numai scenică. Sunt analitici și naturali. Și compun foarte bine și din tăceri. Au fibră de actori, credeți-mă!

El (cu entuziasm): Gata, domnule profesor, am ales tema de improvizație!

PROFESORUL: Te ascult!

EL: Mă căsătoresc cu ea! Ea, marea vedetă de teatru și de cinema, de TV și de radio, se căsătorește cu tânărul vânjos crescut la școala uzinei cu foc continuu pusă pe lista de lichidități!

EA (din nou actriță): Vrei să ne căsătorim?

EL: E o propunere.

PROFESORUL: Tema e interesantă! (El scoate banca din scenă și aduce două fotolii, o canapea și o măsuță rotundă. Ea coboară între spectatori).

EA (unei spectatoare): Credeți într-o asemenea căsătorie? Vă temeți că, după un timp, nu voi mai avea ce discuta cu el? Da', știu, poate vă gândiți că nivelul nostru de cultură este diferit, apoi, mai intervin și preocupările noastre total opuse. Cinstit, dv. ce gândiți despre acest caz? (O ascultă, insistă să i să răspundă. Trece la o altă spectatoare). Știu că la prima vedere pare o nebunie! Eu, care am refuzat atâția titrați, să cad în capcana unui turnător șomer! Nu comit, oare, prostia vieții mele? (Ascultă răspunsul). Mulțumesc... (O ia spre scenă). Cred că în astfel de probleme personale, consultarea mai mult te încurcă. Nu există iubire, ci iubiri și iubite. (Pe scenă, în fața lui). Te-ai gândit că părinții mei s-ar putea opune căsătoriei noastre?

EL: Părinții se opun de când lumea!

ASISTENTA: Și eu m-aș opune într-un asemenea caz...

EA: În cazul acesta ce propui?

EL: Să-i lăsăm, dragă, să-și facă damblaua lor de părinți. Dacă nu s-ar opune, de n-ar da câteva lacrimi mămițița și n-ar tuna și fulgera câteva minute tăicuțul, n-ar mai fi părinți! Trebuie să înțelegem diferența de mentalitate a generațiilor noastre și să nu-i luăm în seamă.

EA: Până una alta, trebuie să te prezint părinților mei!

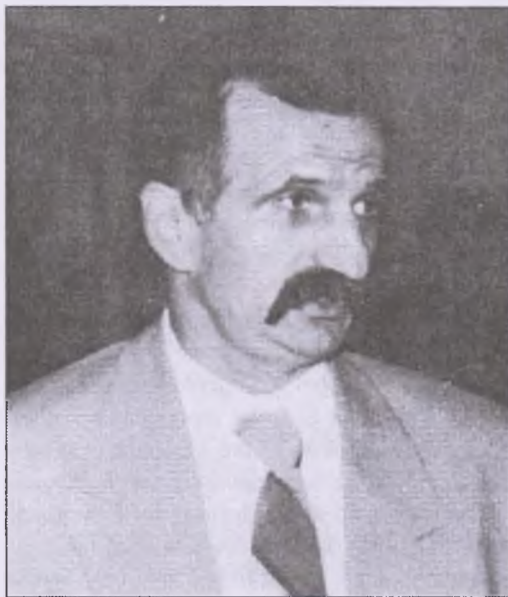
EL: N-am nimic împotriva, deși nu cu ei

mă însor!

EA: Trebuie să te prezint! Am o singură rugămintă. Tatei, să nu-i spui că ești... turnător. El face alergie la „turnători”, a avut destule ne cazuri cu Securitatea...

EL: Da', eu nu-s „turnător” Secu, eu, la metale neferoase...

EA: Știu, dragul meu! E datoria mea să te previn, ca să nu mai pierdem timp până îi explicăm... Ești muncitor, dacă vrei să-ți cauți

o meserie din uzină, alege-0 pe oricare, numai pe cea de turnător, nu! Te rog!

EL: O.K.! O.K.!

EA (Profesorului): Domnule profesor, ca să ne putem juca scena aleasă, vă rugăm ca doamna și domnul asistenți să interpreteze rolurile părinților. E absolut necesar...

ASISTENTUL (speriat): Eu, rolul de tată-socru?

PROFESORUL: Vă rog, colega!

ASISTENTA: Hai, dragă, asta-i situația, nu vezi! Dacă suntem cadre universitare, suntem la cheremul lor. Mai ales că tipul e revoluționar. Hai să o facem și pe părinții. (Binedispusă). Ba, să știi, chiar mă încântă ideea. De mult n-am mai jucat un rol pe o scenă... (Cei doi dispar. El coboară între spectatori).

EL (unui spectator): Credeți că e bine să mă duc la părinții ei?... Dv., în locul meu, ce le-ați spune? (Așteaptă răspunsul. Mulțumește. Merge la o spectatoare). Ce ziceți, dacă aș merge la părinții dv. și v-aș cere de soție? Cum să mă port? (Dacă nu i se răspunde, trece la altă spectatoare). Dânsa n-a vrut să mă ajute cu un sfat. Dv. cum credeți că ar trebui să mă port cu viitorii mei socri? Să zicem că merg, acum, să vă cer de nevastă părinților dv. Să le

zic direct pentru ce am venit sau să mai tatonez problema?... Să mă duc, așa, în blugi și adidași, sau să-mi pun cravată?... (Ascultă răspunsul, mulțumește, pleacă pe scenă).

SCENA V.

... Asistentul și asistenta apar ca doi bătrâni de modă veche. Se aude soneria. Profesorul coboară între spectatori. Apar Ea și El.

EA: El este viitorul meu soț!

EL: Bună-seara!

ASISTENTA (îl privește): Arăți bine crescut.

EL: Sărut mâna, doamnă... Eram și mai solid, dar, știți, în ultima vreme, cum să vă spun, stresul ăsta contemporan...

EA: Și tatăl meu!

ASISTENTUL (întinde mâna, ușor adus de spate): Profesor doctor-docent, membru al Academiei...

EL: Atâtea profesii?! (Fluieră). Mamăăă...

ASISTENTUL: Eu n-am primit titlurile astea de la comuniști! Eu am devenit Academician înaintea lor...

EL: Încântat, domnule! (Toți se așează. O tăcere jenantă. Asistentul îl privește atent; dă din cap permanent, semn al bătrâneții). Ce căldură, stimată doamnă și distins domn Academician...

ASISTENTUL: Da, profesor doctor-docent...

El (încurcat de tăcerea celor trei). Neașteptat de mare căldura pentru luna august.

ASISTENTUL: Lăsați-mă cu istoria! Să nu mai aud de 22 decembrie! O rușine.

ASISTENTA (țipând la urechea lui): Vorbea de august, că e prea cald!

ASISTENTUL: Lăsați-mă cu istoria! Să nu mai aud de 23 august! O rușine.

ASISTENTA: Spunea că e prea cald!

EL: De când cu experiențele astea în mediul cosmic, s-a dus dracului ciclul naturii.

ASISTENTUL: Dacă e prea cald, scoate frigiderul din priză că emană energie calorică în jur. De la frigider e așa cald...

EA: Îl scot, tată, îl scot! (Se duce să-l scoată).

ASISTENTUL: Unde te duci?

EA: Să scot frigiderul din priză! E prea cald...

ASISTENTUL: Nu-l scoate, ce ai înnebunit?! Se dezgheță și ne inundă...

EL: Da', actuala secetă din Noua Zeelandă e apreciată drept cea mai puternică din ultimii 120 de ani.

ASISTENTUL: Eu nu vreau să trăiesc 120 de ani! (Către Ea). Dânsul cine e, doamna asistentă să-mi facă injecția?

EA: Nu, tată, azi nu faci injecția!

EL (către Profesor): Domnule profesor, nu cred că mai are sens să mai continui scena!

PROFESORUL: De ce, nu?! Merge foarte bine. Dă-i înainte!... Cucerește-ți viitorii socrii! De-asta ai venit la ei...

EL: Seceta din Noua Zeelandă provoacă mari probleme agriculturilor și crescătorilor de vite.

ASISTENTUL: Ba celor de boi! Cine a auzit de „Carul cu vite”? Grigorescu a pictat „Carul cu boi”, habar n-aveți, tineretului de azi!

EA: N-am venit să discutăm despre pictură, tată!

ASISTENTA (către El): Scuzați-l, așa e el nervos, când trebuie să i se facă injecția! (Tăcere).

EA: Tată, știi...

ASISTENTUL: Știu totul! (Capul îi clatină continuu). Ce, crezi că m-am ramolit?! Despre ce vrei să discutăm? (Către El). Tu, ce vrei să-mi spui?

EL (făstâcit): În ultimul număr al lui „Journal of the American Medical Association” s-a scris că numărul americanilor care au murit de inimă în ultimii 15 ani (Asistenta bate în lemnul scaunului) s-a redus cu 26%. Dar știți de ce?

ASISTENTUL: Dacă-s americani!

El (degajat): Ca urmare a progreselor medicinei și a unui mod de viață sănătos.

ASISTENTUL (cu capul clatinând): Eu sunt sănătos tun!

EA (căutând o salvare, către El): Dragul meu, nu vrei un whisky?

EL: Dar să fie cu gheață! Mulțumesc! (Ea iese). E foarte simpatic la dv.

ASISTENTA: Vă place? (El aprobă din cap: „Îhî!”). Mă bucur.

ASISTENTUL: Dânsul e soțul asistentei care-mi face injecția?

ASISTENTA: Nu, dânsul a venit cu Linda.

ASISTENTUL: A venit cu Linda? Unde e? (Se uită în jur).

ASISTENTA: S-a dus până în bucătărie... (Către El). Ne scuzați, e cam obosit. A fost și foarte cald azi...

EL: Da, v-am spus, neașteptat de cald, 39 de grade Celsius. Vă dați seama în Fahrenheit ce căldură a fost... (Tăcere stânjenitoare). Cum vă mai descurcați cu gătitul, stimată doamnă?

ASISTENTA: Greu, foarte greu. E un calvar să gătești pe căldura asta.

EL: Da, mâncarea a devenit o problemă în toată lumea. Vaci nebune, pui sonați, plus invazia porcilor zgomotoși din ultimul timp. Și nu numai la noi, în toată lumea...

ASISTENTA: Ați călătorit în toată lumea?

EL: Cunosc destul de bine lumea, fără să mă laud. Știți, e o artă și asta.

ASISTENTUL: Eu, în tinerețe, îmi luam în fiecare vară vana. Eram un mare globetrotter.

ASISTENTA: Erăi un mare nebun! Nu știai decât studiul tău și mersul pe jos. (Lui). Mergea câte 30 de kilometri zilnic, domnule. Pe jos.

ASISTENTUL: Eu nu vreau pe jos! Stau bine pe canapeaua asta.

EL: Interesant, foarte interesant. Și tare sănătos. (Asistentul clatină capul). Altfel nu vă mențineți... (Cu voce ridicată). Dacă nu-s indiscret, ce-ați studiat, stimată domn?

ASISTENTUL: Îți mulțumesc că mi-ai pus întrebarea asta. De 24 de ani, de când am ieșit la pensie, nimeni nu s-a mai interesat de studiile mele! (Țipă). Fizica, virgulă, cuantică am studiat! Da!... În America mi-am făcut studiile...

EL: Și de ce n-ați rămas acolo, că aici...

ASISTENTA: De prost!

ASISTENTUL: Da, se trăiește foarte prost... Mai ales pensionarii... Nici n-au ce să mănânce.

EL: Parcă tinerii o duc mai bine. Sau șomerii...

ASISTENTUL: Eu nu-s șomer! Eu nu-s șomer! Eu sunt profesor doctor-docent în fizica cuantică, membru al Academiei din Boston...

ASISTENTA: Cu fizica lui cuantică mi-a sucit capul. Ne plimbam seara prin Luna-Park și-mi vorbea despre tot felul de particole și particulețe, despre emisia radiațiilor beta, despre prietenul său (Ea cascade), domnul Enrico Fermi (Asistentul doarme), care a construit primul reactor nuclear cu neutroni lenți.

EL: I-auzi, al naibi Enrico! De la el ni s-a tras cu Cernobilul...

ASISTENTA (visătoare): Și el vorbea, și eu căscam gura și mă topeam după el, seara, prin parcuri, și după 7 ani a apărut Linda. (Apare Ea, cu o tavă cu 4 farfurioare cu chifle pe ele. Îl servește pe bătrân, care, trezit, le studiază).

ASISTENTUL: Și pateul de pui unde e?

ASISTENTA: Azi se mănâncă numai chifle goale. Proaspete. Ia pipăie-le!

ASISTENTUL: Eu vreau pate! Eu vreau pate! (Aruncă o chiflă spre El). Tu, ce cauți aici? Nu vezi că e ora mesei!... Eu vreau pate de pui uzbek!

ASISTENTA: Pate cumpărăm peste două zile, când ia Linda salariul... dacă i-l dă!

ASISTENTUL: Și cu pensia mea ce-ați

făcut?

ASISTENTA: Abia am achitat întreținerea și telefonul cu ea!

ASISTENTUL: Avem noi telefon?!... Eu n-am mai vorbit la telefon de 10 ani!... De ce să asculte alții ideile mele, ca să mi le fure? Și, de fapt, cu cine să vorbesc? Toți mint astăzi! Secolul minciunii! (Ia o chiflă, începe să o mănânce cu greu; spre ei). Vouă nu vă e foame? Dar fiți cinstiți! Post-decembristilor! (mozolește o bucată din chiflă).

ASISTENTA: Gil, dragul meu, trebuie să dăm dovadă de maturitate și să înțelegem perioada asta de austeritate! Că așa ne spun și șefii de azi, cum încercă să ne convingă și cei de ieri. Uite, eu-mi tot strâng zilnic curea!

ASISTENTUL: Cu cine vorbești la telefon?... Vezi că s-a triplat minutul... O să și uităm să mai vorbim cu prețurile astea ultra-moderne...

ASISTENTA: Lasă, dragă, că eu vorbesc de una singură, când văd cât s-a făcut pâinea și carnea. E o contribuție contemporană la dezvoltarea monologului cu ochii în soare și cu stomacul gol...

EL (Ei): Draga mea, n-ai un whisky?

ASISTENTA: Vă place Scoția?

EL: Din când în când! (Ea iese după whisky).

ASISTENTA: Pe unde ați mai călătorit în ultimul timp?

EL: În primăvară, am bătut Țara de Sus.

ASISTENTUL: Și mie mi-au plăcut Țările de Jos. Cel mai mult mi-a plăcut Manekin Piș, de la Bruxelles. L-a furat și armata lui Napoleon? Îți place Napoleon? (Apare Ea, cu o sticlă de whisky Teacher's, treisferturi goală). E sticla de acum un an, de la avocatul care voia să ni te răpească!... Este sau nu este?

EL: Nu este Johnny Walker, dar merge și Teacher's-ul! (Ea îi toarnă într-un pahărel). Mulțumesc darling! (Către bătrân). Dv. nu beți?

ASISTENTUL (își linge buzele): Nu mă lasă ele! Argumentează că numai de Revelion am voie.

EL: Haideți să facem Revelionul acum! Ce, australienii nu-l fac în plină vară?!...

ASISTENTUL: Hi, hi! N-ar strica un Revelion, acum! (Nu-și ia ochii de la sticla de whisky. În șoaptă către El). Mă duci și la balerine?

ASISTENTA: Toată viața numai la balerine ți-a fost gândul...

ASISTENTUL: Mie mi-a plăcut mișcarea. De-asta m-am și îndrăgostit de fizica, virgulă, cuantică. (Spre el). Hai, du-mă la balerine, ele nu m-au lăsat de 25 de ani să mă duc la balerine. Ce picioare frumoase aveau balerinele... (Mozolește chifla). Nici la televizor nu mă lasă să mă uit la balerine! (Îl trage lângă el; în șoaptă). Hi, hi, dar le-am păcălit de câteva ori. Am văzut câte un pic din filme erotice, după miezul nopții, când ele sforăiau. Tii, ce minunății de femei mi-au intrat în memorie! Unde a ajuns tehnica asta a sexului, tinere!...

ASISTENTA: Să crezi tu că sforăiam! Am văzut tot! (schimbă subiectul; către El): Ce profesie aveți, domnule, că Linda nu ne-a dat amănunte...

EL (se ridică): La ce bun amănuntele, doamnă! (Bea din paharul cu whisky). Asta sunt! O iubesc...

ASISTENTA: N-ai fi primul care o iubește!

EL: Sper că și ea mă iubește! (Bea).

ASISTENTA: Linda să iubească?! (Zâmbet superior).

EL (bea): Vrem să ne căsătorim!

EA: Da, mamă!

EL: Ne dați ori nu ne dați voie, noi tot mergem poimăine la sfat! (Asistenta leșină). Asta-i situația! (Ea încearcă să o trezească pe Asistentă).

ASISTENTUL: Foarte bine, foarte bine!

(Profesoral). Dictum sapienti sat est!

EL: Poftim?!...

EA: „Omului deștept îi ajunge o vorbă”. Maxima îi aparține lui Plautus, dar a folosit-o și Terențiu în comedia „Formion”. (Către Asistentă). Hai mamă, ridică-te, că tata-l place! (Către El). Sigur îi plăci, tatii. (Asistenta se ridică. El merge la bătrân).

EL: Ești un geniu, dom' profesor! (Îi sărută pe frunte).

ASISTENTUL: Profesor doctor-docent, membru al Academiei din Boston!

EL (mângâindu-i capul): Ce zace în cutiuța asta! Să mor, de înțeleg cum de nu plesnește de atâta cultură! (Îi dă o palmă prietenește pe umăr, bătrânul e gata să cadă). Pe cinstea mea dacă nu m-am legat de mata ca de tatăl meu!

ASISTENTUL: Eu n-am avut tată! Eu m-am născut din flori. Flori de câmp...

ASISTENTA: Mi-ați rămas dator cu un răspuns, domnule! Ce profesie aveți?

EA: Mamă, dacă ne iubim, detaliul acesta nici nu mai contează.

EL (decis): Doamnă, ca să nu leșinați de curiozitate, vă spun clar și răspicat: sunt... sunt frezor-revoluționar!

ASISTENTA: Aha, înțeleg, dv. sunteți cel care a revoluționat tehnica tunsorii! Bună meserie!

ASISTENTUL: Eu cred în visele mele! Ți-am spus că Linda se va căsători cu un frizer, ți-am zis! Mi-a apărut Beaumarchais, săptămâna trecută în vis, tinere! Ce putea însemna asta?

EL: Eu nu sunt Beaumarchais, domnule profesor doctor-docent membru al Academiei din Boston...

ASISTENTUL: Așa, așa...

EL: Eu sunt frezor! M-am recalificat. Știți dv. ce e aia o freză ca lumea?

ASISTENTUL (își mângâie chelia): Nu mai știu, am uitat!

ASISTENTA: Sunteți un tip foarte bine pregătit din punct de vedere teoretic. (Bătrânul își toarnă pe furiș puțin whisky. Soarbe).

ASISTENTUL: Este, este! Eu nu mă pricep la oameni, draga mea!

EA: E un băiat minunat, dragii mei.

ASISTENTUL: Foarte bine, foarte bine! (Se ridică, vine lângă El). Dar el cine mai e?! Revoluționarul? Dă-l afară! (Strigă) Cameleonule!

ASISTENTA: Calmează-te, Gil, el e prietenul Lindei!... Se va rezolva, nu te mai enerva, te rog! (Către El). Vor să ne scoată afară din casa asta în care stăm de 40 de ani! A pus ochii un revoluționar pe ea și vrea să ne scoată-n stradă. Că-i un apartament central, uitați, de aici se vede Ambasada Americană și Teatrul Național... E de la mama mea!

ASISTENTUL: O rușine! N-a fost nici o revoluție! A fost o lovitură de stat! Eu nu dau casa unui pucist! N-am dat-o comunistilor, deși m-au arestat câteva luni, c-am fost în America, nu le-o dau nici șmecherilor ăștora care nu ne spun cine sunt în fond. Dacă vine un erou adevărat, îl trec în testament! Unde-s eroii?! În cimitir! Unde-s teroristii? Hai sictir!... Auzi, revoluție!... (Capul îi tremură). Nici la ruși n-a fost revoluție! Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917 a fost o lovitură de stat!... ca și Marea Învălmășeală Dirijată din Decembrie 1989!... Ce știi, voi, blugi și adidași?!... Numai în Franța a fost Revoluție! Habar n-aveți voi de istorie! Sunteți niște proști!...

EL: A fost revoluție, și la noi! Eu am fost în stradă, câteva ore, până ne-au luat la bătaie cu sălbăticie. (Zgomot sinistru de TAB-uri, rafale, țipete, vocile optimiste ale tinerilor; Asistentul și Asistenta se aruncă la podea). Marius n-a fost un prost. A crezut într-o idee, naivul!

ASISTENTUL: A început războiul? Nu vă ridicăți de la podea și nu mai faceți gălăgie. (Liniște. Se ridică greoi, împreună cu asistenta).

EL (tulburat): Marius, bunul meu prieten, ne-a protejat câteva clipe, după care a țipat, ca un tunet, la noi: „Fugiți, bă, că vă omoară criminalii ăștia roșii! Lăsați-mă pe mine, că-i bat cap în cap!” Era cât un munte, rugbyst de linia I. Împingea și un vagon de tren. Noi am fugit. EL... (Se aude o melodie mortuară). El nu mai e! L-au împușcat. Nu se știe cine. De șapte ani îl caut pe criminal, dar nimeni n-a văzut, nimeni nu știe nimic...

ASISTENTUL: O rușine! Au înlocuit o minciună cu o parodie! De aia au tras gloanțe oarbe în casa noastră... Ce, nu le-am studiat! (Arată o gaură în perete). Acolo s-a oprit unul. L-am mirosit. Nu mă păcălesc ei pe mine. Eu știu cum miroase și bomba cu neutroni, darămite niște ferisei care se calcă pe picioare numai ca să fie ei în prim plan!... Vai de noi, că nu știu încotro se îndreaptă, acuma zic una, și mâine alta!

ASISTENTA: Ai dreptate, amore! Carieristii conduc țara asta, azi! Nu se vede?!... Ei se ceartă pe ciolan, iar noi n-avem nici cartofi în balcon...

ASISTENTUL (Îa bastonul, face un pas, parcă are o sabie): Ei se ceartă pe nervii noștri!... Să vină careva să mă dea pe mine afară din casă, că dau telefon la ONU, am acolo un amic american, îmi aprecia foarte mult studiile de cuantică! I-am dat și lui o lucrare! Ei, acum, îl sun!... A căzut dictatura, să se ducă și experții ei!... Acum sun la New York, să le spun adevărul!...

ASISTENTA: Da, de 50 de ani tot vin americanii și te ajută! Sună, că vine imediat Bill Clinton în persoană! Cu saxofon cu tot! (Imită un saxofonist).

EL: Nu o să vă dea nimeni afară! Vă garantez eu pentru asta! Mă bat cu ei până-n pânzele albe...

ASISTENTA (îl sărută pe frunte): Ce băiat minunat ne-ai adus Linda în casă!

EL: Știți, cumva, și cum îl cheamă pe cel care vrea să vă ia casa?

ASISTENTUL: Nu mă interesează numele de farisei! Noi nu avem revoluționari! Ci doar Eroi. Cei morți. Și foarte puțini ca dumneata, naivi care v-ați dus să vă luptați pentru libertatea hoților de azi! Ce știați voi ce-i politica asta blestemată... Sunteți niște proști! Politica nu e știință, țineți minte, politica nu e știință!

EA: Nu e, tată! Numai știința e curată, e adevărată!

ASISTENTUL: Așa, așa... Și arta e adevărată! De aia te-am lăsat să te faci actriță!

EL: E curvă!

ASISTENTUL (șocat): Cine-i curvă?! Cum îți permiți?! (Ridică bastonul).

EL: Politica e curvă, ziceam!

ASISTENTUL: Așa, așa... Bine că ați înțeles și voi, ăștia mai tineri! Politica e o înțelegere între cei mari și atât. Washington-Vatican-Moscova. Țasta-i traseul, axa lumii! Ce știți voi, proștilor!... (Soarbe, pe furiș, whisky).

EL: Și totuși, chiar nu-i știți numele celui care vrea să vă ia casa?

ASISTENTA: Acum, n-oi vrea-o dumneata?! Că, s-avem pardon, vă căsătoriți, nu, e treaba voastră, dar cu noi n-o să locuiți!

EL: Nu vă faceți griji doamnă. După ce ne căsătorim, noi plecăm în America.

ASISTENTUL: Foarte bine, foarte bine! Aici, ce să faceți?!...

EL: Eu o să fac pe taximetristul, Linda, pe cosmeticiana. În America!...

ASISTENTA: Linda, coafeză, soția unui frizer?!... Vai, leșin!... (Se face că leșină).

EL: Va câștiga 2-2.500 de dolari pe lună, doamnă, la New York. Am relații serioase, acolo! O verișoară care exact asta face. Ne va ajuta!

ASISTENTA: 2.500 de dolari pe lună?!

EL: Asta, la început!

ASISTENTA: Aici nu ia banii ăștia într-un

an, cu filmări cu tot... (Se ridică). Atunci vin și eu acolo și fac pe pedichiurista! Că mă pricepe, parol!

EL: Iar, eu, pe taxi, chiar dacă-mi vor sări capacele, doamnă, voi câștiga tot atât, dacă nu și mai mult. În 4 ani, ne luăm casă, 2 mașini și yaht!

ASISTENTA: Yaht?! Vai, Linda, vom trăi ca-n filme! Îl chemăm și pe Gil în vacanță?

EL: Nu ca-n filme, dar, material vom trăi infinit mai bine! (Ea îl sărută).

ASISTENTUL: Așa, așa... Adică, dacă, Doamne ferește, unul din noi doi moare, eu mă retrag la țară!, vrei să zici...

ASISTENTA: Dar, eu mă retrag la... New York, nu la țară, amore!

ASISTENTUL: Lasă, lasă!... Crezi că m-am ramolit?!... (Se freacă pe cap). Ptiu, ce lapsus am!

ASISTENTA: Ce-ai mai uitat, Gil?

ASISTENTUL (către ea): Cum îl cheamă pe pramatia aia care vrea să ne ia casa? Hai, c-am știut până acum o săptămână!

EA: Un anume Stănică, fost ștab utecist, unul de-a lucrat cu Nicu Ceaușescu. (Se uită la el). Îți spune ceva numele ăsta?

EL: Mama lui de vierme!

EA: Îl cunoști?!?

EL: Se dă mare c-a lucrat cu Nicu, să-și justifice unele fonduri dubioase! Lichea de duzină, cocoțată la plăcinte... Unul dintre oportunitistii democrației noastre originale!...

ASISTENTUL: E securist, 150%! Un turnător împușcat! Să mă dea el pe mine afară din casă, că-l omor! Bag bastonul în el! Adu-l încoace și-l provoc la duel. Să vezi cum fuge. Ca un șobolan. Să-mi ia el mie, casa mea?...

EL: Nu o ia, tată-socrule. Dacă e nevoie, aranjăm să te facă și pe mata revoluționar, și tot nu te evacuează din casa asta.

ASISTENTUL: Și, de ce nu, în fond? Noi am dormit trei zile și trei nopți pe dușumea, că se plimbau gloanțele prin casa noastră, ca mașinile pe Valea Prahovei. Bine că nu ne-am lovit de ele... Când m-am dus să iau papagalul din bucătărie, au început să tragă. Au spart geamurile, dar nu m-au oprit pe mine, satrapii. L-au nimerit pe sărmanul Rocky!

EL: Ați avut un papagal?

ASISTENTA: Da, dar numai pentru vreo săptămână! Nu știu cine ni l-a pus în balcon! Vorbea și rusește și engleza cu accent american. Foarte repede a învățat să monologheze pe limba noastră... Bietul de el!

ASISTENTUL: Ar trebui să ne decoreze papagalul, post-mortem, să-l facă revoluționar!

ASISTENTA: „Papagalul revoluției”! Titlu de reportaj la TV sau în „Bulina roșie”.

ASISTENTUL: Săracul de el. A fost un adevărat erou! A țipat tot timpul „Jos comunismul!”, „Jos Ceaușescu!” la ticăloșii care- i agresau, bestiile, pe toți cei care ieșiseră în stradă. (Vocea unui papagal care strigă „Jos”).

EL: Păcat că nu mai trăiește! Ar avea și azi cui să le strige „Jos, mincinoșilor!”, „Ne-ați ucis speranța!”... (Siesi). Mulți „papagali” au mai fost la Revoluția noastră!... (Se aude un papagal strigând: „Coco, cine a tras în noi pe 22?”).

ASISTENTUL: Așa, așa... (Atacă, iar, cu bastonul). O să-i scriu președintelui țării, să-l descopere pe ticălosul care l-a omorât pe Rocky! (Schimbare bruscă de atitudine). Da, de ce să-i scriu eu degeaba președintelui? Ca să se laude cu scrișoarea de la un Academician autentic? Mai bine îi scriu Regelui, trebuie să-și amintească de mine... (Trist). Le are și regele pe-ale lui, nu-i arde de papagalul unui profesor doctor-docent membru al Academiei din Boston... (Către Asistentă). Lily, tu de ce crezi că l-au împușcat pe Roky și nu pe mine, în bucătărie?

ASISTENTA: Ca să nu-mi dea mie pensie de revoluționar. Ia să fi avut și eu o pensie azi...

ASISTENTUL: De când te-am văzut, mi-am

spus că ești isteță foc! (Deodată supărat). Și ce, tu voiai să mă omoare teroristii invizibili pentru o biată pensie de revoluționar?! Lily, Lily, ce te-a mai schimbat și pe tine perioada asta de tranziție... Nu te mai recunosc, dragă!... (Revine la ideea lui fixă). Treaba voastră, eu nu mai aștept să-mi facă injecția. La ce bun să mă mai chinui? Ce viitor mă așteaptă? Fâs, viitor!...

Ea (către EL): Eu zic să mergem. E ora ca ei să se culce...

EL: De ce, draga mea? Abia am început să ne cunoaștem...

ASISTENTUL: Așa, așa... (Își pune whisky; bea). Ești un băiat minunat! (Ridică paharul). Să trăiești monsieur Pierre Augustin Caron de Beaumarchais! Bărbierul și nunta, asta a vrut să-mi comunice visul meu.

ASISTENTA: Frizerul, Gil, nu bărbierul!

ASISTENTUL: Mai vine cineva în noaptea asta de Revelion? (În șoaptă, către EL). Nu aduci și vreo balerină, dacă-i Revelion?!... Ah, ce-aș mai fixa-o cu privirea mea cuantică până mi-ar cădea hipnotizată în brațe! Ah...

ASISTENTA: Amore, asta ți-ar mai lipsi, să-ți cadă o balerină în brațe! Pe tine te dărmă și o chiflă, și visezi la copane...

EA: Tăticule, ești obosit! A fost o zi caniculară. E totuși târziu...

ASISTENTUL (revoltat): E abia 8 Post Meridian! Ce-nseamnă „E totuși târziu”? D Revelion mă culc în zori, de 88 de ani!

EA: De obicei, vă culcați în fiecare seară la 19:55 fix, cum începe buletinul meteo, că te enervează.

ASISTENTUL: Și știrile au început să mă enerveze! Mincuni! Unii dezinformează mai frumos decât alții. Asta-i singura deosebire... Altfel, haos total!

EL: Eu voiam să-i invit poimăine seară la Operă!

ASISTENTA: La Operă? (bea whisky).

EL: Da, mamă-soacră, la bărbierul din... Sevilla, unde a câștigat Steaua Cupa campionilor europeni în 7 mai '86!

ASISTENTUL: Bărbierul?! (Începe să fredoneze o arie. Vine și El, ciocnesc paharele, încep să cânte împreună cavatina lui Figaro).

EL: Tată-socrule, ești uluitor!

ASISTENTA: Ce băiat cult ne-ai adus în casă, Linda! Vezi, dacă m-ai ascultat și nu te-ai căsătorit cu fitecine. Lucrează la Operă?

EA: Nu, mamă, e șomer! (Asistenta leșină). Dar, primește, ca șomer, cam tot at câț iau eu ca actriță într-o lună! (Asistenta se ridică).

ASISTENTA: Atunci, e perfect!... Mai suferim un an, doi, trei, cinci, dar o să fie bine. (Își strânge cu o gaură cureaua. Se culcă). O să fie bine... (Adoarme).

EL (fredonând „Dor de țară”): Mamă și tată, e cazul să vă cer mâna iubitei mele! (Asistentul doarme).

EA: hai să plecăm, ei visează de mult la ora asta!

EL: Cum să plecăm? Mai întâi să le facem patul, să le prăjim pâine pentru mâine dimineață, să-i ducem ușurel la culcare. Sunt bătrâni, doar, nu? De ce suntem noi tineri? (Întuneric. Se aude „Noapte bună copii!”).

SCENA VI.

EL (între spectatori): Acum, ea insistă cu orice preț să devină mireasă. Eu nu prea le am pe-astea, cu popii, dar, dacă așa vrea alcașa inimii mele, mă pot opune?! (Unui spectator). Dv. credeți că e necesar și o nuntă cu popă, după o căsătorie din dragoste? (Repetă aceeași întrebare și unei spectatoare). Vă mulțumesc. Trebuie să mă duc pe scenă, Linda a aranjat cu Comisia să ne continuăm proba de improvizație la alegere cu o nuntă. Nostim, mai ales că eu n-am costum de generică. Probabil că sunt primul mire din lume în blugi și adidași. Parcă forma contează... (Urcă pe scenă).

NICI SFÂNT, NICI SALTIMBANC

de S. DAMIAN

Goethe constata cu părere de rău că pentru mulți corespondenți ai săi plăcerea de a citi nu egalează plăcerea de a scrie (**Convorbiri cu Eckermann**). Am mai pornit cândva de la această remarcă pentru a scoate în relief o opoziție posibilă între cele două tentații. De astă dată mă preocupă altceva: o fază paradoxală din evoluția unui autor contemporan, supradotat, Livius Ciocârlie. Marcat de o experiență existențială, el se pronunță acum (**Viața în paranteză, Jurnal**) refractar, pe anumite porțiuni, la elementare trebuințe intelectuale. Despre inconvenientul a se consacra creației și despre dorința de a măbuși chiar scriitorul din el - am vorbit cu alt prilej. Am rămas dator cu o completare.

La răfuiiala cu literatura, din care - ce noroc! - autorul timișorean iese numai în parte victorios, se adaugă, de la un moment dat, o nouă obsesie a tăgăduirii, greu de anticipat. El recunoaște că uneori simpla răsfoire a unor cărți echivalează cu o caznă. Ciudat! Cum poate deveni năpastă o patimă care l-a mistuit din adolescență, când a început să devore o cantitate imensă de volume? Lectura părea să fie chiar a doua natură a respectabilului universitar. Și apoi el divulgă cu voce tare, nestânjenit, un impas: neputința de a mai extrage satisfacții din practicarea vechiului nărav nepedepsit, după formula lui Baudelaire. Pentru înțelegerea inhibiției de mai târziu se cer luate în considerare apucături ivite cu creșterea în vârstă. Cel care se lăudase că e un șoarece de bibliotecă și nu aspirase la alt titlu de glorie evită în prezent operele pe care le căutase înainte cu înfrigurare. Atunci, fără a i cuvinte mari, nu putuse să trăiască departe de ele. Dacă pe planul vieții imediate, răsturnând ierarhia, subordonează treptat ocupațiile serioase (catedra, cariera de profesor, atribuțiile de cap de familie) unei umpleri a timpului socotite de agrement, ținerea unui jurnal, distracție convertită în tortură și voluptate totodată - la fel procedează, condus de același resort, în trierea hranei mentale agonisite de la alte minți, autorii din rafturi. Afișează un gust schimbat, restrictiv, cu accent pe rareori de sfidare. După care criterii alege obiectele de desfătare spirituală? Reproduc întâi de toate o mărturisire care sună cam barbar în gura exegetului, ce s-a distins în trecut, cum am menționat, prin riguroasa și finețea discernământului. Ce suportă astăzi și ce nu suportă Livius Ciocârlie? „S-ar putea și pe mintea să-mi fi scăzut. Pe Kafka îl citesc cu plăcere, dar nu mă interesează, ca altădată, ce scrie Blanchot despre el. Pe vremuri citeam Henry James; Acuma nu. M-am chinuit cu Elias Canetti, pe Broch nu l-am terminat. Pot să-i cronici, nu analizez” (pag. 378). Zise de altcineva, aceste fraze ar putea fi catalogate un act de dezertare. Iată până unde s-a extins contaminarea! va murmura iubitorul de literatură contrariat, năpădit de mâhnire. Suporteri care pun preț pe bursa exactă a valorilor sunt îndemnați să se lepede de norme, să prefere nesupunerea și anarhia. Dar fiți fără grijă! Alarma se dovedește falsă. Aflând numele ereticului, spiritele se vor liniști numaidecât. Avem de a face cu un rafinat

degustător de artă, confirmat de atâtea diagnoze, care, de pe pedestalul cucerit, are dreptul și să se joace, să cocheteze cu noțiuni grave. Între stadiul actual el savurează ocazia de a șoca, de a tulbura siesta unor cititori comozi, ferecați în convenție, previzibili, speriați să nu încalce bunele maniere în asimilarea culturii.

Dincolo însă de gustul provocării, descifrăm o profesiune de credință. Ni se transmite un mesaj. Care anume? A sosit ora când poate abandona în fine morga care îi stingherea mișcările. Extenuat de continua pliere la un canon cuprins de lehamite, solicită îngăduința (mai corect spus își ia îngăduința fără să mai întrebe) să nu mai țină seama de modele de conduită. Vrea de aci înainte să fie liber să declare fără ifose și fasoane ce îl atrage și ce îl irită.

Ca să întărească gustul prea cuviincios nu se oprește la jumătate de drum. Arborând un surâs de maliție, Livius Ciocârlie anunță că, în clasamentele sale de autori celebri, Cehov a retrogradat, nu-i mai vede grandoarea, nu mai e printre cei situați sus. Ba mai mult: „citesc la rezeală **Romanul unui roman** (Thomas Mann). Ce scortșoasă și cât de important. M-a prezentat chiar vicepreședintele, m-a invitat doamna cutare în minunatul ei apartament, doamna cutare m-a fâstăcit” (pag. 268). Pe cine ironizează aici? Nu e numai iconoclast. Refugiat în găoacea unde a scăpat de constrângeri, lui Livius Ciocârlie nu-i mai pasă de ritual, e gata să suporte stoic repercusiunile, să coboare în ochii esteșilor, să fie mai prohibit de lumea subțire. Explicația metamorfozei? Totul e legat de procesul de atrofie, examinat în altă parte, căci nu-l mai interesează decât zvâcnirea de viață, cât îi rămâne, pe care o poate inocula jurnalului, unicul țel. Pe acest limb de pământ îngust se concentrează și performanța de cititor a lui Livius Ciocârlie. Își dau ei seama că a ajuns prada unui vampir ce nu-i dă răgaz? Se pare că admite riscul și nu se ferește să asume o dependență.

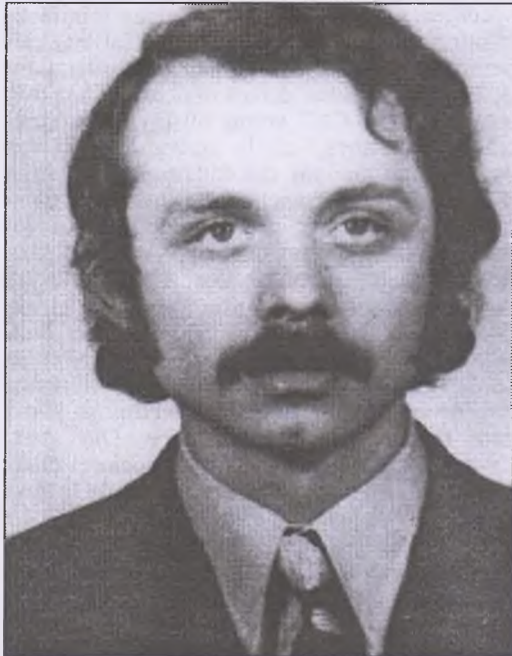
Tocmai în acest act de umilință rezidă, poate, forța dezvăluirilor. Jurnalul existențial atinge o cotă ridicată când intersectează jurnalul de lectură (confruntarea cu autorii favoriți, adunați împreună după o cernere neînduplecată). Când scoțosește la bătrânețe prin bibliotecă e capricios în selecție, adulmecă spre a ghici doar spiritele marcate de o manie identică, pe cei bănuți de delirul notării cotidiene, al autocontemplării până la epuizare. Din această legitimare în rândul bolnavilor de sine, diaristii, care se detectează fără greș între ei, ia ființă secțiunea excepțională a volumului **Viața în paranteză**. Semnalând perspicace înrudirile, dar și diferențele, pe alocuri aproape imperceptibile, față de membrii de vază ai confreriei, Livius Ciocârlie exersează o partitură de maestru, profilându-se neîndoios ca rivalul lor de temut în subtilitate și penetrație obsesivă.

După consemnarea unei reflecții a lui Amiel pe tema nimicului, ca nivel de preocupare, diaristul reține din biografia acestuia că a fost silit să părăsească meseria de pedagog, să se adăpostească în singurătate și să

renunțe la responsabilități. E o platformă comună, o asemănare de traiectorie, cu specificarea că urmașul, nu dintr-un sentiment al inferiorității și al derizoriului, se fofilează, ci pentru că e apăsător de ideea că imaturitatea lui de nelecuit ar putea să facă rău cuiva. Cel puțin asta proclamă. Câtă vreme nu răvășește traiul tihnit al altora, el le acceptă, fără ca simțământul micimii să-l determine să recurgă la măsuri de autosanționare. În clipele când „unicitatea” sa întâlnește un punct galvanic de coincidență scoate o exclamație de triumf. Are revelația companionului ideal. Cine e alesul? Negreșit, Cioran poate fi complicele, fratele de cruce, la care se realizează în defrișarea unui destin. Numeroase meditații sunt compromise sub îmbărbătarea scepticismului și morbidității din **Amurgul gândurilor, Lacrimi și sfinți sau Tratat de descompunere**. Din start, Livius Ciocârlie propune o disociere utilă: Cioran nu e un cugetător pur, nu ideile în sine seduc, ci imaginea inclusă în ele, ca artist cu materie filologică. Nuanțările sunt ingenioase. Sinceritatea sa e și reală și mimată. „Histriion, saltimbanc, poartă măști, joacă roluri, este gratuit” (pag. 190). Poate că la Baudelaire să fie și expresia adevărului intim. Și un avertisment care se cuvine ascultat. Lăsați fără frână, gândurile pot derapa. Despre **Schimbarea la față a României**: „Sigur e că o lectură idolatră ne-ar face, acuma, rău” (pag. 262).

Tot de la Cioran desprinde adevărul că diaristul nu-și trăiește viața, este trăit de ea. Trebuie preparat un hambar pentru depozitarea mълului. Fiind și el victima unei maltratări, pășește inevitabil pe pragul masochismului: „Sfânt? Dobitoc? Cred că și sfânt și dobitoc. Mă devotez fără limită și nu sunt în stare decât în rare interstiții să imaginez (a fi dobitoc e a-ți lipsi imaginația) abisala identitate a tot ce fac” (pag. 220). Confundabil se arată la amândoi stadiul vegetativ, obținut prin fuga de lume. De aci la Cioran elogiul idioțeniei - perfecțiune a ne-așteptării. Lui nu i se potrivește pe deplin „ființă e vid, nu indiferență, și își are propriul orizont, mie ori inaccesibil - înălțarea mistică - ori - teroarea - de nedorit” (pag. 218). A descoperit și el „prezentul absolut al idioților”, ca și „senzațiile de vid care apropie uneori mistica de imbecilitate”. Pentru Cioran „pălpaie stingher un avânt vertical, pe când vidul orizontal al idioților este o întindere ștersă pe care lunecă surd teroarea” (pag. 219). Îl stăpânește o conștiință a limitei. Se ciocnește de zidul care îi barează calea. Ce nu are, ce-i lipsește? Răspunsul: isteria, neînfrânarea dorințelor sau dacă dispune de ea doar în mică măsură. O regăsește, bunăoară, la Negoitescu („admirabila” **Rochie de bal**), îi e ciudă că interpretul postumelor lui Eminescu n-a izbutit s-o termine. Și înainte, la Proust, a „studiat-o” și el.

marian papahagi

„PRIN RAȚIUNE, PRIN MUNCĂ INTELLECTUALĂ IZBUTIM SĂ PUNEM O MARGINE HAOSULUI” (IV)

D.P.: *Peste câteva zile vă reîntâlniți cu Italia, de data aceasta în postura de director la Accademia di Romania. Spuneți-mi câteva din proiectele cu care plecați de acasă într-o atare misiune culturală.*

M.P.: În ce mă privește, cel puțin, misiunea nu este neapărat sau numai culturală, ci este tot o misiune de învățământ. Și iată de ce. Așa cum bine se știe, Școala Română din Roma, Accademia di Romania, a fost întemeiată de Vasile Pârvan, și această școală a existat ca o instituție de specialitate, de pregătire post-universitară, nucleul său principal fiind reprezentat de bursierii Școlii Române din Roma. Aceștia dețineau posibilitatea ca, timp de doi ani de zile, să se formeze și să cerceteze în spațiul italian, în diverse domenii, mai cu seamă ale științelor istorice, arheologiei, dar și în filologie, în literatură, în istoria artei ș.a.m.d. Deci, primul proiect major pentru mine este acela de a restaura această componentă a instituției respective. Adică, mai precis, să încerc să re-crez „bursele Pârvan”, cum se numesc ele - există și acte instituțional elaborate care permit acest lucru, dar nu există încă fondurile și nu există încă o organizare a acestei aspirații, nu numai a mea, pentru că știu că și cei care înainte vreme au condus Accademia di Romania, doamna academician Zoe Dumitrescu-Bușulenga, scriitorul Eugen Uricaru ș.a., s-au ocupat sau au încercat să se ocupe și de această componentă. Este vorba, firește, nu numai de a adăposti, cum s-a făcut și până acum, din fericire, în frumoasa clădire a Academiei Române din Roma, bursieri și tineri care sunt la specializare în Roma, ci de a crea bursierii proprii ai acestei instituții, pe baza unui concurs național, în domenii anunțate public, din vreme, și pe baza unei selecții foarte riguroase, care să vizeze în modul cel mai explicit cu putință formarea unei elite în domeniile respective. Am avut bune contacte la Ministerul Culturii, ministrul Culturii a avut chiar amabilitatea de a-mi sugera câteva filiere cărora să mă adresez pentru obținerea de fonduri, și sunt pe o cale destul de bună în această privință, grație deschiderilor de porți pe care mi le-a înlesnit ministrul Culturii, Ion Caramitru. Am fost, de asemenea, la Ministerul Învățământului, am vorbit la Universitatea din Cluj, care, iată, din nou e în avangardă, pentru că, din fondurile sale obținute, mi-a acordat o sumă de bani acoperitoare pentru două burse de câte un an la Accademia di Romania. Am vorbit cu președintele Uniunii Scriitorilor, Laurențiu

Ulici, și cu vicepreședintele ei, Eugen Uricaru, care m-au asigurat prietenește de sprijinul lor. Am fost la Banca Națională, unde de asemenea am primit asigurări foarte promițătoare și intenția mea este de a crea în cel mai scurt timp fondurile necesare. Am fost la Fundația Culturală Română, care, la fel, s-a arătat extrem de deschisă acestei idei, prin academicianul Augustin Buzura și prin ceilalți factori de conducere din această instituție: secretarul executiv, doamna Carmen Firan, sau vicepreședintele Fundației, prof. Mircea Anghelescu. Ca atare, ideea principală în această privință este aceea de a re-crea un fond apt să se transforme apoi în finanțarea celor 14 burse pe care ar trebui să le creăm. Implicit, ar trebui creată infrastructura logistică pentru a-i primi pe acești bursieri. În Accademia di Romania există, în clipa de față, cu totul un singur computer și un copiator care e de mirare că nu și-a dat încă sufletul. Trebuie deci înzestrată această clădire cu toate instrumentele moderne. Nu e normal ca eu, într-o catedră cu 12 oameni, să am 15 computere și la o instituție de importanța Școlii Române din Roma să nu existe decât unul singur, ca vai de capul lui. Deci va fi vorba de a crea dotările necesare, această infrastructură pentru a dezvolta în toate semnificațiile această componentă de cercetare și de formare pe care trebuie să o aibă Școala Română din Roma, mai precis de a realiza o interfață, cum se spune astăzi, cu celelalte instituții de cultură din Roma, pentru ca cei veniți acolo la studii postuniversitare să poată găsi un mediu de contacte și fertil pentru lucrările lor. Trebuie apoi create niște programe de scurtă durată pentru cercetătorii români consacrați, inclusiv pentru creatori, care ar avea nevoie vitală să poată ajunge la Roma, în bibliotecă sau instituții de cultură. Acesta ar fi un al doilea tip de programe la care mă gândesc. Trebuie, apoi, create bazele pentru renașterea revistelor pe care le publica Accademia di Romania. A fost un deziderat și al conducerilor precedente, exprimat în repetate rânduri în mod public, de pildă, de către acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga. În ce mă privește, voi căuta, firește, fără să pun căruța înaintea boilor, ca, în momentul în care există acești bursieri, să găsesc mijloacele necesare pentru a publica și *Ephemeris daco-romana*, dacă nu și *Diplomatarium italicum*, anuarul, arhiva Școlii Române din Roma. Este vorba de a reorganiza biblioteca, aflată într-un stadiu destul de jalnic în clipa de față. N-au fost recuperate integral vechile fonduri de carte, ele încă mai zac prin

depozitele din țară. Ele trebuie recuperate deci integral, după cum trebuie trimise în țară toate cărțile care ocupă inutil rafturile acolo. Trebuie organizată toată prezența acestei instituții importante de cultură pe care Pârvan o vede drept cea mai importantă bibliotecă a latinității orientale în capitala fostului Imperiu Roman, pentru a face deci ca această instituție să se apropie cât de cât de idealul pe care îl exprima Pârvan altădată. Și-apoi, firește, este vorba de a dezvolta în continuare cea de-a doua componentă a acestei instituții, care este cea de centru cultural, pentru că, repet, spre deosebire de alte centre culturale pe care România le are în lume, Accademia di Romania nu este numai un centru cultural, ci este o instituție de cultură într-un sens mai larg. De altminteri, ea este subordonată nu numai Ministerului de Externe, ci și Academiei Române, Fundației Culturale Române și Ministerului Culturii, care, în mod normal, trebuie să se prelungească prin specificul lor în activitatea Școlii Române din Roma. Acestea ar fi obiectivele. Cât privește manifestările de ordin cultural, care întotdeauna s-au făcut, firește, voi încerca să învăț și-această meserie în cei câțiva ani în care voi rămâne la Roma. Dacă voi izbuti să o fac bine, voi rămâne în continuare acolo, în toți acești ani, dacă însă voi constata că-mi depășește posibilitățile, voi găsi suficientă tărie să mă retrag. Dar aspirația mea primă este de a reda acestei instituții componenta ei de învățământ și cercetare și întreaga infrastructură corelată cu acest proiect.

D.P.: *Nu mă îndoiesc că veți concretiza toate aceste vise, dată fiind proverbiale dvs. energie, pentru care sunteți, după câte știu, chiar invidiat de către mulți din jur. Legat tot de această vitalitate spirituală care vă caracterizează, spuneți-mi, vă rog, acum când încă sunteți tânăr, vă considerați un ins care a avut șanse, sunteți mulțumit de ce ați făcut, vă simțiți un învingător?*

M.P.: Nu mă consider atât de tânăr, din păcate, aș vrea foarte mult să fiu, dar nu sunt. În ce mă privește, firește, vitalitatea mea invidiabilă este relativă, ca și a multor oameni. Cunosco oameni mult mai vitali și mai energici decât mine, pe care în mod sincer, eventual, îi pot invidia și eu. Sigur că unul dintre lucrurile cele mai importante în ce mă privește este să fac în general ceea ce-mi place și am încercat ca acest lucru să se împlinească cât de mult fost posibil și în perioada anterioară. Adică, îmi place să predau, îmi place lucrul la catedră, îmi place cercetarea, îmi place să scriu, îmi place să citesc și, într-un fel, fără ca acest lucru s

Însemne că mi-aș face de cap, fac ce-mi place. Dar, sub acest aspect, inevitabil este, cred, ca, la vârsta noastră, care este aceea a maturității, să și intrăm în anumite structuri și să încercăm să le punem la punct, să facem să fie mai bune, dacă se poate. E o obligație pe care o are întotdeauna generația care poartă efortul unei anumite societăți. Or, în clipa de față, generația purtătoare a acestui efort este generația aflată la vârsta dintre 35 și 55 de ani, de fapt a oamenilor din două generații, practic, care sunt implicați în răspunderile cele mai mari, la toate nivelurile, începând cu cel mai înalt și terminând cu nivelurile medii, care sunt cele funcționale importante. Și asta este valabil nu numai pentru structurile constituite ale statului sau ale instituțiilor lui, ci este valabil și pentru viața liberă întreprinderi, pentru viața privată, pentru munca privată din România. Eu cred că aceste generații sunt cele active, prin forța lucrurilor, sunt, biologic, cele mai calificate în acest sens. Nu știu dacă sunt un învingător, n-am aspirat neapărat să fiu vreodată un învingător. Vreau să nu-mi fie foarte jenă de ce fac și vreau să cred că, atunci când constat că sunt într-un loc care nu-mi este potrivit, izbutesc să găsec forța pentru a mă retrage din acel loc. Vreau să cred că, atunci când mă apuc de o treabă care nu este neapărat vocația mea primă, înțeleg să o duc numai până în punctul în care este indispensabil să îndeplinesc acea operațiune, după care să mă întorc la adevărata mea vocație, care este

aceea de a fi profesor și de a fi scriitor în sensul larg al cuvântului, sau, mă rog, intelectual, cercetător literar. Deci, din acest punct de vedere, singurul reper este acela de a vedea că o parte din această energie, de care vorbiți în termeni atât de măgulitori, pentru care vă mulțumesc, se traduce în niște fapte. Din punctul meu de vedere, aceste fapte sunt de a duce până la capăt, împreună cu Mircea Zăciu și Aurel Sasu, coordonatorii, și cu cei 60 de autori, pe care din păcate nu-i pot numi pe toți, *Dicționarul scriitorilor români*. Înseamnă a termina traducerea din Dante, înseamnă a scrie cartea despre Dante, înseamnă a scrie alte vreo două-trei cărți pe care doresc să le scriu, înseamnă a pune la punct și a termina de dezvoltat instituția numită Catedra de limbi romanice la Facultatea de Litere, înseamnă a reîncerca să implantez la Accademia di Romania un număr acceptabil de bursieri și să refac din această instituție o școală, să fac să fie percepută și ca o școală superioară, deci înseamnă câteva acțiuni care să se traducă concret în „obiecte” numite cărți, numite cursuri, numite bursieri și prezența lor în instituții de cultură din Italia ș.a.m.d. Nu-mi fac iluzia că aș face altceva decât ce face toată lumea: încerc să perfecționez punctul în care mă aflu. Dar cred că este obligatoriu ca fiecare dintre cei care au cât de cât posibilitatea, biologic vorbind, sau intelectual vorbind, sau prin poziția în care se găsesc, să facă să fie mai bine acolo unde ei lucrează. Nu e o formă de optimism exagerat, cred că societatea nu se poate reface prin proiecte mesianice, ci că refacerea unei societăți este o operațiune infinită și punctuală, mai precis, este o însumare a infinitelor puncte în care cineva lucrează. Deci e absolut necesar să-ți percepi cu toată modestia dimensiunea de ființă activă într-un anumit punct și să lucrezi în acel punct. Eu am avut iluzii de altă natură. Am crezut, și este ceea ce m-a făcut să accept să lucrez într-o funcție guvernamentală la un moment dat, că,

aflat într-un punct cheie, poți face totul în așa fel încât dintr-o dată ceea ce se află sub mână ta să funcționeze ireproșabil. E o iluzie pe care probabil că multă lume o nutrește și uneori îi încarcă cu această răspundere chiar pe politicienii care asumă funcțiile cele mai înalte. Nu cred că e suficient să ajungă un om de mare valoare într-un punct anume de decizie importantă, este nevoie ca oamenii de toate valorile să lucreze bine în punctele unde se află. Acest lucru se poate face, după părerea mea, numai printr-o anumită vocație. Făcând ceea ce-ți place, inevitabil încerci să o faci bine. Și cred că soluțiile societății românești, repet, nu sunt mesianice. Sunt soluții cenușiu-punctuale. Și constante. E nevoie de acumularea în timp care să ducă la o refacere a societății românești și ea se poate face numai prin eforturi uneori obscure și individuale în diversele puncte ale societății unde ne găsim. Deci nu mă văd altfel decât activ într-un anumit punct. Punctul acesta s-a numit până mai astăzi și rămâne în continuare Catedra de limbi romanice, pentru că, trebuie să știți, eu mă voi întoarce în fiecare semestru să-mi fac toate cursurile, deja acum mi-am făcut cursurile pentru tot semestrul, plec lăsându-mi studenții instruiți. Și el se va numi în continuare Accademia di Romania pentru o vreme, și se va numi în continuare *Dicționarul scriitorilor români*, traduceri și celelalte proiecte pe care le-am spus.

Vreau să nu-mi fie foarte jenă de ce fac și vreau să cred că, atunci când constat că sunt într-un loc care nu-mi este potrivit, izbutesc să găsec forța pentru a mă retrage din acel loc. Vreau să cred că, atunci când mă apuc de o treabă care nu este neapărat vocația mea primă, înțeleg să o duc numai până în punctul în care este indispensabil să îndeplinesc acea operațiune, după care să mă întorc la adevărata mea vocație, care este aceea de a fi profesor și de a fi scriitor în sensul larg al cuvântului, sau, mă rog, intelectual, cercetător literar.

D.P.: *Ați colindat multe țări din Europa, ați cunoscut multe personalități și, desigur, unele dintre ele v-au impresionat. Sau poate ați avut vreun model...*

M.P.: În diversele epoci ale vieții mele am avut diverse îndemnuri, mai mult decât modele, îndemnuri pe care, fiind eu elev conștiincios pe vremuri, le-am urmat. Au fost profesorii mei, din țară sau din străinătate, au fost părinții mei pe care i-am respectat și i-am urmat. Dar a urma un model este, aparent, o probă de modestie. Este, de fapt, o probă de orgoliu, pentru că, în clipa în care numești într-o persoană un model, inevitabil vrei să absorbi ceva din ceea ce personalitatea respectivă îți poate da prin reflex și ție. Desigur, sub acest aspect, pot numi nenumărate persoane al căror talent, sau a căror ingeniozitate, sau a căror capacitate de a gândi sau de a lucra le admir. În perimetrul acestei profesii, care este a noastră, „exercițiile de admirație” - ca să reiau o sintagmă bine știută - sunt pentru noi o afacere cotidiană. Nu poți exista în spațiul culturii fără să admiri performanța remarcabilă, fără să admiri personalitatea puternică și fără să încerci cumva să le urmezi. Îmi voi publica în scurtă vreme, dacă nu jurnalul, interviurile multe pe care le-am dat în timp. O parte dintre ele, cel puțin, vor fi adunate într-o carte care se va intitula *Rațiuni de a fi*. Și sunt acolo numite mai multe persoane care ar putea să intre în răspunsul pe care vi l-aș da. De data asta aș prefera să nu numesc nici una în mod deosebit, ci să încerc să spun că, în ultima vreme, am intrat într-o competiție foarte stranie cu propriul meu fiu. Acest lucru este ceva extrem de curios. Mai

precis, în general, asupra copiilor mei am avut, din păcate, un efect, într-o anumită măsură...

D. P. : *Inhibitor?*

M.P.: Nu inhibitor, cât oarecum constrângător, în chip involuntar. Inevitabil, trăind ei printre cărți filologice, au devenit filologi. Amândoi copiii mei urmează Facultatea de Litere. Băiatul meu studiază limbi germanice, fiica mea studiază limbi romanice. Și amândoi deci, într-un fel sau altul, au fost condiționați de această modalitate de a le impune câte ceva din ceea ce făceam eu. N-am vrut s-o fac, dar s-a întâmplat s-o fac. I-am împins să studieze limbi străine, vorbesc amândoi mai multe limbi. Și atunci, competiția vine din momentul în care fiica mea, care este o fată foarte inteligentă și cu o minte foarte ascuțită, îmi este, aș spune, și învățăcel, pentru că urmează cursurile mele și mă străduiesc să o împing chiar într-o bună specializare, mai bună decât a mea, în perimetrul italienei. Sunt convins că o să reușesc, pentru că este un tânăr foarte capabil. Pe fiul meu nu-l puteam, în schimb, îndruma în domeniul pe care și-l alesese, pentru că el studia limbi germanice. Și atunci, stupefacția mea este să constat, după impulsul prim pe care eu, inevitabil, i l-am dat, mai sfătuindu-l să învețe limbi, mai constatând că mă ascultă - ceea ce e surprinzător uneori pentru un părinte, știți prea bine acest lucru, în fond, fiica dvs. a publicat cărți, are traduceri și cărți -, cât de liber și de independent este fiul

meu în perimetrul propriei lui profesii, unde eu nu pot să-l mai ajut în nici un fel.

D.P.: *L-am întrebat și eu anul trecut, în calitatea sa de redactor-șef al Echinox-ului, dacă nu se simte inhibat de Papahagi-tatăl.*

M.P.: Nici pomeneală, aș spune, dimpotrivă, încercăm să comunicăm,

iar el, la ora actuală, are mult mai multe lucruri să-mi comunice decât pot eu să-i comunic, pentru că deja formația lui este foarte bună în perimetrul limbilor germanice și în cel al limbilor clasice, el întreprinzând cele două tipuri de studii.

D.P.: *Și în cel al limbilor romanice...*

M.P.: Și romanice, pentru că știe toate limbile romanice, după cum le știe pe cele importante germanice, după cum studiază și știe bine limba latină, limbile clasice. Deci, în acest raport cu copiii noștri, ceea ce mă impresionează la actuala mea vârstă este să constat că e momentul în care ei se desprind. Și desprinderea aceasta, acest moment al maturizării lor îl constat cu satisfacție și cu o oarecare spaimă. Pentru că, până în clipa când această desprindere are loc, ai sentimentul, iluzia că îți cunoști perfect copiii, până în cea mai adâncă fibră a sufletului lor, ca să constați apoi că, dimpotrivă, ei sunt personalități deplin formate sau capabile oricum să-și asume propriul destin, să se exprime. Pentru moment sunt un profesor totalmente uluit în fața independenței pe care copiii mei și-o iau în raport cu mine și acest lucru mă face să evaluez, cu toată melancolia, propriile posibilități ale generației noastre și, cu toată speranța, șansa pe care o avem noi de a fi continuați prin copiii și prin elevii noștri, de a vedea că există tineri capabili care, la un moment dat, izbutesc să facă ceva cu vorbele pe care tu le spui.

D.P. : *Păreți un ins extrem de echilibrat. Nu ați avut totuși momentele dvs. de depresie, de angoasă, nu aveți gânduri care vă chinuie sau momente de slăbiciune? Cum le depășiți?*

M.P. : Ba da, fără îndoială. Nu cred că există un om care să nu le aibă și, fiind din Zodia Balanței, îmi place să glumesc spunând că o balanță este în aceeași măsură echilibrată și dezechilibrată, ca orice balanță, ca obiectul balanță, care se echilibrează sau se dezechilibrează. Această alternanță de stări este și destinul meu, nu știu dacă din fericire sau din păcate. Momentele de depresie sau chiar de disperare, ca toată lumea, le-am avut și eu și depășirea, după părerea mea, nu se poate face decât într-un singur fel: și anume, printr-o formă chiar și modestă de creație. Noi nu existăm decât în virtutea capacității noastre de a fi creatori. Nu dau acestui cuvânt o încărcătură excesiv de romantică. Creator înseamnă și artizanul care șlefuieste un obiect și îl termină de șlefuit. E vorba de o simplă încheiere a unui proces care se traduce într-un act și se traduce într-un obiect. Acest obiect poate să fie, repet, o carte, poate să fie o instituție, sau poate să fie o simplă piesă.

D.P. : *Sau un discipol...*

M.P.: Sau poate să fie un discipol, care e obiect, mă rog, în sensul mai relativ al cuvântului. Deci, din punctul meu de vedere, n-am reușit să ies din stările proaste care ne asaltează de multe ori pe toți și care mă asaltează și pe mine adesea - oricât de mult aș putea da uneori impresia de echilibru - decât tot lucrând. Citind, sau scriind, sau încercând să-mi pun ordine în minte și printre hârtiile pe care se întâmplă să mai scriu câte ceva. Pur și simplu nu poate exista o depășire a acestor stări decât printr-o voință de a munci. Eu mă stimez drept un mare muncitor, chiar dacă uneori în gol și uneori obscur, sunt gata să investesc foarte multă energie și în lucrurile aparent inutile. Nu vă spun - numai coordonatorii o știu - câtă muncă inutilă este ascunsă în spatele *Dicționarului scriitorilor români*, ca să dau un exemplu. Eu sunt dispus la această investiție, chiar dacă ea este obscură și un final nu se zărește nici măcar în treacăt. Însă, dincolo de asta, cred că de angoase și de melancolie nu putem scăpa. De singurătate, de spaime, de spaima fundamentală care e spaima de moarte, de gândurile pe care le avem în fiecare clipă în raport cu noi, sau în raport cu cei care ne sunt dragi.

D.P. : *Dar spaima că luciditatea v-ar putea părăsi cândva?*

M.P.: Trebuie să mărturisesc că, deocamdată, este una din puținele spaime care nu mă asaltează. Încrederea mea în rațiune este foarte puternică, am înclinații spre irațional destul de slabe, fără să neglijez această uriașă sferă care ne este mai vecină decât credem. Dar nu în acest sens sunt spaimele mele, nu în spaima că rațiunea ar putea, la un moment dat, să mă părăsească. Acela e un tip de accident de care, poate - nu vreau să fac nici un fel de profecție -, cei care își exersează în permanență mintea, chiar și în activități intelectuale curente, sunt ceva mai puțin amenințați. Sau e o iluzie. În ce mă privește, însă, spaimele - repet, care sunt toate deduse din spaima fundamentală, care provin toate din instinctul nostru obscur, din nevoia noastră de supraviețuire - se temperează cultural. Totuși, prin rațiune, sau prin cultură, sau prin muncă intelectuală izbutim să punem o margine haosului iraționalului și haosului acestor spaime, de care nu putem fi scutiți și de care nici n-ar fi posibil să fim scutiți, pentru că în firea noastră omenească se împletește inextricabil și componenta irațională. Repet însă, pentru mine, munca pozitivă, și stăruitoare, și uneori obscură, sau reînnoirea, chiar după ce ai senzația unui eșec, la obiectivele prime, la lucrul prim este

vitală pentru ca să putem supraviețui. Nu cred că se poate supraviețui fără să crezi în ceva, sau fără să-ți placă să faci ceva, și fără să faci pur și simplu ceva. Așa încât, echilibrul meu, cât este, provine aproape în întregime din aceste puncte de sprijin. Ca să nu mai vorbim de cele afective, la fel de importante, dar asupra cărora n-aș stăruia acum. Dincolo de asta, însă, n-aș vrea să dau falsa impresie a unui om nestrăbătut de spaime, pentru că, în realitate, este mai degrabă adevărat contrariul.

D.P.: *La o asemenea cantitate de muncă, aveți timp și pentru prietenii? Aveți prieteni, domnule Papahagi? Sau ați avut oameni în preajmă care v-au dezamăgit?*

M.P.: Să știți, pot fi foarte greu dezamăgit, pentru că nu leg prietenii multe. Prietenii mei sunt aceiași de acum 10-20-30 de ani. Sunt oameni cu care lucrez la dicționar, sau la facultate, sau cei cu care împrejurările vieții m-au făcut să fiu în apropiere și cărora le păstrez aceeași afectuoasă prietenie pe care presupun că și ei mi-o păstrează. Deci, dezamăgiri n-aș îndrăzni să spun. Dezamăgirea ar presupune să fiu o fire mai lirică decât sunt, sau mai dispusă să-mi accepte propensiunile lirice. Cred că sunt o fire cu puternice resurse afective, dar le drămuiesc într-o anumită măsură și le mențin la o temperatură constantă. Adică, detest excesul. Trebuie să spun că excesul, patetismul, depășirea hiperbolică a termenilor mă pun dintr-o dată în încercătură. Nu sunt un adept al moderației și al mediocrității cu orice preț. Cred însă în justa cumpănă, în măsura care trebuie păstrată în toate și din această cauză și prieteniiile mele sunt de lungă durată. Păstrez o fidelitate prietenilor și o mențin, în ciuda împrejurărilor curente care ne pot uneori devia mult timp. Din această cauză, accidente mărunte care pot apărea și-ntr-un prieten, așa cum apar între toți oamenii, nu m-au făcut să-i prețuiesc mai puțin pe prietenii mei, pentru că prietenia mea e întotdeauna și o formă de admirație față de cei care îmi fac onoarea de a-mi fi prieteni pentru performanța și pentru calitatea lor omenească și intelectuală. Nu leg însă noi prietenii. Constat, cum vă spuneam, că în ultimii ani prietenii mei sunt tot aceiași de acum 10, de acum 15, de acum 20 de ani. Chiar dacă trec lungi intervale de timp fără să ne întâlnim, ne vedem cu aceeași plăcere și cu firescul celor care se-au despărțit abia ieri, salutându-se pentru a se reîntâlni a doua zi.

D.P.: *De obicei, astăzi, când se spune Clujul cultural, se pronunță câteva nume: Mircea Zăciu, Ion Pop, Marian Papahagi, Ion Vartic, Marta Petreu... Cum vă simțiți în*

această companie?

M.P.: În primul rând, aș adăuga și alte nume. N-aș putea să-l uit pe un foarte mare muncitor intelectual, cum este Adrian Marino, o personalitate covârșitoare a criticii și a culturii noastre de astăzi. N-aș putea să-l uit, în perimetrul strict al profesiei noastre, de pildă, pe Liviu Petrescu, care este un strălucit profesor și critic. Și am dat doar două nume, dar aș putea să dau multe altele. Și, întrucât îmi faceți această propunere de a discuta, hai să zicem, din perspectiva unui posibil reper, nu mă consider un reper. Pot fi eventual un reper pentru studenții mei și, firește, oamenii care sunt cât de cât activi în acest spațiu cultural pot, la un moment dat, fără neapărat mare orgoliu, să revendice a fi incluși în această ipostază. Așadar, fără falsă modestie, vă spun că, în perimetrul cultural al acestui oraș, alături de multe alte personalități, încercăm și noi, cei din universitate, să existăm cu toată conștiința valorilor care ne înconjoară și cu toate aspirațiile care ne fac să nu ne disprețuim noi deloc, pentru că eu cred că o lume este interesantă numai prin varietatea celor care o compun, nu prin egalitatea sau uniformitatea lor. Cum mă simt? Atunci când se întâmplă ca lucrul făcut de mine să poată fi apreciat, mă simt bine, trebuie să vă mărturisesc cu toată satisfacția. Nu am o foarte mare mulțumire în raport cu mine, pentru că în ultimii ani energia mea a mers mai degrabă în sens instituțional și am sentimentul că am rămas în urmă față de proiectele mele, față de cărțile pe care trebuie să le scriu. Aș avea încă multe lucruri de scris, care să-mi dea dreptul la a considera că merit într-adevăr să intru într-o serie de oameni atât de iluștri, cum sunt cei pe care i-ați menționat - sau unii dintre ei. Dar, în orice caz, sunt absolut convins că nu se poate exista într-o societate decât cu încredere în valorile care o compun, nu poți activa într-un spațiu decât dacă ai o mare admirație față de cei care lucrează în același spațiu. Or, existența mea alături de oamenii care au găsit că este cât se poate de firesc ca ei să scrie și să creeze și să creadă în spațiul de valori în care există a fost pentru mine extrem de întremătoare și a constituit motivul plin pentru care, de pildă, după terminarea studiilor m-am întors aici motivul pentru care mă reîntorc de fiecare dată la Cluj sau în spațiul universitar în care există de aproape întotdeauna. De aceea, fără să mă simt un reper, mă bucur că aceste repere există în jurul meu și încerc să stau cu tot firescul alături de ele.

Interviu realizat de DORA PAVEL

CUVINTE „ÎNARIPATE” de

MARIANA PLOAE-HANGANU

R eferindu-se la cuvintele care călătoresc, uneori pe distanțe uriașe, Homer le numea „înaripate”. Într-adevăr, nu există stavile, nici distanțe suficiente de mari care să oprească migrația acestor cuvinte prin care diferite nume de plante, animale, obiecte, produse industriale, invenții tehnice, obiecte de îmbrăcăminte, alimente trec dintr-un loc în altul, făcând uneori înconjurul pământului. La aceasta au ajutat, în cele mai vechi timpuri, cucuritorii, misionarii, azi, tehnicienii și invențiile lor. Formarea, la diferite date ale istoriei, a imperiilor (roman, al lui Alexandru Macedon, Romano-German, otoman, al lui Napoleon Bonaparte, habsburgic) sau variante moderne ale imperiilor de altădată (Commonwealth, „extrapolări” geografice peste mări ale unor țări moderne, Spania și Portugalia în special), deplasările diverselor populații (slavii, arabii) au purtat pe drumurile lor și pe aproape toate continentele sute de cuvinte. Dezvoltarea fără precedent în timpurile moderne a tehnicii și invențiilor răspândește într-un timp record, pe calea presei, radioului, televiziunii și a altor mijloace informatice, cuvinte și produsele lor în cele patru colțuri ale lumii. „Aripile” acestor cuvinte sunt câteva limbi, devenite internaționale, în anumite epoci datorită prestigiului lor cultural, războinic sau tehnic. Urmărirea acestui fenomen, chiar peste secole, devine o aventură lingvistică plină de neprevăzut și pasionante căutări. Nu este întotdeauna ușor să reconstitui itinerarul unor astfel de călătorii, unde deseori hazardul își are rolul lui, iar reconstituirea istoriei cuvintelor are multe puncte ipotetice.

Cuvântul românesc **uragan** vine din francezul **ouragan**; franceza a împrumutat cuvântul din spaniolă, **huracan**, cuvânt curios în această limbă prin care conchistadorii spanioli numeau vânturile puternice cu acțiuni distrugătoare pe care le-au avut de înfruntat în călătoriile lor pe mări și oceane. Cercetând istoria culturală a băștinașilor cu care spaniolii au venit în contact a ieșit la iveală că în Marea Caraibilor zeul furtunii este numit **Hurakan**. Cuvântul este cunoscut și în limbile germanice (germ. **Orkan** sau engl. **hurricane**).

Istoria altui cuvânt ne poartă pe alte meleaguri. Cuvântul **tutun** vine în română din turcă. Regional, în Banat se folosește cu același înțeles **duhan**, cuvânt care vine din sârbă. Tutunul măcinat care se aspiră pe nas se numea **tabac** și a fost folosit ca atare în țara noastră mai întâi în Transilvania, după care s-a răspândit în toată țara, fără să înlocuiască mai vechiul **tutun**. Ținând cont de regiunea unde a fost folosit mai întâi s-a presupus că **tabac** a intrat în română prin filieră germană sau maghiară. Cuvântul există însă în aceeași formă fonetică și în rusă și în ucrainiană. Limba care a făcut din **tabac** un cuvânt internațional a fost tot spaniola. Marinarul lui Cristofor Columb, au văzut în insula Cuahani, numită mai târziu San Salvador, băștinași ținând în mâini tăciuni pe jumătate stinși al căror fum îl inspirau. Tăciunii aceștia care proveneau din mănunchiuri de frunze uscate, erau numiți **tabaco**. Frunzele de **tabaco** au fost introduse în Europa în 1558 la curtea spaniolă a lui Filip al II-lea. Doi ani mai târziu, ambasadorul Franței în Portugalia, Jean Nicot, a trimis la Paris semințe din planta respectivă cu scopul de a fi cultivată. Pentru această contribuție a lui Nicot la răspândirea tutunului în Europa, știința l-a răsplătit, denumind substanța găsită în frunzele de **tabac nicotină**.

Și istoria cuvintelor „înaripate” poate continua. Cuvinte cu origine atât de îndepărtată în spațiu și timp au intrat în limba noastră prin intermediul unor limbi mai apropiate ca teritoriu și influență și în epoci mai recente. Cine bănuiește că atât de folositele cuvinte **cacao** și **ciocolată** vin din limba aztecilor? La început au intrat în spaniolă, de aici au trecut în franceză, de unde s-au răspândit în aproape toate limbile de cultură ale Europei. În română, cuvântul pătrunde prin filieră italiană.

Tot așa, **bumerang** și **cangur** vin din limba băștinașilor de pe coastele Australiei, **banană** din Guineea, **fes** din Maroc.

Cu cât sunt mai îndepărtate ca spațiu și timp, cu atât cercetarea istoriei cuvintelor respective devine mai pasionantă.

bujor nedelcovici , ȘI PRIETENIA MOARE

19 noiembrie

* ESPRIT. „Un popor, ca și un individ, poate fi mai ușor cunoscut și caracterizat - afirmă Paul Thibaud, fostul director al revistei Esprit - într-o împrejurare de răscruce istorică ce l-a obligat să ia o hotărâre imediată și decisivă: război, revoluție, armistițiu, criză economică sau morală. **Franța este Vichy?**!” se întreabă el. Vichy reprezintă pentru Franța «pactul cu diavolul»: armistițiu semnat cu Hitler, colaboraționismul, Guvernul Petain-Laval, miile de persoane trimise în lagărele de exterminare... Dar Franța - continuă Paul Thibaud - mai înseamnă: Rezistența, De Gaulle, lupta împotriva Germaniei, refacerea unei națiuni distruse de război...”

Imediat îmi apar în minte mai multe întrebări: România este 23 august 1944? Este 22 decembrie 1989? Este 20 mai 1990? Este 13-14 iunie 1990?

Noi, românii, putem fi cunoscuți prin evenimentele hotărâtoare pentru destinul nostru istoric, în care am dat dovadă de curaj, de eroism dar și de ... compromis, minciună, soluție facilă („Lasă! Trece și ne descurcăm noi!”), corupție, impostură, profitorism, lichelism... micul demon ascuns în fiecare dintre noi. Trăsături contrare demnității, responsabilității, solidarității, onoarei (cuvânt uitat și demodat), sacrificiului și chiar al martiriului. Și dincolo de toate acestea... **pénitance et pénitent**... căința, regretul, pocăința, iertarea, pedeapsa și autopedepsa pentru toate fărădelegile săvârșite „cu voie și fără de voie”.

Câți martiri a avut poporul român în ultimii zeci de ani? Și câți dintre cei care și-au asumat „răspunderea unui sacrificiu” nu au fost huliți și batjocoriți?

„Psalmii pocăinței” n-au răsunat în cugetele și bisericile noastre!

20 noiembrie

* Scot de pe zidul de lângă birou, câteva pagini prinse cu pioane. Uneori le priveam în timp ce scriam **Îmblânzitorul de lupi**.

TRANZITORIU. Totul este tranzitoriu și impermanent.

Intelct pur și suflet impasibil.

„Detachment du fruit de l'action”.

Purificat și iluminat prin Rău și Suferință! Sfințit în durere!

15.12.1988.

* Până acum am trăit în bune raporturi cu destinul meu - intuit cu intermitență - și în special cu imaginarul în care mă pierdeam ca o binecuvântare. De azi trebuie să trec la o nouă etapă în care să găsec o „conciliere cu realul”. Să înceteze să-mi mai fie ostil! Să nu mă mai lupt cu el. Să mă aflu într-o relație de prietenie și de colaborare. Explicația! Realul mi-a fost ostil, m-a umilit și a încercat să mă strivească prin „aspectul lui istoric”. Am fost într-o luptă permanentă cu... **Istoria!** Începând de azi, dezacordul cu realul trebuie să înceteze! Existența să nu mai fie efort, povară, amărăciune și dispută... Viața să fie înaintare (Calea: **Dao**), devenire, transformare, **acțiune-în-nonacțiune**... Fiecare zi să fie un început senin și luminos, o implicare înțeleaptă și lucidă. Fără patimă, încrâncenare, fanatism și teamă. În special fără spaimă! Nici cel puțin teama „zilei de mâine”! Cunoaștere,

înțelegere, empatie, apoi trecerea spre teritoriul tainic al revelației, „al omului autentic și ales”, al sinelui intuit (**omul interior** = interacțiunea dintre conștient și inconștient), al tăcerii grăitoare, al inefabilului, al invizibilului vizibil, al umbrei luminoase, al graniței dintre umbră și răcoare, al contrapunctului din muzica religioasă... **Bunăvoința:** Buna-Voință: Buna-Credință; **Credința-în-Dumnezeu.** **Rea-Voință:** Rea-Credință; **Credința-în-Diavol.** Un spectator calm, senin, imperturbabil, „une conscience éveillée”... Clipa în care spânzuratul are spiritul atât de concentrat, încât poate să-și revadă netulburat, în câteva fracțiuni de secundă, întreaga lui viață...

Dar până atunci... **luciditate, tăcere și soare.** Imaginea mării. Fereastra deschisă spre mare de la Carquieranne...

21 noiembrie

* Ieri a fost ziua de naștere a fratelui meu, Vladimir (Adu). Câți ani a împlinit? Nu mai știu! Sau poate nu vreau să știu vârsta mea...

* Olivier Mongin, directorul revistei ESPRIT, este unul dintre puținii oameni care nu vorbește despre el decât cu „mare economie”. Încearcă întotdeauna să te prezinte „celui de lângă tine”, apoi se îndepărtează. Are un acut simț al relației și al comunicării. Îl pot număra printre puținii mei prieteni de **aici**. Prietenii de **acolo**? Mi-e teamă că i-am pierdut pe toți. Nici nu îndrăznesc să mă gândesc. Am avut un „cult al prieteniei”. La facultate, am văzut un tânăr și mi-am zis: „Aș vrea să fiu prieten cu el!” Am devenit prieteni, apoi ... Poate și prietenia ar trebui acceptată „într-un timp limitat”. Și prietenia moare! De ce să fim dezamăgiți?!

* Plouă deasupra Parisului! Eu vreau să fie soare! Și chiar reușese!...

23 noiembrie

* Mă trezesc brusc din somn, în plină noapte. Mă uit la ceas. Ora trei.

Îmi amintesc de insomniile „de la ora trei” pe care le aveam în țară. Am scris o năvălă cu acest titlu. Prin minte îmi aleargă tot felul de gânduri... negre. Șirul nesfârșit de oameni și prieteni care m-au trădat sau dezamăgit: insinuări ipocrite, aroganță, replici jignitoare, lovituri pe la spate, zvonuri lansate, denunțuri, capcane... Dezgust și gură amară! Beau apă dintr-un pahar pe care îl țin pe noptieră. Nu mă surprinde când un francez nu are o atitudine binevoitoare cu mine... Mă șochează când un concetățean se poartă ca un dușman pe care ar vrea să-l distrugă! De unde pornește acest îndemn **sinucigaș** între români?! Imediat... să moară cel de lângă el! Nu mai avem nimic sfânt și am pierdut criteriile etice și valorile morale. Noi nu putem spune: „Și anul viitor, la Ierusalim”. De ce nu învățăm nimic din suferința noastră? Oare Cioran a avut dreptate când a privit extrem de sever comportamentul românilor? Bine-bine! Dar ce fac eu acum? Cum pot să mai rămân român? Și cum aș putea să nu mai fiu român... atâta timp cât limba în care gândesc și scriu este limba românească...

Aprind veioza, iau un somnifer și aștept să adorm...

PATRIORFISM, POETICA PEȘTERII

Acuratețea condițiilor grafice și titlul acestei antologii bilingve româno-franceze - „Dimitru al Peșterii - Dimitri de la Caverne”, ne-a determinat să zăbovim pe versurile lui Dimitru Pricop, cunoscut autor al altor volume apărute în anii '80: „Locuitor în Oedip”, „Lacrima arlechinului” ș.a. În 1990 i se publică la Ed. Porto-Franco culegerea numită „Inițiere în obsesii”. Din fragmentul-postfață semnat de istoricul literar Ion Rotaru aflăm că autorul vrâncean prin naștere, „este un neotraditionalist și un mioritic”, îndeajuns exersat în modernisme, melodios, de real talent (...). Din cronică poetului Gheorghe Istrate, reproducă și ea parțial pe coperta IV, reținem că D. Pricop are un fel de mândrie a anonimatului, poezia sa bazându-se pe mituri și simboluri întemeietoare ale gândirii artelor și civilizației moderne, gen Oedip, Ulise, Hamlet ș.c.l. Dacă deschidem cartea de care ne ocupăm la pag. 64, vom da de poemul **Peștera**, pomenit și în titlu, ceea ce ne îndreptățește să credem că prezenta ofertă lirică gravitează în jurul acestui simbol matricial. În bună tradiție romantică D. Pricop se retrage din fața vieții în cavitatea-arhetip, în profunzimile eului interior, spre a se răcorda la liniștitoarea intimitate a substanței. În acest topos al reculegerii și penitenței, poetul nădăjduiește să se întărească și să se purifice, întorcând spatele lumii și himerelor aferente:

„Însinguratul sau multcăutătorul/de lume, înveșmântat în durerea/trecerii pe sub frunze.../Oho, colorat de himere/asemeni pândarului, el însuși vânat/de ospățul funest. Pe care nume să te mai/strig; exilatule-n mine? Nu vezi/cum zidirea se clatină/și cum vântul pustiește condotierii/firavi, mai mult de teamă/plecați în necugetatele lor revoluții”. Așadar opțiunea întoarcerii la locul primordial al vieții și inițierii, al germinației, al morții și învierii are loc nu numai sub presiunea istoriei colective ostile, ci și sub imboldul panicii individuale declanșate de zădarnicia smintelii și a elanului inflammat de trufie demiurgică. Întoarcerea, deci, la **rațiunile inimii**, la explorarea penumbrei din peștera platonice, pare a fi inspirat scrierea acestor poeme. D. Pricop nu mai crede nici în umilința creștină, dar nici în exaltarea supraomului lansat de gânditorul german. Ființa de „viață, moarte, lut” a poetului face parte din această trinitate **negată**, în numele unui orific act recuperator și dănuitor în fața morții. Încântându-ne cu sonorități și ziceri directe de baladă sau făcându-ne să citim de două ori strofe cu rezonanță psalmic-încifrată, D. Pricop dă la iveală poeme foarte reușite, aflate mai ales la începutul cărții, ca de pildă: „Căutând planete”, „Convoiu spre tămăduire”, „Revelație”, „Subteran”, „Umbra părintelui”. Numindu-se „un învins modern”, al nostru

Dimitru al peșterii nu pregetă să facă poză romantică în tonul cuvenitei declamații: „Prin existență sunt un meteor/care, arzând, își spulberă vecia/dar cât de mult aş fi al tuturor/rămân al jertfei mele, poezia”. Ceea ce nu înseamnă că pe alocuri nu există semne de oboseală biunivocă-poet/cititor - mai ales când D. Pricop ar dori să tragă toată materia în concepte ce nu se laminează, din cauza epuizării, în fantasmă poetice. Eleganța și modernitatea susținerii recitalului cu aplombul unui Adi Cusin sau Adrian Păunescu, să zicem, nu exclude temerități plastice frapante: „Când femeia lasă țâțele pe gropi/încălzind zăpada dragostei pe uliți/timpul meu alungă ceața peste plopi/sfâșiat de fiare, sfârtecat de sulți”. Premeditându-și desuetudinea scriiturii, poetul nu poate fi scuzat pentru anume ilogisme sau somnolente truisme, gen „buza sărată de dragoste”, „vitala înțelepciune”, „lumina ochilor dincolo de tot ce este efemer” ș.a.m.d. Nu ne putem explica din partea unui poet mereu supravegheat un vers de o cacofonie madornală: „pot să încumet de la capăt păcatul”. Nu ne putem explica deasemeni rabatul valoric făcut de poet de dragul rimei și al declamației solemne, uneori de dragul unor rime copilărești: hoinari-mari. Versiunea franceză semnată de Constantin Frossin are noblețe și versatilități fidelitate mai ales față de rigorile carteziene a limbii lui Alfred de Musset. Echivalentele francofone par mai degrabă un fel de exegeză poetică a originalului, prin lungimi retorice specifice ce se abat de la ritmul martelant, în fond de la prozodia ce dă farmecul discret al poeziei lui Dimitru Pricop. Ravagiile rimei nu l-au ocolit nici pe traducător ce traduce **silabă** prin „bonne fée”. Nu putem însă să nu-i recunoaștem lui C. Frossin profunda familiaritate cu poezia franceză și deci cu nuanțele limbajului acesteia.

Dacă nu a fost încă numit mare dregător la Ministerul Învățământului, Adrian Costache mai e și acum profesor de literatură română la Colegiul Național „Sf. Sava”. Prahovean prin naștere (1944), filolog prin studii și povestitor prin vocație, autorul are la activ o carte de debut (Ed. Eminescu, 1971) retrasă și topită, un re-debut (Ed. Albatros, 1974); urmat de încă trei cărți, memorabilă fiind mai ales „Confesiunile unui bun visător și alte povestiri” (Ed. Cartea Românească, 1986). La această editură a apărut și „primul roman al autorului”, carte ce sub titlul „Regele sperietorilor de ciori” încoronează experiența indefectibilă a unui prozator veritabil. Volumul are toate datele să fie un succes de librărie, nu atât prin elegantele condiții grafice ale colecției „cartea românească de proză”, cât prin tema tratată și lectorul-țintă: universul liceenilor (al celor de la Sf. Sava, în special) și al profesorilor, codurile de comunicare și ravagiile libertății în relația interpersonală și pedagogică. Profesorul Emanuel Steriade, pe urmele copilului sensibil ce-a fost, prizonier al unei educații sentimentale desupra mediei, ne relatează o experiență de maturitate (anii 1992-1994) de aceeași tărie a „parfumului pierdut” și care l-a marcat ireversibil la vârsta uimirilor unice.

În virtutea acestui fatalism credibil se derulează idila cunoașterii și îndrăgostirii între profesorul Steriade și Alicia, eleva sa genialoidă, rebelă, misterioasă. Tainică, învăluitoare, cumpănind exact între detaliile analitice și înaintarea epică, confesiunea profesorului are noblețea și eroismul scrisului sthendalian, dar și patina prozei de artă a crepuscularilor mateini. Proza lui Steriade la catedră și în cancelarie este prea transparentă, ca să nu-l identificăm cu Adrian Costache, autor hrănit cu bune lecturi, versat comentator al mișcărilor sufletești ale personajelor, ireproșabil

ENIGMA ALICIEI

portretist și creator de atmosferă. Aproximarea profesorului de Alicia are virtuți platonice și creștine, nepositive. Într-o pedagogie ideală, ne sugerează autorul, iubirea își are rolul său. Profesorul, pedagogul ce aspiră la realizarea deplină a vocației, se implică inclusiv în cod erotic, comunicarea **prin iubire** cu elevele sale fiind un act ontologic suprem. Un risc, desigur, pe care Steriade și-l asumă, conștient că se expune cabalei din cancelarie, bășcăliei geloase a colegilor Aliciei, pierderii prestigiului de funcționar didactic. Fapt e că autorul cunoaște ca nimeni altul culorile și podul plin de misterioase ceremonii inițiatice de la colegiul Sf. Sava, personajele din cancelarie cărora le adresează fișe aproape vindicative, dar mai ales imprezvizibila lume a colegienilor, un univers cu o dignitate aparte, recucerită în acești ani, cu un limbaj proaspăt și necruțat, cu apucături și moravuri terifiante în labila lor insurgentă. Acordându-le credit cât cuprinde, Adrian Costache știe totul despre generația celor de 16-19 ani, stăpânindu-le aproape științific psihologia și filosofia lor de viață cu piciorul pe acceleratorul arderii etapelor. Și totuși cine e Alicia? Este un pretext prin care profesorul își autoevaluează viața, starea de fapt sub raza aceluia **inamoramento**, parte a destinului său. Enigmă și himeră, Alicia are în roman rolul protagonistei ce face echipă cu naratorul. Acesta o ridică și o coboară cu voluptatea îndrăgostitului, dublat de obiectivitatea maturului ce s-a oprit la rolul de **confident**. Astfel, Alicia

este fată de gașcă, chiulește de la școală, alcoolizează, rămâne gravidă cu un coleg, ispitită de „elixirul experienței totale”, dar în același timp, are o putere fantastică de revenire. Gândurile frisonante din scrisorile către Steriade, antifariseice și captivant patetice, sunt de o maturitate covârșitoare: „De luni voi veni din nou la școală. nu de frica exmatriculării sau a notei la purtare, ci doar fiindcă am din nou nevoie de ea ca termen de comparație... Fiindcă, domnule profesor, cred că ați spus-o și dumneavoastră, școala e mediocră ca și viața... Și de aceea vin la școală; pentru a învăța să trăiesc pe măsura vieții...”

Resursele de idealitate se află totuși la adolescenți; iată miza și mesajul acestei frumoase cărți ce pe mulți dintre cititorii-țintă va scandaliza. În schimb, cu alți ochi se vor uita fetele de la Sava la profesorul Adrian Costache, îndrituit să primească scrisori codificate Alicia: „Aș vrea să vă știu undeva, în preajmă, pentru a ne despărți definitiv și pentru a vă spune iar că pentru mine ați fost regele sperietorilor de ciori din acea parabolă pe care ne-ați spus-o cândva dar pe care apoi ați pretins că ați uitat-o!... Mi s-a părut că rostul aceluia rege era însă nu doar de a iniția, ci - pentru mine cel puțin, - mult mai adânc!... Și anume acela de a iubi!...” Căci din iubire s-a născut această serioasă și fermecătoare carte despre comunicarea cu o generație marcată de cel mai înalt grad de risc. Al metabolizării fragedei, râvnitei libertăți.

Pagină realizată de Geo Vasile

EUROPA CENTRALĂ VĂZUTĂ PRIN SUPRAVIETUIITORII EI

de CORNEL UNGUREANU

Tata Oancea a fost unul dintre personajele străinii ale copilăriei mele. Era primul scriitor pe care îl cunoșteam, iar scriitorul - îmi spuneau rudele, cunoscuții, atoateștiutorii - era bolnav, trăia scrânteala poezilor. Nu era el al nostru. Într-un Banat al abundenței, al oamenilor chivernisiți, în care toate trebuiau făcute cu folos, Tata Oancea era un personaj ridicol. El era termenul rău de comparație, el nu făcea nimic, el era personajul din fabula cu greierele. Era șod. El singur voia să scrie ziceri de răs. Voia să se pună, de bună voie și nesilit de nimeni, în slujba - cum să-i zicem - înaltei societăți bănățene. Să fie saltimbancul ei. Nimeni, nici măcar Mihai Beniuc sau Maria Banuș sau neuitata Veronica n-a scris mai multe poeme omagiale. Cred că, în materie de poeme omagiale, Tata Oancea deține recordul absolut. Prefecți, funcționari, doctori, hahalere, țărani mai avuți, toți cei care puteau scoate un ban erau procopsiți cu laude. Dar nu numai ei: ci și soțiile, copiii, nevestele, iubitele. Erau, toți, generoși, geniali, harnici, fala Banatului. Revista **Vasiova**, care a apărut 20 de ani - mai mult decât oricare revistă din Banat, înainte de zălul **Orizont** -, poate fi studiată pentru abundența, risipa, imprevizibilul superlativelor. Don Quijote-le nostru nu rămâne nimănui dator. Își provoca, și astfel, nevrednicii săi contemporani.

Pe de o parte, Tata Oancea lăuda fără măsură, într-un delir al laudei, pe de alta nu uita să sublinieze mizeria în care dumnealor îl țin pe artist. El nu are ce mânca. Familia lui nu are ce mânca. Și chiar nu avea ce mânca. Jurnalele lui Tata Oancea transcriu un regim alimentar de fachir. Omul trăia zile întregi cu doi-trei cartofi. Dar revista o scoate! Iar în revistă el este cel care decide măreția personajelor! El e cel care este cronicarul acestor vremuri! El lasă scris, pentru eternitate, adevărul! El își tipărește prietenii, literați de rangul doi, autzaideri, inși care, ca și el, nu au ce mânca. Fac foame. Dar cred în literatură. Ei sunt niște adevărați **artiști ai foamei**. Adevărații, incoruptibili artiști ai acestei lumi. Restul e compus din trădătorii cauzei. Cel mai mare dintre **artiștii foamei** pe care i-a dat Banatul a fost Tata Oancea. Și poate că ar merita să se facă un tablou cu „artiștii foamei” girați de el.

*

Un tablou care nu ar necesita, neapărat, **retipărirea operei**. Într-un sistem al valorilor,

ei au alte funcții decât cele îndeobște cunoscute. Ei ar trebui să ne amintească o seamă de reguli pe care le-am abandonat. **Artiștii foamei** pot sublinia, mai bine decât alții, ale căror biografii sunt falsificabile, condiția, rolul, funcția artistului într-un grup social. Ei pot ilumina mai bine sacrificiul artistului. Dar și unele tradiții pe care

profesiunii le-au abandonat. **Artiștii foamei** pot să ne indice, mai eficient decât obișnuții istoriilor culturale, căile abandonate, valorile pierdute, rădăcinile uitate ale unor valori care ne sunt necesare azi. Și care le-am părăsit, dintr-un motiv sau altul, sub semnul unei necesități istorice. Fiindcă relația „artistului foamei” cu istoria nu stă sub semnul tradiționalei complicități: el n-are nevoie de istorie (care nu-i decât un fragment de eternitate) și nici istoria de el.

Înainte de 1918, de pildă, exista în Banat o cultură central-europeană (românii nu erau cu ochii doar spre București, ci și spre - uneori mai ales spre - Viena). Cultura română în limba germană, interesată de marile probleme ale Europei, a trecut, după 1918, în uitare fiindcă importantă devenea consolidarea unității, valoarea națională certă. Scriitorii români, mari creatori devin interesați de un unghi de vedere: cel al Capitalei. Tata Oancea e interesat, în **Vasiova**, de război din unghiul său de vedere: adică al bănățeanului care n-are idiosincrazii față de austrieci, unguri ș.a.m.d. El e Svejk al nostru, el recuperează - pentru noi -

o literatură policentristă. El nu „se modifică” după 1 decembrie și nici nu își rescrie amintirile. El rămâne un bărbat al provinciei. Memoriile sale nu sunt trucate: sunt ale sale, și el e mândru de faptul că a fost și a rămas la fel: artist al foamei. Diletant, n-are suport decât mândria de a rosti adevărul.

Artistul profesionist se înstrăinează chiar prin tehnica artei sale; prin acomodările solicitate de meșteșugul său. E în dialog cu alți profesioniști, cărora trebuie să le vorbească în limba lor. Tata Oancea cântă ca pasărea cerului. El este sigur că e un ales. Că are destin. El face parte dintr-o mare familie, al cărei ilustru pater e chiar Eminescu. E artist al foamei așa cum a fost, în felul lui, Poetul. El e din ginta sacră.

*

În **Imediata noastră apropiere**, îl n-am putut publica lungul dialog cu fiul său Caius, preotul. Era important pentru că afirmarea ecleziastică a fiului e prezentată pe larg în paginile revistei **Vasiova**. Nimic nu l-a încântat mai tare pe Petru E. Oancea mai mult decât așezarea fiului ca preot în **Vasiova**: în satul său. Închină evenimentului un număr de revistă. Laudă, cu epitetele lui de gală, pe toți cei care favorizează împlinirea acestui „gest de dreptate”. În ciuda aventurilor sale de menestrel (E din numele său înseamnă Encovetti, are sânge sicilian, ia foc repede), Petru E. Oancea e un credincios. Dulcinele sale, nu așa de multe cum spun legendele locale, sunt puse în umbră de iubirea de familie. El este un om tradițional pentru care căminul rămâne sacru, regele, sfânt, Dumnezeu, atoateapărătorul.

Ultimul lucru pe care îl face, postind zile în șir, e un altar pentru biserica din localitate. Talentul său de sculptor în lemn, trăiește, către nouăzeci de ani, această ultimă afirmare. **Om tradițional**, Tata Oancea iubea tot ceea ce asigura stabilitate acestei lumi: și mai întâi, satul său.

*

Vreau să spun că prin credință și iubire, Tata Oancea afirma nu o operă (marea majoritate a paginilor sale sunt ilizibile azi), ci un temperament de artist. Pentru contemporanii lui, banali sau iluștri, oameni obișnuși sau vedete, înțelepți sau prostime, el rămânea un cerșetor. Cred că mulți dintre cei care primeau revista nu o citeau. Cei bravi se mulțumeau să achite abonamentul. Dar erau destui care nici măcar nu se sfiau să achite abonamentul. Pentru ei, a fi în relație cu un artist, însemna a fi în relație cu un Personaj aflat pe o scară socială. Cartea putea fi citită în măsura în care exprima nu un artist, ci un Personaj cu statut social limpede. Cum să citești publicația unui cerșetor?

Înainte de a fi creatorul unei opere - și al unei publicistici - Tata Oancea este creatorul unui Model Uman. Sau: exprimă un Model. E artistul rătăcitor, cântărețul itinerant rămas din vremurile artiștilor rătăcitori dintr-un ev mediu al credinței în destinul de artist. Un asemenea model e recuperator: el invocă o istorie literară absentă. Un asemenea model propune imagini ale Europei Centrale, cum nici o altă operă românească interbelică. Un asemenea autor schițează (alături de mulți alții, pe care i-am numit altădată) o istorie alternativă a literaturii române.

IMOBILISMUL ANCESTRAL

de MANUELA CERNAT

Parcurgând presa de acum un veac, cititorul de astăzi descoperă, cu resemnare sau disperare, în funcție de propriul temperament, că România pare cu adevărat locul unde nu s-a întâmplat nimic în planul evoluției mentalităților. Războaie, dictaturi, revoluții au trecut ca un vârtej peste sufletul nației, fără să o clintească din rosturile ei. Poate că sub specia aeternitatis, acest immobilism a asigurat salvarea seminției, dar în plan cotidian el se traduce printr-o exasperantă incurie. AICI timpul se împotmolește, îl

înghite turbina lui Ivan și, în fond, nimic nu se schimbă. Am regăsit sub pana primului nostru cronicar cinematografic, Mișu Văcărescu, un reportaj din ziua de 23 august 1896, în care cititorul regăsește întocmai datele unor realități de astăzi. Reîntors în capitală de la Câmpina, „unde ofițerii de roșiori au organizat o serie de serbări în onoarea A.S. Prințul Ferdinand pentru ziua sa de naștere”, gazetarul notează:

„Am făcut o haltă la București unde era o temperatură foarte agreabilă, dar și mare

plictiseală, toată lumea fiind plecată. Totuși, am petrecut o foarte agreabilă seară la cinematograful Lumière, instalat în salonul de la primul etaj al palatului L' *Indépendance Roumaine*. Cavaleria spaniolă mi-a dat iluzia că asist la una din acele superbe defilări cu care ne-au obișnuit parăzile militare. Baia în mare m-a făcut să mă gândesc că a doua zi aveam să mă scald și eu în Marea Neagră.

Miercuri la 6.40 dimineața m-am urcat în trenul pentru Constanța. Era înghesuială nebună și regăseam incuria responsabililor. Nu erau destule vagoane. În schimb, fără jenă, se vânduseră de două ori mai multe bilete și trenul s-a pus în mișcare în poșida protestelor călătorilor, înghesuși ca sardelele. Așezați, sau în picioare pe coridor, claie peste grămadă, cedându-ne unii altora locul, pe rând, ca să ne odihnim, sufocați de căldură, strigând de bucurie când cineva cobora în stațiile de pe parcurs, am călătorit îngrozitor traversând Bărăganul sub un cer fără soare, pârjolit de o căldură senegaleză”.

Să râzi sau să plângi constatând că, de un secol încoace, Băseștii vin și pleacă, dar immobilismul nostru ancestral rămâne?

teatru

DINCOLO DE LIMITA BANALITĂȚII

de MARIA LAIU

Există spectacole memorabile care rămân adânc întipărite în memoria sufletului pentru multă vreme, poate pentru totdeauna; există montări atât de proaste încât pot constitui mari căderi, motiv pentru teribile controverse; sunt, însă, și producții oarecare, realizate sub semnul banalității și despre care nu se poate spune mai nimic!

Ultima premieră a Teatrului Național din București cu *Strigoii* de Ibsen (traducerea: Alecu Popovici) se aliniază, din păcate, în rândul celor din urmă...

Spațiul scenic al Sălii Atelier este „cotropit” de plante artificiale sugerând (probabil) viața de seră a personajelor ibseniene, minciuna în care s-au complăcut și care, iată, de-acum, se-ntoarce împotriva-le (scenografia: Ștefania Cenean). Răul cel mare nu constă doar în atâta lucru, ci se răsfrânge mai ales la nivel interpretativ. Nu pentru că s-ar fi făcut greșeli flagrante de distribuție. Dimpotrivă! Tineri (Liviu Lucaci, Brândușa Mircea - e drept, pe care nu i-am prea văzut jucând), alături de actori cu experiență, carismatici, cu prestanță scenică (Ilinca Tomoroveanu, Traian Stănescu, Valentin Uritescu) au încercat (cam fără vlagă) să dea viață unor eroi deveniți demult clasici. N-o să înțelegem, totuși, niciodată de ce Valentin Uritescu (Tâmplarul Engstrand) și - pe alocuri - Traian Stănescu (pastorul Manders) înfățișau destine puternice în cheie parodică, în timp ce ceilalți: Ilinca

Tomoroveanu (Doamna Helene Alving), Liviu Lucaci (Osvald Alving), Brândușa Mircea (Regine Engstrand) mai mult se vânturau prin scenă: stafii ale propriilor roluri. N-o să știm niciodată de ce talentata compozitoare Dorina Crișan Rusu înmulțea numărul „strigoilor” cu unu, bântuind printre frunze mari de plastic în căutarea unei ieșiri mult îndepărtate, când în spatele ei, chiar lângă pian, era o ușă mereu folosită!!!

Multe imagini redundante îngreunau reprezentarea, oricum plicticoasă.

Sigur că la o privire superficială, Ibsen poate părea ușor datat. Or, dacă nu găsești modalitatea de a-l re-descoperi în toată fascinantă lui existență, este mai bine să-l lași uitat în vreun raft, la îndemâna vreunor studenți mai silitori. Dacă însă găsești răgazul de a te așeza în liniște asupra dramaturgiei sale nu poți decât să descoperi că (într-o formă oarecum didactică, ce poate fi ușor epurată) toate maladiile trupului și ale sufletului și se dezvăluie cu-nctul, păstrând parfumul unei epoci trecute...

Oricât ne-am strădui, mai mult nu avem ce spune despre acest spectacol! Păcat de munca irosită întru zămisirea unui lucru cel mult mediocru și de programul de sală riguros întocmit de către Carmen Mocanu și Liviu Dorneanu. Atât!

„Se vor găsi destui, ca și în cazul lui Homer, care să-i conteste paternitatea genialei sale opere. Între cei nominalizați, în mintea celor care susțin că Shakespeare nu a fost... Shakespeare, cel mai probabil și îndreptățit, prin erudiția sa în epocă, să fi scris renumitele piese, nu ar fi fost altul decât autorul *Noului Organon*, Francis Bacon. În fața unor astfel de elucubrații, apelăm tot la Shakespeare, la una din cele mai celebre opere, *Romeo și Julieta*,

fără comentarii

unde eroina se întreabă: „Ce se ascunde într-un nume? Ceea ce spune că este un trandafir/Ar mirosi la fel de suav, orice alt nume i s-ar da”. Sau, cum a spus Sorescu, autorul *Vărului Shakespeare*: „toate acestea trebuiau să poarte un nume”.

Nici noi, românii, nu suntem scutiți de legende și controverse privind data și locul nașterii Poetului Național. Încă din timpul vieții, un conferențiar afirma, la Ateneu, pe 31 martie 1889, că Eminescu ar fi născut la Soleni, (?) sat moldav, în schimb, junimiștii știa din registrul societății, unde poetul își arisese datele, că e născut la Botoșani, pe 20 decembrie 1849. Dar nici chiar poetul nu era foarte sigur de aceste date primite de la părinți, dovadă o însemnare din manuscrisele rămase. Dacă la școala primară a fost înscris ca născut pe 6 decembrie 1850, la Botoșani, la gimnaziu apare pe 14 decembrie 1849.”

(Cassian Maria Spiridon - Convorbiri literare)

pictură albaneză
la București

Cu puțin timp în urmă a fost vernisată la Casa de cultură a Ministerului de Interne din București expoziția pictorului albanez Anastas Kostandini-Taso. Născut în sudul Albaniei, în orașul Pogradec, la 23 iulie 1954, A. Kostandini a absolvit cursurile Academiei de Arte Frumoase din Tirana în 1978 și, cinci ani mai târziu, a avut prima expoziție personală în orașul natal. După 1990 a putut expune și în străinătate (Macedonia, SUA, Franța, Germania etc). „Acest pictor, care reprezintă, acum și aici, pictura albaneză, este pentru mine o reală surpriză”, a declarat istoricul și criticul de artă A. Silvan Ionescu în cuvântul rostit la vernisaj.

A. Kostandini - Taso abordează o tematică

Marius Dobrescu

Premiile naționale „Eminescu” ale Festivalului literar „Mihai Eminescu” de la Suceava, organizat de Societatea Scriitorilor Bucovineni, Fundația Culturală a Bucovinei și Primăria Sucevei, au fost acordate următorilor autori: 1). Premiul „Eminescu” pentru contribuția științifică la punerea în valoare a operei eminesciene - DIMITRIE VATAMANI (pentru întreaga sa activitate); 2). Premiul „Eminescu” pentru Poezie - CONSTANȚA BUZEA (autoarea volumului „Pelerinaj”); 3). Premiul „Eminescu” pentru Proză - VASILE POPA HOMICEANU (pentru romanul „Patimi în labirint”); 4). Premiul „Eminescu” pentru Critică - MIRCEA A. DIACONU (vol. „Poezia de la Gândirea”); 5). Premiul „Eminescu” pentru Publicistică - GHEORGHE CRĂCIUN (vol. „Cu garda deschisă”) și ADRIAN ALUI GHEORGHE (vol. „Titanic șvaițer”).

Juriul a fost format din Dumitru Irimia, Adrian Dinu Rachier, Th. Codreanu, Cristian Livescu, Constantin Sorescu, Constantin Dram și Ion Beldeanu.

De asemenea, Fundația Culturală a Bucovinei a acordat trei Diplome de onoare lui Dimitrie Vatamaniuc, Laurențiu Ulici (pentru vol. „O mie și una de poezii românești”) și Ana Maria Sireteanu (de la Canalul Radio România Cultural).

variată: scene cvasibanale, din viața de zi cu zi, peisaje și portrete de o expresivitate impresionantă, obsesive panorame ale orașului natal. Natura statică ocupă, de asemenea, un loc privilegiat în creația sa. Este remarcabilă ușurința cu care artistul trece de la pictură la grafică, utilizând tehnici dintre cele mai diferite cu egală pricepere. Coloritul este sobru, reținut.

În cuvântul său, artistul a mulțumit pentru primirea făcută operei sale și s-a declarat emoționat și fericit că poate expune în România, țara care a găzduit numeroși oameni de cultură și artiști albanezi.

La vernisaj a participat și ambasadorul Albaniei la București, dl. Marko Bello, un prieten devotat al culturii și poporului român.

UNIVERS

EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT
vă recomandă ultimele sale apariții:

HERTA MÜLLER
Animalul inimii

Colecția „Recuperări”
MIHAI I. SPĂRIOSU
Resurecția lui Dionysos

Colecția „Ithaca -
Scriitori români din exil”
VERA CĂLIN

Tîrziu
ANDREI CODRESCU

Contesa singeroasă
NICOLE VALÉRY-GROSSU
Binecuvîntată fii, închisoare...

Biblioteca noastră

- 1). **Romanul românesc în secolul XX** (Nicolae Balotă), eseuri, ed. Viitorul Românesc, preț neprecizat.
- 2). **Arte poetice ale secolului XX** (Nicolae Balotă), eseuri, ed. Minerva, 8000 lei.
- 3). **Opera lui Tudor Arghezi** (Nicolae Balotă), eseu, ed. Eminescu, 9945 lei.
- 4). **Triumful dantelei** (Iolanda Malamen), versuri, ed. Crater, preț neprecizat.
- 5). **Istorie, limbă, cultură** (Gh. Bulgăr), eseuri, ed. Casa Corpului Didactic, 12000 lei.
- 6). **Peretele cel mai iubit** (Ștefan Jurcă), proză, ed. Gutinul, 14600 lei.
- 7). **Cinetica iluziei** (Victor Știr), versuri, ed. Tipomur, 3000 lei.
- 8). **Gând printre astre** (Laurian Anta), versuri, ed. Crigarux, 10000 lei.
- 9). **Sărbătoarea focului** (Marta Bărbulescu), versuri, ed. Scrisul Prahovean, preț neprecizat.
- 10). **Jurnal incomod** (Marta Bărbulescu), proză, ed. Carminis, 8000 lei.
- 11). **Urma scapă turma** (Paul Tumanian), proză, ed. Ararat, preț neprecizat.
- 12). **Soarele roșu** (Gh. Stroe), proză, ed. Teleormanul, 5700 lei.
- 13). **Iubire, sunt un obiect nezburlător** (Florica Bud), proză, ed. Gutinul, 325 lei.
- 14). **Dragoste printre etaje** (Diana Manole), versuri, ed. Du Style, preț neprecizat.
- 15). **En gros/detail** (Maria Nițu), versuri, ed. Eubeea, preț neprecizat.
- 16). **Viața și faptele lui Ilie Cazane** (Răzvan Rădulescu), proză, preț neprecizat.
- 17). **Orașul minunilor** (Eduardo Mendoza - trad. Angela Martin), ed. Univers, preț neprecizat.
- 18). **Luna de miere** (Knut Faldbakken - trad. Doina Cerăceanu), proză, ed. Vivaldi, preț neprecizat.

Număr ilustrat cu reproduceri din
picturile lui Anastas Kostandini-Taso.

bessie head

BULGĂRE DE ZĂPADĂ

Bessie Head s-a născut în anul 1937 în Africa de Sud, însă a trăit o perioadă îndelungată în Serowe, Botswana. Studiază la școala misionarilor din Africa și, în 1955, după obținerea certificatului „Natal Teachers Senior”, predă câțiva ani în Durban, după care pleacă la Johannesburg, unde lucrează ca jurnalistă. În anul 1977 apare „Colecționarul de comori și alte povestiri din Botswana” (Collector of Treasures and other Botswana Tales), „o trecere în revistă” a interviurilor cu localnicii din sudul Saharei, interviuri ce vor alcătui mai târziu, în anul 1981, cartea „Serowe: Satul vântului aducător de ploaie” (Serowe: Village of the Rain Wind). A scris șase romane cu o strânsă legătură între ele - ultimul apare în 1984: „O răscruce fermecată” (A Bewitched Crossroad) - și peste 25 de povestiri, din care 17 sunt grupate în volumul „About Tenderness and Power”. Unele povestiri sunt inspirate din trecutul Africii de Sud, exemplul cel mai grăitor, cu valoare de document, fiind „Fiul pământului” (Son of Soil) - o istorie a Africii de Sud, neconsemnată în nici un manual, din vremea când omul alb a pus pentru prima dată piciorul pe acele pământuri și până astăzi. La fel și „Indrăgostiții” (Lovers), povestea plină de candoare a doi tineri din triburi diferite, care încearcă, fără reușită, să încalce tradiția prin care o căsătorie se înfăptuiește doar cu perechea aleasă de părinți. Alte narațiuni sunt actuale, redând realitatea cotidiană a Africii de Sud, iar personajele lor sunt oameni de culoare obișnuți, vecini, prieteni, cunoștințe întâmplătoare, cu care autoarea își încrucizează drumurile în fiecare zi, ca într-o gară, dar dintre care „pușini ne influențează destinul”, așa cum aflăm din mesajul povestirii „Bulgăre de Zăpadă” (Snowball).

Ettoamnă în Cape Town. În fiecare zi, apusul de soare este altfel, îți spune altceva, dar starea sufletească rămâne mereu aceeași. Întotdeauna, aerul rece și calm de toamnă îi dă pământului un parfum de o nostalgică dulceață, inexistentă în nici un alt anotimp al anului. Pătrunzătoare, distincte, aceste mireme se amestecă cu cerul galben-auriu, care se schimbă imperceptibil într-un liliachiu colburos și apoi într-un roșu-oranj intens ce pulsează, pulsează... Doi copii trec pe drum, desculți, absorbiți și cu fețele scăldate în roșul crepuscular. Dintr-o dată siluetele negre și ascuțite ale acoperișurilor se înfățișează privirii, conturate pe fondul cerului incandescent.

Este ciudat cum un loc sau o stradă îți poate evoca amintiri plăcute sau neplăcute. Este ciudat, de asemenea, cum viața seamănă cu o gară. Oamenii intră și ies tot timpul și totuși, cât de puțini sunt cei care îți influențează destinul. Dacă apusul soarelui îmi amintește de „Bulgăre de zăpadă”, asta e doar pentru că, pe vremea când l-am cunoscut, eram mână de un puternic impuls de a-l proteja. Era prea blând și iubitor de pace, însă viața fusese crudă cu el. El, pur și simplu, încasa fiecare lovitură fără să crâcnească și fără nici un gând de răzbunare. Îmi închipui că singurele clipe de tihnă pe care și le-a găsit vreodată au fost acelea când se ducea cu mica lui șalupă pe mare. Îmi imaginez, de asemenea, că era o fire care se oprea să privească un apus de soare.

Cei din Cape Town au un fel de mucalit de a da porecle bizare oamenilor. Dar adesea acestea au un sens. Să zicem că-ți lipsesc toate degetele de la o mână, ei îți vor spune „ciungul” și ție nu-ți pasă deloc, deoarece felul în care o zic poartă în el un respect blajin pentru defectul tău: și asta îți poate aduce un mare prestigiu în cartier. Dar porecla „Bulgăre de Zăpadă” n-am putut niciodată s-o înțeleg, pentru că „Bulgăre de Zăpadă” era un om negru din cap până în picioare, cu excepția dinților strălucitori de albi și curățai. Trebuie să recunosc că sunt multe lucruri în Cape Town care mă nedumeresc! Destul de ciudat e că prea puțin îi păsa lui „Bulgăre de Zăpadă” că

era strigat astfel, eu, dac-aș fi fost în locul lui, m-aș fi străduit din răsuperi să capăt altă poreclă. M-ar fi scos cu adevărat din sărite să mi se spună „Bulgăre de Zăpadă”.

Prima dată l-am întâlnit pe „Bulgăre de Zăpadă” când ne-am mutat într-o casă cu patru camere, foarte aglomerată, în Districtul 6. Situația locuințelor fiind aceea care era, eu și soțul meu am fost foarte mulțumiți când am obținut o cameră mare și curată, cu baie, și eram pregătiți să ne obișnuim cu comportamentul plin de toane al proprietarilor noștri. El ne amenința veșnic cu atacuri la persoană, instigat cu pricepere de proprietăreașă, care suferea de crize isterice de generozitate nelimitată ce alternau cu altele de o manie sălbatică. Nu știai niciodată unde să te ascunzi într-o asemenea atmosferă încărcată de tunete și fulgere. De obicei eu nu sunt prea amabilă. Nu suport să fiu la discreția celor care au pretenții absurde. Dar viața îți poate da lecții de umilință, ca de exemplu: Proprietăreașă îmi spune: „Singe lumina”. O sting. Dacă peste cinci minute îmi spune: „Aprinde lumina”, o aprind. Dar în străfunduri răzvrătirea clocotea și clocotea și frecvent aveau loc explozii crâncene; amenințări cu violență fizică, o groază de aiureli și o tensiune electrică imediat liniștite de o criză de dărnicie nesăbuită din partea gazdei mele. Întotdeauna sunt derutată când inamicul întinde mâna să facă pace. Mă simt îngrozitor când trebuie să ne împăcăm.

Când soțul meu era de față nu apărea niciodată nici un semn de ceartă. El este din fire plin de tact și un negociator priceput în relațiile dintre oameni. Ei îl adorau. Una peste alta, noi, chiriașii, eram destul de liniștiți; „Bulgăre de Zăpadă” era cel mai potolit dintre noi. Vreau să zic că noi ceilalți mai aveam din când în când câte o mică petrecere, mai beam câte un pahar, era un fel de descătușare. Dar „Bulgăre de Zăpadă” se lepădase de toate plăcerile lumești. Era convertit și, în fiecare seară, îl vedeai stând cuminte în vreun colț obscur, cu capul vârat în Biblie. Dar n-avea importanță. Asta nu făcea decât să aștepe pe toată lumea, în special pe proprietăreașă, care îi reamintea în gura mare că a fost hoț

profesionist și că toate acele semne și cicatrice de pe față le avea din timpul celor opt ani petrecuți în închisoare. Pentru ei, religiozitatea lui „Bulgăre de Zăpadă” nu era decât fațadă. Un hoț rămâne un hoț. Trebuie să fi avut o mare tărie de caracter ca să nu renunțe la religie în fața unor asemenea provocări.

Ar trebui să intrăm puțin în amănuntele credinței lui „Bulgăre de Zăpadă”. El avea vederi foarte largi, gândind că știința, spiritualismul și toate celelalte idei contradictorii ar putea trăi laolaltă într-o fericire haotică. Am un nemărginit respect pentru oamenii cu minți atât de deschise. Mi se pare, din felul în care vorbesc, că mulți oameni convertiți se mulțumesc să citească doar Biblia. Darwin este exclus, deoarece contrazice povestea lui Adam și a Evei. Aldous Huxley este în afara oricărei discuții, pentru că a avut îndrăzneala să spună că Dumnezeu e inutil. Ei bine, înainte de a ajunge să discut cu „Bulgăre de Zăpadă” despre religia lui, aruncasem întâmplător o privire prin camera în care locuia și văzusem „perena filosofie” a lui Huxley printre toate acele pamflete, broșuri și cărți ale adevărului. Cu siguranță acestea l-au ajutat să introducă în gândirea lui religia a o mulțime de idei care veneau în contradicție cu ea. Asta e convingerea mea.

Prima întrebare pe care mi-a pus „Bulgăre de Zăpadă” când am început vorbim despre tot felul de lucruri a fost dacă eu sunt un suflet cu trup sau un trup cu suflet. Intrucât am mulți prieteni convertiți, m-am decis să afl și părerea lui, așa că am răspuns prompt: „Sunt un suflet cu trup”.

Am rămas uimită când am văzut zâmbetul de fericire intensă care i s-a așternut pe față. Mă simțeam ca un trișor, deoarece cred că lui și prietenilor lui le-au trebuit multe ore istovitoare de gândire ca să ajungă la un răspuns care să-i satisfacă. Întrebarea nu mă privea pe mine în nici un fel, dar atunci, vrând-nevrând, am aflat că atitudinea mea frivolă și cinică față de religie e zadarnică. Pesemne că numai un om ca „Bulgăre de Zăpadă” putea să-mi dea o lecție de umilință în această direcție. Pe de o parte, el era, prin natura lui, bun și blând. Asta e ceva care nu poate fi stimulat... bunătatea. Pe de alta, avea o minte curioasă, incapabilă de raționamente dogmatice. Contradicția sau chiar aparenta contradicție ar putea fi numită cealaltă față a adevărului. acea noapte, eu și „Bulgăre de Zăpadă” am discutat despre multe lucruri, care nici măcar nu sunt menționate în Biblie.

Mi-ar fi plăcut să-i fiu un prieten puternic, să-l apăr și să-l protejez pe „Bulgăre de Zăpadă” de toate loviturile necruțătoare care se abăteau asupra lui. O sarcină imposibilă! Am încercat o dată. Am auzit-o pe proprietăreașă muștrându-l în gura mare că e un om murdar. Nu-mi dădeam seama cum ar fi putut fi, pentru că era singurul chiriaș care își făcea baie în fiecare seară. I-am spus asta, dar ea s-a uitat la mine absentă, făcându-se că n-a auzit. N-am mai încercat niciodată. De fapt, ne obișnuisem să auzim tot timpul că „Bulgăre de Zăpadă” a dat iar de bucluc, ba pentru una, ba pentru alta. După fiecare boroboață se retrăgea în el, zăcea ca un mort ore întregi, apoi se ridica și patula ca năuc prin casă. „Bulgăre de Zăpadă” de-abia putea să-și plătească chiria, pentru că, în fiecare zi, un văr bogat îi lua trei sferturi din banii câștigați din vânzarea peștelui sub pretextul că el îi cumpărase șalupa. Întotdeauna i se întâmpla câte ceva lui „Bulgăre de Zăpadă”.

Într-o zi, în timpul unei puternice furtuni de vară, pornită din senin, șalupa lui s-a răsturnat, iar eu încă n-am reușit să găsesc un răspuns privitor la oamenii care intră și ies din viața mea.

Prezentare și traducere
de Magda Iancu

ivan miroslav ambrus

S-a născut la 24 iunie 1950 în Nădlac. A urmat liceul slovac din orașul natal, după care a absolvit Facultatea de fizică-chimie. Actualmente este profesor la liceul din Nădlac și conducătorul Societății Culturale și Științifice „Ivan Krasko”. A debutat în 1976 în revista „Maticne citanie” din Cehoslovacia. În cele douăsprezece volume intitulate *Variacie* (Variațiuni, București 1978-1992), *anuarul scriitorilor slovaci din România*, a publicat traduceri, recenzii, poezii, proză, poezii pentru copii. Este autorul a opt volume de poezii: *Dva hlasy* (Două voci, publicată împreună cu O. Stefanko, Bratislava 1977), *Za cenu zitia* (Cu prețul vieții, București, 1981), *Dievca noci* (Fata nopții, București 1984), *va hlasy II* (Două voci II, împreună cu O. Stefanko, București, 1987), *Confesiuni pe un papirus* (București 1991), este cotraducătorul volumului scris de O. Stefanko *Rostul întrebărilor, Grafické znázorenie vyvinu lásky* (Reprezentarea grafică a evoluției iubirii, București 1994), *Básne z tmavej komory* (Poezii din camera obscură, Nădlac 1996, a obținut Premiul Uniunii Scriitorilor) și *În liniște ninge cu cuvânt* (Nădlac 1997).

Claudiu Popescu

Speranța

tu care ai iertat mai mult
decât se poate ierta
tu care ai iertat mai mult
decât o decepție decât propria-ți moarte
așteaptă-mă prin câmpiile solare
poate că vom ajunge încă
sau poate trenul
va-ntârzia

urgerea firească

Nu era nici un fel de lege
ci era curgerea firească

Prezența noastră aici este sfințită
chiar dacă-n ea se concentrează depărtările
chiar dacă-n ea se abat vorbe străine

Singuri vom fi răspunzători de toate
n-avem de ce să ne justificăm apelor
casa noastră mai dăinuie aici
iar râurile se varsă firesc
în mare

Semne de exclamare

Și totuși semnele de exclamare pun totul la
îndoială
au pretenția la propria lor viață
echivalentă cu zăpada
și totuși ele tremură
și prin forma lor își ascund
intențiile ascunse
Ay!
Frederico Garcia Lorca
irepetabil este cuțitul tău deasupra unei lacrimi
atârnând

Totul

Totul este condiționat a spus
perceperea cvadridimensională a trecutului
și viața oricând de-nlocuit
care fâșnește
dintr-un vas Erlenmayer
Totul este condiționat
și vârsta primară a copiilor
cu ochii oxidați
care nu știu să ceară
decât reinventarea
unor peisaje romantice

Poezie din masă plastică

Experimental s-a demonstrat
că obiectele confecționate din mase plastice
sunt mai rezistente
față de factorii externi
decât cele naturale

În condițiile date
nu ne rămâne
decât să scriem poezii naturale
din mase plastice

Asta ca să putem face față
concuranței

Însă ce vei înțelege tu

Însă ce vei înțelege tu frate
din dăinuirea mea în reflux
când toamna-ngândurată devine
amară
în carapacea nucilor
Noi vrem să fim
să scriem poezii
să-i convingem pe ceilalți de rostul
lor

chiar dacă vom fi răniți
de cunoaștere
chiar dacă ne va durea
toamna-ngândurată
noi vrem un cântec
despre adevărul în cele trăite
însă ce vei înțelege tu frate
din dăinuirea mea în reflux

Legislația iubirii și legislația celor poeticești

Și totul a început cu Isac Newton
Două corpuri se atrag reciproc
prin forța gravitațională
Degeaba ai vrea să eviți
legile universului

Loc pentru durere

Toate adevărurile-s deja
ocupate
nu mai găsim nici loc pentru
poezii
și corbul de tri sute de ani se hrănește
cu firimituri
pe care de sub masă le-a măturat
doamna libertate
Pe propriile-ți picioare stai
picioarele te dor
însă locul pentru durere
nu-ți aparține
nici la dreapta
nici la stânga
Toate adevărurile-s deja
ocupate
de aceea tu pe mai departe ții ascunsă
lumina sub limbă

Știri roșii

Iarăși au început să circule știri roșii
Pe gazoane de hârtie
paște o turmă de boi
Rumegatul lor se aude
până-n camera mea obscură
Simptomele bolii cu grijă ascunse
nu se văd
se vede doar cum laptele da-n clocot
se aude mugetul boilor
și iarăși
și iarăși nu-i nimeni de vină

În românește de Ondrej Stéfanco

palo bohus

- IN MEMORIAM -

Pe 21 septembrie 1997 s-a stins din viață la Novi Sad unul dintre cei mai remarcabili scriitori slovaci contemporani - Palo Bohus.

Poetul, prozatorul și eseistul Palo Bohus (pe numele adevărat dr. Pavel Sabo) s-a născut la 24.4.1921 la Backi Petrovac, Iugoslavia. Studiile și le-a desăvârșit la Facultatea de medicină din Bratislava. În Slovacia, în anii culturii personalității a fost supus grelei încercări de a fi condamnat la închisoare. Experiența concentraționară însă l-a ajutat să descopere harul divin, îmbogățindu-l cu o profundă și devotată credință. Aceasta i-a adus alinarea și l-a ajutat să depășească momentul tragic al detenției, iar ulterior să-și ducă la bun sfârșit, în ciuda sănătății șubrede, cauzate de privațiunile din închisoare, profesiunea de medic, exercitată în mai multe orașe din Serbia. A publicat peste zece volume de versuri și eseuri, din care le vom aminti pe cele recente: **Triumfalni postrk** (Îmbrâncire triumfală, 1990), **Tretia strana mince** (A treia față a monedei, 1993), **Jesenná minca** (Monedă autumnală, 1997). Scriitorul a fost distins, în mai multe rânduri, cu premii și distincții literare sau obștești. Versurile lui au fost tălmăcite în mai multe limbi. Traducerea în limba română a versurilor sale o semnează poetul slovac din România, Ondrej Stefanko: **Trași prin inelul vieții, Libertatea, Panciova, 1984. (D.M.A.)**

Psalmul 23

Eu știu că lumea
n-ai făcut-o de dragul meu
și când îmi vei face semn
nu mă va cuprinde
teama

Umblat-am pe muchia vieții
ca pe un tăiș de satâr.
Toiagul tău și varga ta -
cu acestea m-ai mângâiat
și nu m-ai lăsat
să cad.

Ci nu mă duce în ispita
de a trăi mai mult
decât se cuvine unui om ostenit.
Așterne-mi dedesubt pământ moale
căderea-mi fie lină
când, din mâna-Ți
mă vei slobozi.

Prezentare și traducere:
Dagmar Mária Anoca

Mai-ăș feri să folosesc termenul *modern* mai ales acum, la cumpăna dintre milenii. Nu au mai rămas decât doi ani și vom trece în mileniul III. În anul 2001, secolul XX și chiar anul 1997 vor părea deja foarte îndepărtați. Reticența mea în ceea ce privește termenul *modern* se datorează și faptului că a devenit aproape sinonim cu tehnologia și cultura pop. Se creează astfel sentimentul că toate formele de artă, inclusiv literatura, reflectă cumva aceste două influențe. Sincer vorbind, consider cultura pop foarte ritmică, dar ieșind din ritm când vine vorba de literatură. Acestea ar fi motivele pentru care evit să folosesc termenul *modern*. Aș folosi mai degrabă sintagma *literatura indiană contemporană* pentru că impune sensul de mișcare continuă - un proces care nu este nici brusc, nici abrupt, dar care conține influențele multor generații: de la Vede și Purane, la moguli și englezi. Fiecare din aceștia a contribuit la literatura indiană contemporană.

În al doilea rând, în timp ce stabileam contextul, m-am gândit că orice experiență devine specială din punct de vedere al civilizației. România, de exemplu, are o tradiție mândră - în care istoria, cultura și temperamentul sunt izvoare adânci din care oamenii de litere își iau seva. Marii scriitori români, de la Eminescu la Blaga, s-au întors în istorie până la epoca dacilor ca să-și îmbogățească scrierile. La fel și în India, acest simțământ al istoriei: influența culturilor, contactul cu cei care au venit și s-au hotărât să rămână în India, sunt toate componente ale experienței intelectuale. Efectul este evident: el se desprinde din operele literare contemporane așa cum se distinge vopseaua pe pânza unui

sinteze

LITERATURA INDIANĂ MODERNĂ

de RAJIV DOGRA

tablou. Influența culturilor este pregnantă. Iar în cazul literaturii indiene, vastitatea țării, extra-vaganța sa, calitatea de a fi prietenoasă și deschisă, se reflectă nemijlocit în literatură. Ca și viața, scrisul relevă de asemenea o experiență împărtășită, bonomia generală furnizându-i sarea și piperul. Literatura indiană bună poate incita dar și emoționa: nu este doar o afirmație de complezență.

Încă o dată, după ce am stabilit parametrii, trebuie să atrag atenția asupra influenței culturale și sociale în vremuri străvechi. Cu înțelesul pe care îl are azi, romanul nu a fost cunoscut ca formă de scriere creatoare. Poveștile, basmele sau acele saga vorbeau de legende, de cruciade sau de eroism individual. Personajele, bărbați și femei, erau în general descrise cu largi trăsături de penel: erau sau buni, sau răi. Nu era loc pentru nuanțe de gri, întrucât nu era loc pentru îndoială și dezacord. Scriitorul ar fi devenit suspect în ochii regelui. Când romanul ca formă artistică n-ar fi putut exista în acele timpuri, când dezacordul fățiș n-ar fi fost posibil, există totuși texte antice care

relatează povești pline de intrigi. Puterea creatoare a țâșnit astfel la suprafață. Ea nu a putut fi încorsetată de restricțiile regalității. **Mahabharata**, de exemplu, conține o imensă varietate de emoții umane. La fel **Sakuntala**, n-ar putea fi o operă *modernă*, dar are o semnificație contemporană, și chiar relevantă. Această continuitate mă determină să revin la tema inițială și să susțin că literatura indiană contemporană nu trebuie să fie delimitată de lanțuri cronologice stricte pentru că literatura bună este fără timp.

Cu toate acestea, întrucât mi-am propus să vorbesc în special despre romanul indian, și să ating în treacăt literatura indiană scrisă în engleză, aș menține un cadru temporal care să înceapă de pe undeva din mijlocul secolului XIX. Recunosc că nu este o limită temporală „contemporană”, dar acel început este important. Acea perioadă a atestat introducerea **romanului** ca formă de artă literară în India.

Primul roman scris în engleză, **Soția lui Rajmohan**, a fost publicat în 1864. Interesant de constatat: acest roman nu a avut succes. Dar autorul a schimbat exprimarea, de la engleză la

limba sa bengaleză, și avea să devină unul din cei mai mari scriitori bengalezi. Se numea Bankim Chandra Chatterjee. De fapt, primul roman în bengaleză a fost publicat în 1857, când Peary Chand Mitra a scris **Alader Ghaver Dulal**.

O altă limbă vorbită în India, **marathi**, cunoaște azi o producție literară de excepție, dar primul roman în marathi, Yamuna - Prayatna, a fost scris abia în 1857 de **Baba Padmanji**. Este interesant că anul 1857, în care se publicau în India primele romane în marathi, bengali și engleză, a fost și anul în care a avut loc prima mișcare majoră pentru Independența Indiei. Mișcarea a eșuat. A fost zdrobită de englezi, dar a devenit un reper simbolic, o linie despărțitoare. Și romanele politice scrise ulterior au afirmat cu putere această capacitate fizică și intelectuală.

Romanul indian s-a născut în condiții mai degrabă dramatice. Poate că din această cauză, dilema dacă scriitorul este cetățean și artist în același timp, sau numai unul din acestea, a fost repede rezolvată și scriitorii au început să folosească romanul pentru a descrie realități sociale și politice. Au existat desigur și ecourile pământului. Unul dintre primele romane din Assam,

Mirjiyari (O fată din Miri, 1895), este localizat pe malul râului Subansiri. Mai târziu, R.K. Narayan își alege ca loc de acțiune al romanelor sale, râul Sarayu; iar în **Șarpele și Frânghia** al lui Raja Rao, fluviul Gange este zeitate centrală. Astfel, alături de contextul social, natura a oferit o altă formă de simbolism. Fluviul a fost dintotdeauna reprezentat ca o personalitate feminină și plină de forță în literatura indiană.

Lucrări conținând ecouri geografice se întâlnesc în mod repetat. Romanul scriitorului Beena Barua din Assam, intitulat **Senji Patar Kahni**, are ca temă viața pe plantațiile de ceai în Asaam, la fel ca binecunoscutul **Două frunze și un mugur**.

Urmează apoi romanul istoric. K.M. Munshi, Jyantilal Dalal și o pleiadă întregă de alți autori și-au ales tematica din trecutul nostru sau din contextul istoric prezent. Divizarea țării în 1947, tragedia migrării și evenimentele sângeroase care le-au însoțit constituie tematica multor romane binecunoscute. **Trenul spre Pakistan** de Khushwant Singh, **Toba din depărtare** de Manohar Malgaonkar, **Do Duniya** de Mannath Nath Gupta evocau, toate, acest supliciu. Dar chiar dacă literatura bazată pe ură și rănire poate emoționa și chiar reprezenta o mărturie-document, ea constituie în fond drama degradării și rușinii. Rămâne de discutat dacă suferința umană poate constitui temelia pe care se clădește literatura cu adevărat bună.

Am traversat aproape o sută de ani ca să arăt o continuitate fundamentală a unei singure teme: cum artistul a reacționat întotdeauna la evenimentele din jurul său. În paralel însă a avut loc și un alt fenomen interesant care, fără a ieși în evidență, s-a dezvoltat în siguranță și încredere. A apărut doar ca intenție, poate chiar ca un act de sfidare și a ajuns să dea naștere

unei noi forme artistice. Aceasta a pornit întâi, cred, cu Rabindranath Tagore. Romanul său **Gora** a fost cel dintâi rod major al procesului de sinteză în care gândirea occidentală s-a contopit cu filosofia orientală. Era unirea pe un drum comun a două mari civilizații. Cu **Gora** lui Rabindranath Tagore, romanul a intrat în prim-planul literaturii indiene în chip exploziv.

Evoluția romanului a cunoscut, în această perioadă, câteva aspecte importante. Femeile eroine, sau nu, se comportaseră până atunci conform restricțiilor impuse de tradiție și convenție. Acum, pentru prima dată, ele intră, în accepția literală a cuvântului, în secolul XX. Ele au o minte proprie, fie că este scriitoare, fie ca subiecte ale scrierii. Ele încep să trăiască liber în romanele contemporane, și aceasta conferă mare perspectivă libertății artistice. Romanul este acum complet. Dacă Bankim Chandra Chatterjee introdusese politica și patriotismul ca teme de bază în roman, începutul secolului XX vedește acest imens câștig prin înfățișarea femeii contemporane.

Romanul indian s-a născut în condiții mai degrabă dramatice. Poate că din această cauză, dilema dacă scriitorul este cetățean și artist în același timp, sau numai unul din acestea, a fost repede rezolvată și scriitorii au început să folosească romanul pentru a descrie realități sociale și politice.

Un alt aspect a fost introdus de Mahatma Gandhi. El a folosit scrisul, diferit de roman, ca bază de creativitate intelectuală și de lansare de mesaje. Nu a scris niciodată fraze lungi. Dimpotrivă, a folosit un limbaj ușor de înțeles deși a transmis cel mai profund mesaj. De exemplu, cele două cuvinte: „Părășiți India” reprezintă, probabil, cea mai eficientă exprimare decât oricare două cuvinte din istoria mijloacelor artistice literare.

Mahatma Gandhi a reprezentat o nouă și covârșitoare influență asupra scrisului în toate limbile indiene. Mesajul său a acoperit o sferă tematică largă, de la politic la social. El a căutat să sudeze diferitele curente ale societății într-o forță politică unică - intelectualul a putut empatiza acum cu omul de rând. Un spirit nou pătrundea și în scrierile indiene de limbă engleză. Pandit Nehru, Dr. Radhakrishnan și Sri Aurobindo au fost principalele voci care au folosit engleza ca vehicul al gândirii filosofice indiene.

Generația imediat următoare obținerii independenței a reprezentat o altă epocă - o perioadă total diferită - cea a speranțelor și aspirațiilor. A debutat desigur cu lacrimile și tragedia divizării țării, dar curând experiențe noi și îmbucurătoare au început să predomină în scrierile lui R.K. Narayan, Khushwant Singh și alții. Principala voce nouă în engleză a fost a lui Nirad Chowdhary. El a îndrăznit acolo unde alții doar se conformaseră. A ordonat limbii engleze să se supună stilului său. Acest indian, necunoscut până la vârsta de 50 de ani, a devenit deodată o celebritate, o figură năbădăioasă și chiar controversată, dar la sfârșit o mare personalitate literară. Nirad Chowdhary a incitat cititorul și acasă și în străinătate, dar el a simbolizat și noua capacitate de afirmare, noua încredere.

Ulterior, în mod diferit, dar tot atât de nonconformist, Gita Mehta cu romanul ei **Karma-cola** în anii '70 a adus laolaltă Occidentul și Orientul într-o fuziune mistică. Sfidând tradiția, autoarea a plămădit un nou stil. Conform vocabularului ei, engleza nu mai rămânea ceea ce fusese odată - stilul hipist al Gitei Mehta o schimbase cu totul. Scriitoarea nu s-a mai conformat stilului indobritanic acceptat, ea era o indiană decisă să scrie în engleză după cum îi convenea ei.

Alți scriitori au avut contribuții importante, Nirad Chowdhary, dar literatura indiană a uimit cu adevărat lumea literară în anii '80. Salman Rushdie a urcat pe scena literară internațională ca un colos cu romanul **Copiii de la miezul nopții**. Curând după aceea, a apărut o nouă generație de scriitori indieni. Salman Rushdie a fost urmat, într-o succesiune rapidă și vibrantă, de către Vikram Seth, Amitabh Ghosh și Arundhati Roy. Și pentru prima dată a apărut un grup de scriitori tineri care s-au manifestat pe scena literară nu doar într-un oraș sau stat indian, nu doar în India.

Faima lor a devenit mondială. Ei erau independenți din punct de vedere financiar, și ei nu vor mai fi întâlniți numai ocazional la seminarii literare sau la decernarea anuală a premiilor în vreo

capitală de statuleț indian. Interacțiunea lor a devenit mai frecventă, chiar intrusivă. Au început să folosească aceleași edituri, același agent literar și deseori chiar același editor. Din fericire, scrierile lor sunt distincte. Romanul **Bombay** de Rushdie este total diferit de romanul **Kerala** de Arundhati Roy sau **Bengal** de Amit Chowdhary. Ei nu scriu despre noua lor îndreptare spre Occident. Sursa lor de creativitate este de-acum experiența lor germinatoare: pământul lor, nașterea lor, bogăția moștenirii lor intelectuale; ei continuă să scrie despre India. Și romanele lor sună diferit. Ei nu scriu unul asemănător cu celălalt, căci aceasta ar însemna sfârșitul creativității lor. Nu ar mai fi atunci decât un trib de clonați...

Către ce se va îndrepta literatura indiană în continuare? Ceea ce este azi contemporan va avea relevanță și mâine? Sau, așa cum unii sceptici au început cu îndoielile în trecutul apropiat: s-a scris, deja, despre tot ce se putea scrie? Nu mai existau idei noi proaspete? Am epuizat tot ceea ce putea fi original? Eu gândesc altfel. Nu disper. Fluviul sau muntele vor fi rămas la fel, vor fi avut aceeași formă, mărime sau culoare de-a lungul anilor, și totuși, fiecare scriitor, fiecare poet le-au văzut altfel. Asemeni impresioniștilor, ceea ce o persoană percepe ar putea fi mult diferit de ceea ce percepe alta. Atâta timp cât această căutare intelectuală este vie, atâta timp cât viața are vigoare, atâta timp cât există varietate în relațiile inter-umane, vor fi destule lucruri care să ne fascineze și despre care să criem. Ce este azi contemporan va rămâne contemporan și mâine, chiar dacă într-o formă diferită, într-un stil împrăștiat și posibil sub denumirea de „modern”. Spiritul ar rămâne în esență același.

În românește de **Daniela Neacșu și Vasile Andru**

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1). Orice revistă literară e deschisă pentru eseurile Monicăi Spiridon.

2). Considerat de Laurențiu Ulici cel mai bun critic al nouăzeciștilor, Ioan Stanomir scrie cu aplomb și dezinvoltură și despre cărțile altor promoții.

3). Romuș Munteanu ascultă și e ascultat. Il pândește, cu încântare, Ștefan Dulu, patronul tipografiei *Semne '94*, îl escortează, cu discreție, poeta Cornelia Maria Savu.

4). Pregătit să-i tragă de limbă pe politicieni, pentru a-i ironiza, Șerban Lanescu caută acum și compania gloriilor rapidiste: Ion Langa și Marian Rada.

5). Marin Mincu digeră greu opiniile lui Alexandru George. Pavel Chihaiia, ca de obicei, e transportat în zona artelor.

